

PRZEWODNIK OŚWIATOWY

ORGAN TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

Adres Redakcji i Administracji: Kraków, ul. św. Anny 5. T. S. L.

Cena tego numeru Mkp. 20.000, (dla członków T. S. L. i czyteln. Mkp. 15.000).

SPRAWOZDANIE

ZARZĄDU GŁÓWNEGO T. S. L. Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ ZA ROK 1922.

I. Uwagi wstępne.

Charakterystyka działalności i warunki pracy.

Przedkładając Walnemu Zjazdowi i Społeczeństwu sprawozdanie z działalności Towarzystwa za ubiegły rok, winniśmy na wstępie kilku uwagami uzupełnić szczegółowe cyfry i informacje, dotyczące poszczególnych kierunków działalności Towarzystwa Szkoły Ludowej. — Miarą użyteczności działania tak jednostek, jak i instytucji zbiorowych, jest stosunek osiągniętego wyniku do włożonej pracy. O ile jednak chodzi o ocenę użyteczności działania instytucji społecznej, należy brać pod uwagę nietyle liczebny wynik ubiegłego okresu w porównaniu do okresów poprzednich, ile te czynniki, które decydują o istotnej wartości uzyskanych wyników. Zadaniem T. S. L. jako społecznej instytucji kulturalno-oświatowej, jest praca nad tworzeniem i szerzeniem kultury narodowej, przez powoływanie do życia odpowiednich potrzeb placówek oświatowych, oraz działalność wywierającą wychowawczy wpływ na ogół. Dlatego też istotną miarą wielkości i użyteczności osiągniętych wyników pracy T. S. L. jest to wszystko, co odpowiadając potrzebom państwowym i narodowym społeczeństwa, wzbogaca treść jego życia. A więc naprzód to, co stało się bezpośrednią zdobyczą społeczeństwa jako trwałe owoce naszej pracy, dalej to, co ze swej strony społeczeństwo w pracę taką samą włożyło, jako całkowita suma poparcia udzielonego pracy tej we wszelkiej formie, wreszcie stopień przystosowania programu pracy, jej metody i środków do rzeczywistych potrzeb państwowych i narodowych.

Odpowiedzi na to, co w przeciągu okresu sprawozdawczego T. S. L. dało społeczeństwu, należy szukać przedewszystkiem w szczegółowej części sprawozdania, przyczem zaznaczyć winniśmy, że

prace i starania nasze zyskały w tym okresie na planowości i systematyczności. Złożyło się na to i wzmaganie się pracy Kół T. S. L. i świadome kierownictwo oraz rozkład tej pracy przez naczelne organy T. S. L. na coraz liczniejsze czynne placówki, a także stopniowe poprawianie się warunków pracy kulturalno oświatowej, w miarę zawsze jeszcze powolnej lecz stałej poprawy stosunków wewnątrz państwa i społeczeństwa.

W życiu narodu przechodzimy ciągle jeszcze okres przełomowy. Pod wpływem wypadków zewnętrznych i wewnętrznych odbywa się doniosła i żywa wymiana myśli, kształtowanie się pojęć i przekonań, tworzenie nowych warstatów pracy, decydowanie podstawowych zagadnień ustrojowych, słowem dokonywa się twórcza praca nad budową życia i myśli państwowej polskiej. W tych warunkach umysły się zagrzewają, temperamenty wybuchają, co ujemnie wpływa na szeregowanie sił społecznych do bezinteresownej ofiarnej pracy kulturalno-oświatowej.

Jeżeli przeglądnijemy ogrom potrzeb kulturalno-oświatowych i narodowych w całym Państwie, a szczególnie na kresach, to okaże się doniosłość roli, jaką T. S. L. w tem ogólnem budownictwie państwowem odgrywać winno. Obok bezpośrednich wyników pracy, wyrażających się w szkołach, bursach, ochronach, domach ludowych, czytelnich, kursach i innych ogniskach oświaty i kultury, Towarzystwo Szkoły Ludowej daje społeczeństwu niemniej ważne i doniosłe podwaliny organizacji społecznej, podnoszącej poziom kulturalny szerokich mas ludowych na wsi i w mieście, oraz zaprawiającej samo społeczeństwo do twórczej pracy w swoim i Państwa interesie. Ten czynnik organizacji społecznej w naszym życiu narodowym i państwowem powinien odgrywać wybitną rolę, w pierwszym rzędzie na Kresach. Wyrażać się powinien w coraz liczniejszym szeregowaniu czynnych pracowników oświatowych w naszej organizacji i wydatniejszym popieraniu materjałnem naszych prac i usiłowań.

Wyniki naszej pracy ilościowo i jakościowo byłyby wydatniejsze, a tem samem suma zaspokojonych potrzeb kulturalno-oświatowych byłaby większa, gdyby nie ciążyły i na nas ciągle jeszcze trwające braki i niedomagania powszechne w naszym życiu zbiorowem. Odczuwamy nadal odpytyw i brak inteligencji i czynnych z pośród niej pracowników na obszarze działalności T. S. L., a szczególnie na tych terenach, gdzie praca nasza była najintensywniejsza, a obecnie jest najpotrzebniejsza t. j. w Województwach kresowych. Mimo wzrastającą i upowszechniającą się z powrotem ofiarność społeczeństwa na potrzeby kulturalno-oświatowe i kresowe prace T. S. L., odczuwamy wraz z całym społeczeństwem trudności walutowe, temwięcej, że Towarzystwo mając wydatniejsze dochody w pewnych okresach (n. p. 3-ci Maja), jest narażone na straty lub trudności wydatkowania w następnych miesiącach, na systematycznie prowadzone i wymagające perjodycznych wkładów budowy, instytucje i prace oświatowe. To spowodowało Zarząd Główny i poszczególne Koła T. S. L. do szukania stałych, elastycznych, własnych źródeł dochodów dla utrwalenia swej działalności.

Ewolucja poglądów o roli społecznej pracy kulturalno-oświatowej.

W okresie sprawozdawczym stwierdzamy również ewolucję opinii publicznej w kierunku żywszego odczucia i zrozumienia potrzeby społecznej pracy kulturalno oświatowej i roli T. S. L., w stosunku do uprzedniego zamieszania pojęć o roli, zadaniach i obowiązkach społeczeństwa i Państwa, i wyrosłych na tym gruncie tendencji przerzucania wszystkich prac na Rząd i Państwo. W społeczeństwie wyrasta, wprawdzie zbyt wolno ale stale, poczucie i zrozumienie, że organizacje społeczne mają swoistą i doniosłą rolę i obowiązki również we własnym Państwie, że istnienie i rozwój ich są objawami zdrowia i dojrzałości tak społeczeństwa jak i Państwa, że zadaniem ich jest obejmowanie tych dziedzin pracy, które owocniej i ekonomiczniej mogą być przez społeczeństwo wykonane, że wreszcie działalność ich winna uzupełniać i utrzymywać budowę i pracę Państwa. Ta przemiana pojęć wytwarza korzystniejsze warunki dla rozwoju pracy społecznej, tem więcej, że odbywa się równolegle i u organów państwowych, tak centralnych jak i lokalnych, po czteroletnich próbach i doświadczeniach. Z zadowoleniem zaznaczyć możemy, że ewolucja powyższa sprawdziła słuszność naszego stanowiska i nasze przewidywania w latach poprzednich (Sprawozdanie T. S. L. za r. 1920 str. 10 i 11), stwierdzając zarazem słuszność naszego programu pracy, oraz celowość naszych metod i środków działania.

Ze wzrostem zrozumienia potrzeby i doniosłości współdziałania organizacji społecznych z czynnikami państwowymi, oraz wytwarzaniem się pomyślniejszych warunków działalności kulturalno-oświatowej, staramy się również o rozbudzanie energii społecznej, kierowanie jej na powyższe pola pracy, oraz szukanie materialnych podstaw tej działalności w rozwijaniu ofiarności społecznej i własnych źródeł dochodów. Poczujemy się jednak do obowiązku zaznaczenia, że stosunek społeczeństwa do naszej pracy nie wszędzie i nie na każdym polu jest jeszcze jednaki i dość wydatny. Składają się na to różnorodne czynniki, a brak miejsca i czasu nie pozwala na gruntowne i przedmiotowe ich rozpatrzenie w naszym sprawozdaniu. Poprzedzić trzeba na zaznaczeniu, że obok wyżej omówionego, a jeszcze niezupełnie usuniętego pomieszczenia pojęć o roli i obowiązku społecznej pracy oświatowej, działają przyczyny tkwiące po pierwsze — w zjawiskach codziennego życia, powtórnie w psychologii społeczeństwa w różnych dzielnicach, a także w różnych sferach, powodując nierównomierną intensywność pracy T. S. L. na kresach, w stosunku do reszty obszarów działalności Towarzystwa.

W rządzie pierwszych przyczyn znaleźlibyśmy i źle zrozumiany stosunek pracy kulturalno-oświatowej do bieżących zjawisk życia publicznego, jak i względy płytko pojmanego współzawodnictwa. Pod tym względem stwierdzić musimy, że działalność naszą prowadzimy po linii zupełnej niezależności od któregośkolwiek z istniejących ugrupowań przekonaniowych, a program nasz, t. j. praca nad oświatą, kulturą i utwierdzeniem polskości na kresowych ziemiach Państwa, — to jeden z najżywotniejszych interesów pań-

stwowych i narodowych, który dla T. S. L. jest celem, a nie środkiem. Kto szczerze i uczciwie program nasz i naszą działalność ocenia, ten niewątpliwie w szeregach naszych już się znalazł, lub niebawem znaleźć się powinien, by energja społeczna, której nam tyle i na tylu polach potrzeba, nie rozpraszała się i nie rozdrabniała.

W rządzie drugich przyczyn działa ciasne niezrozumienie naszych potrzeb kulturalnych i państwowych, tem większe, im dalej od granic Państwa. Przeciwdziałać temu należy propagandą potrzeb kulturalnych oraz zagadnień ogólnie państwowych, a przedewszystkiem zainteresowaniem sprawami i potrzebami narodowo-państwowymi na kresach. Tą drogą należy ożywiać pracę kulturalno-oświatową w Województwach centralnych dla rzetelnego podnoszenia oświaty i kultury powszechnej, a także zapobiegania wyrastaniu wybujałych różnic psychologicznego typu obywatela kresowego, wrażliwego na potrzeby i sprawy ogólnie-państwowe, w przeciwstawieniu do obracającego się myślami i uczuciami w ciasnym kole spraw i zainteresowań lokalnych obywatela środka Państwa.

Wzrost zainteresowania społeczeństwa Kresami w związku z osadnictwem i agresywnością obcych elementów.

Zasilenie naszej organizacji szerszym kołem współpracowników i wydatniejszymi środkami materialnymi koniecznem jest z powodu znacznego wzrostu zadań T. S. L. na kresach tak wschodnich jak i zachodnich. Na Zachodzie obok dawniejszych terenów i placówek wewnątrz Państwa, spieszyliśmy z pomocą szkołom dawniej przez T. S. L. zorganizowanym i prowadzonym, a znajdującym się obecnie w przydzielonej do Czechosłowacji części Śląska Cieszyńskiego oraz na Morawach, gdzie T. S. L. posiada jeszcze własne budynki na pomieszczenie tych szkół. Również na odzyskanej części Górnego Śląska zostaliśmy powołani do pracy, a nasze formy i metody działalności znalazły żywy oddźwięk i życzliwe przyjęcie.

Na Kresach Wschodnich powiększyły się nasze zadania i pole pracy. Obok odbudowy bowiem dawnej pracy i placówek i tworzenia nowych, musieliśmy pośpieszyć z pomocą przy organizacji i budowie placówek kulturalnych, a przedewszystkiem szkół w osadach, powstających na parcelowanych obszarach, w powiatach najbardziej wojną zniszczonych. Sprawa osadnictwa i potrzeba pomocy oraz bliższego zajęcia się nim, nietylko ze strony Państwa ale i społeczeństwa, wywołała żywsze zainteresowanie się opinii publicznej Kresami.

W większej jeszcze mierze przyczynił się do tego wzrost agresywności obcych elementów etnicznych na Kresach, które w braku lub przy słabym przeciwdziałaniu społeczeństwa polskiego i jego organizacji, wykazały skłonność do jawnie wrogich wystąpień przeciw interesom państwowym polskim i napastliwych wybryków wobec ludności polskiej. Przeciwdziałać temu winna nietylko administracja państwowa. Również organizacja elementu polskiego w instytucjach społecznych przyczyni się wydatnie do spokojnego i zgodnego z interesami państwowymi ułożenia się stosunków na obsza-

rach kresowych. W tym kierunku działalność organizacyjna i kulturalno-oświatowa T. S. L. wywiera skuteczny wpływ na wzrost solidarności narodowej i zrozumienia ścisłej łączności interesów społecznych polskich z państwowymi na Kresach. Poziom kulturalny i oświatowy ludności w mieszanych pod względem narodowościowym obszarach kresowych decyduje o stopniu odporności na wynaradawiający wpływ obcego elementu. To też pilną i ważną sprawą jest zapewnienie ludności polskiej instytucji, zabezpieczających jej potrzeby kulturalne, oświatowe i duchowe, przede wszystkim kościoła, szkoły i domu ludowego, oraz wytworzenie stałego oddziaływania na nią wpływów kultury polskiej przez działalność oświatową. Upowszechnienie się zrozumienia najważniejszych i najpilniejszych naszych potrzeb kresowych, a także najskuteczniejszych metod i środków ich zaspokojenia, wpłynie niewątpliwie na wzmożenie się intensywności pracy kulturalno-oświatowej i dalszy wzrost sił i środków pracy T. S. L.

Rozszerzenie terenu działalności (Górny Śląsk, Wołyń).

Obok wzrostu zadań i programu pracy na naszych dawniejszych posterunkach, rozszerzył się również teren działalności Towarzystwa przez udział nasz w pracy oświatowej na Górnym Śląsku i Wołyniu.

Warunki przeszczepienia pracy i organizacji T. S. L. na Górny Śląsk przygotował rozwój pracy T. S. L. w Zagłębiu węglowym na pograniczu Górnego Śląska, dawniejsze stosunki ludności górnośląskiej z działalnością T. S. L. tak w Małopolsce zachodniej, jak i na Śląsku, wreszcie wieloletni wpływ Krakowa przez zjazdy, wycieczki i osobiste współdziałanie pracowników. W roku poprzednim gościliśmy na Walnym Zjeździe T. S. L. w Przemyślu Delegatów z Górnego Śląska, przybyłych z wezwaniem o rozszerzenie naszej pracy na sąsiadujące z Małopolską powiaty górnośląskie. Zgodnie z temi życzeniami zorganizował Zarząd Główny T. S. L. wspólnie z Kołem T. S. L. w Brzeszczach szereg kursów i wieców oświatowych, oraz kursów pracy oświatowej dla nauczycielstwa, w porozumieniu z władzami szkolnymi śląskimi. Gdy potworzone samorządnie Koła T. S. L. na Górnym Śląsku zgłosiły się do Zarządu Głównego T. S. L. o włączenie ich organizacyjne i kierownictwo dalszą pracą, została utworzona Delegatura Okręgowa T. S. L. w Brzeszczach z prawami Związku okręgowego dla wyznaczonych jej powiatów, oraz Komisja Organizacyjna T. S. L. w Katowicach, dla ustalenia programu i planu pracy T. S. L. oraz ustosunkowania jej do miejscowych władz i innych organizacji oświatowych. Metody organizacji i pracy T. S. L. przez tworzenie samorządnych Kół o szerokim programie działania, wytkniętym statutem i praktyką naszego Towarzystwa, przez bezpośrednie oddziaływanie drogą zebrań, kursów i wieców oświatowych obok stałych ośrodków pracy, spowodowały żywe zainteresowanie się i nader życzliwe przyjęcie naszej organizacji ze strony szerokich kół ludności miejscowej, szczególnie robotniczej. Współdziała w tem inteligencja polska przybyła

dla pracy zawodowej z Małopolski na Górny Śląsk. Zarząd Główny T. S. L. przy współpracy krakowskich Kół T. S. L. V. im. A. Asnyka i VI. im. J. Słowackiego zorganizował systematyczne uzupełnianie pracy górnoślązkich Kół T. S. L. przez wysyłanie prelegentów na wykłady, wiece i kursy.

Na Wołyniu podjęliśmy w ścisłym porozumieniu i współdziałaniu z Polską Macierzą Szkolną w Warszawie planową organizację pracy oświatowej, uzupełniającą i rozwijającą działalność miejscowych Kół i Związków Macierzy. Brak zorganizowanego i jednolitego współdziałania instytucji i czynników polskich na Wołyniu, spowodował szereg niepokojących objawów, co nakłada obowiązek pospieszenia z pomocą i współpracą nad korzystnym dla interesu narodowego i państwowego ułożeniem się stosunków i pracy polskiej na tym zdewastowanym rządami rosyjskimi i zwichrzonym burzą wojenną obszarze. Sąsiadujące z Wołyniem małopolskie organizacje społeczne mają obowiązek oddziaływania na wzrost wpływów kulturalnych polskich i wspomagania w tym kierunku działalności czynników miejscowych, przez uzupełnianie ich środków pracy i skoordynowane z nimi współdziałanie.

Rozwój metod pracy i organizacji T. S. L.

Równolegle z rozwojem i postępem pracy T. S. L., z korzystniejszym układaniem się ogólnych warunków naszej działalności, stwierdzić możemy w okresie sprawozdawczym coraz większe ożywianie się naszej organizacji po zniszczeniach, trudnościach i ubytkach w środkach i pracownikach w okresach wojennym i powojennym, a również dalszą ewolucję metod pracy i organizacji T. S. L.

Pod względem rozwoju metod pracy, ubiegły okres zaznaczył się liczniejszym stosowaniem w działalności Kół i Związków okręgowych propagandy przez zjazdy i wiece oświatowe, oraz parudniowe kursy oświatowe. Przy trudnościach liczniejszych wyjazdów i braku dostatecznej liczby pracowników, prelegentów i instruktorów, wiece i zjazdy oświatowe miały na celu omówienie potrzeb i wytknięcie planu pracy, a także zainteresowanie szerszych kół pracami T. S. L. i pozyskiwanie z pośród nich nowych pracowników. Kursy oświatowe, przeważnie powiatowe, oprócz propagandy naszej pracy i zjednywania pracującej zawodowo po wsiach i miasteczkach inteligencji do działalności oświatowej, zaznajamiały pracowników z metodami i środkami pracy T. S. L., i grupowały nowych współpracowników około powiatowych i lokalnych naszych placówek, dając im zarazem stałe oparcie, pomoc i wskazówki w miejscowych Kółach T. S. L. Ta metoda działalności znajdzie liczniejsze i skuteczniejsze zastosowanie, w miarę pozyskiwania liczniejszego grona prelegentów i referentów.

Zarazem ujawniły się w tym okresie rozwojowe prądy organizacyjne, wyrażające się na Zjazdach wojewódzkich i okręgowych Delegatów T. S. L. w dążeniu do silniejszego zespolenia organizacyjnego większych terenów już to wojewódzkich, już to mających wspólnie, a od innych odrębne potrzeby i warunki pracy. W uzupeł-

nieniu tego rozwijają się dążenia do wyposażenia tych okręgów we własne środki pracy oświatowej na ich potrzeby, jak okręgowych instruktorów oświatowych, komplety książek i bibliotek na uzupełnianie i tworzenie bibliotek wiejskich, miejskich i szkolnych, wypożyczalnie przeźroczy, latarnie i t. d. Dążenia te przewidziane i popierane przez Zarząd Główny T. S. L., wzmocnią intensywność i bezpośredniość pracy T. S. L. w oparciu o instytucje centralne T. S. L. jak księgarnia T. S. L. w Krakowie, składnica książek we Lwowie, wypożyczalnia przeźroczy przy Zarządzie Głównym i Sekcji Wschodniej we Lwowie. Rozstrzygające jednak o powodzeniu i skuteczności tego rozwoju będzie wyszukanie i ustalenie wystarczających źródeł dochodów i podstaw materialnych okręgów.

Równolegle i w uzupełnieniu do dążności powiększania i usamodzielniania się okręgów, ujawnił się również proces koordynacji pracy Kół T. S. L. w obrębie jednego powiatu. Znalazł on swój wyraz w Zjazdach powiatowych i konferencjach Delegatów Kół z jednego powiatu, dla ścisłego ustalenia programu pracy i jej podziału pomiędzy siebie na terenie całego powiatu, wyczerpujący cały jego obszar. Dotychczasowe rezultaty, sprawozdania i protokoły Zjazdów powiatowych (jak Tłumacz, Trembowla, Rawa ruska i i.) wskazują na żywotność i pożyteczność tych dążeń. Znalazły one również swój wyraz we wnioskach Kół T. S. L., zgłoszonych już na tegoż roczny Walny Zjazd, domagających się ustalenia i ulegalizowania tych form i metod organizacyjnych.

Kierunki rozwoju i nasilenia pracy T. S. L.

Jakkolwiek stałem dążeniem ostatnich lat i ubiegłego okresu jest przesunięcie nasilenia pracy T. S. L. na dziedzinę oświaty pozaszkolnej i w okresie sprawozdawczym uczyniliśmy duży krok na przód w tym kierunku, ciągle jeszcze główną ilość naszych starań i środków materialnych musimy kierować na prace szkolne. Powodem tego konieczność zaspokajania najelementarniejszych ale i najpilniejszych potrzeb ludności polskiej na kresach. Szczególniej materialnie odczuwamy ten ciężar pracy, wobec konieczności prowadzenia i wspomagania akcji odbudowy dawnych i budowy nowych pomieszczeń szkół polskich. Z zadowoleniem jednak stwierdzić możemy, że pomimo tak wielkie trudności budowlane, uzyskaliśmy poważne rezultaty nie tylko w dziale budowy szkół, ale również w kierunku odbudowy dawnych i budowy nowych domów ludowych i burs T. S. L., jak wykazują szczegółowe sprawozdania z działalności w tych działach pracy. Stały rozwój i uzyskane rezultaty w tak ciężkim obecnie dziale pracy jak budowlany, wskazują najdobitniej na ożywianie się i natężenie pracy T. S. L.

W dziedzinie pracy oświatowej pozaszkolnej bibliotekarstwo i działalność odczytowa uczyniły w rozwoju poważny krok naprzód. Powiększyła się ilość bibliotek, odczytów i posiadanych przez Koła T. S. L. latarni i innych środków pomocniczych pracy oświatowej. Jednak ze sprawozdań daje się stwierdzić za mały, choć stale powiększający się stosunek ilości pracy na wsi, w porównaniu z mia-

stami i miasteczkami. Stosunek ten uderza szczególnie w porównaniu ze stanem przedwojennym. Jestto zarazem świadectwem, że przyczyny hamujące rozwój pracy na wsi, wytworzone wojną i trudnościami powojennymi oddziałują w dalszym ciągu.

Ogólny obraz sprawozdania.

Ubiegły okres sprawozdawczy zaznaczył się bezwarunkowym rozwojem na poszczególnych polach działalności T. S. L. Gdybyśmy usiłowali dać pełny i dokładny obraz naszej pracy, musielibyśmy znacznie przekroczyć konieczne w obecnych warunkach treściwe i skromne rozmiary sprawozdania. Przedstawienie całości pracy i bliższe omówienie poszczególnych działów byłoby z wielu względów pożądane. Nie pozwalają na to liczne trudności. Naprzód obok cyfr i zestawień jak w latach przedwojennych, należałoby krytycznie ocenić i omówić poszczególne kierunki i działy pracy, same bowiem liczby przedstawiają nam ilości i pojęcia tylko pozornie bezwzględne, podczas gdy ważniejszym jest, w jakim stosunku pozostają te cyfry i fakty do konkretnych potrzeb i objawów życia. Powtórę materiały sprawozdawczy, choć dość licznie nadsyłany przez Koła i instytucje T. S. L., nie jest jednak kompletny, a także nie wyczerpuje całości i różnorodności działań i rezultatów licznych organów i placówek T. S. L. Nadto nadmierny wprost wydatek, jaki powoduje obecnie druk sprawozdania, zmusza do ograniczenia jego rozmiarów i podania wyników pracy w poszczególnych kierunkach w możliwie streszczonej formie. Tem potrzebniejsze staje się omawianie tak wyników jak i metod pracy nietylko na Walnym Zjeździe, ale również na Zjazdach okręgowych i wiecach oświatowych.

W dostępnych obecnie rozmiarach podajemy wyniki pracy i ich dążności rozwojowe w poszczególnych działach w szczegółowej części sprawozdania, przyczem dla uwydatnienia całości prac Towarzystwa, dajemy obok ogólnych ujęć odrębnych działów pracy, również treściwy przegląd stanu i działalności Kół T. S. L., oraz rzut oka na działalność kulturalno-oświatową wśród osadników.

W całokształcie zestawień i przeglądu pracy stwierdzamy wzrost ilości członków T. S. L. (27.905) w związku ze wzrostem ilości czynnych kół i placówek T. S. L., wzmożenie się mimo trudne warunki ruchu budowlanego szkół, domów ludowych i burs, oraz podnoszenie się ilościowe i jakościowe pracy czytelniano-odczytowej.

Postęp w pracy naszej daje nam zadowolenie dobrze pełniącego dla narodu i Państwa obowiązku. Nie możemy jednak zamykać oczu na to, że dotychczasowe wyniki są dopiero częścią tego, co nas jeszcze czeka i co wykonać należy wobec dawnych potrzeb i coraz to nowych zagadnień życia narodowego i państwowego. Owoce pracy naszej będą tem obfitsze i łatwiejsze, im bardziej wysiłki jednostek będą potęgowane wzrastającym współdziałaniem i wypróbowaną spójnią organizacyjną. Poza samą pracą oświatową, poza działalnością na gruncie lokalnym, należy pamiętać o doniosłości ścisłej współpracy i zespolenia pojedynczych ogniw pracy między sobą i naczelnymi organami Towarzystwa. Liczne przykłady i wie-

lokrotne doświadczenia dobitnie stwierdziły, że praca nasza najlepsze i najtrwalsze daje wyniki, gdy opiera się na silnej i celowej organizacji i łączności z całością T. S. L.

Wspomnienia pośmiertne.

Nie ominęła nas w tym okresie kronika żałobna, po przedwczesnej stracie zasłużonych członków i pracowników:

W dniu 20. marca 1923 odszedł od nas Członek Honorowy T. S. L.

Ś. P. KS. ARCYBISKUP JÓZEF BILCZEWSKI.

Spółceństwo straciło w Nim niepospolitego Obywatela, Kościół wielkiego Kapłana i Arcypasterza, Kresy wschodnie wytrwałego Pracownika, a Towarzystwo nasze serdecznego Przyjaciela. Z pośród licznych, widocznych i trwałych owoców Jego działalności i ofiarności, 335 kaplic, 105 ekspozytur i 6 parafji rzym-kat., to szereg nie tylko ognisk kultury duchowej szerokich warstw ludności, ale posterunków polskości na Kresach wschodnich, równoległych i ściśle łączących się z kulturalno-oświatowymi placówkami T. S. L. Nieustrudzony w inicjatywie i działalności, z głębokiem odczuciem i jasnym zrozumieniem duchowych, kulturalnych i oświatowych potrzeb społeczeństwa, spieszył zawsze ze szczerem poparciem, wytrawną wskazówką i hojną pomocą każdej pożytecznej pracy i uczciwemu poczynaniu. Był idealnym wzorem pracownika kresowego, umiającym ściśle, harmonijnie połączyć pracę zawodową z obywatelską działalnością, bez cienia osobistych czy ubocznych względów, jedynie i wyłącznie dla dobra ogólnego. W rzędzie czynników, co tworzyły najtrwalsze podstawy łączności Wschodniej Małopolski z całością odbudowanej Rzeczypospolitej, bo podstawy tkwiące w uczuciach i świadomości obywatelskiej najszerszych warstw, On był i pozostanie jednym z pierwszych i naczelných. Towarzystwo nasze cieszyło się zawsze Jego życzliwym uznaniem, a prace nasze poparciem, wypływającym z głębokiego zrozumienia programu naszej działalności, oraz celowości i słuszności metod pracy T. S. L. Wyrazem głębokiej czci i szczerzej wdzięczności pracowników T. S. L. było mianowanie Go przez Walny Zjazd Delegatów T. S. L. w Białej w r. 1914. Członkiem Honorowym Towarzystwa. Po śmierci ś. p. Arcypasterza Zarząd Główny T. S. L. uchwalił ufundować wspólnie z Kołami i Pracownikami T. S. L. trwałe pomniki pamięci w formie szkoły na odległych Kresach wschodnich i ochronki w powiecie lwowskim Jego Imienia.

Ś. p. Stanisław Świtalski, wieloletni pracownik i przewodniczący Koła T. S. L. w Bochni, zmarł 24 lutego 1922. Niemordowany i wytrwały w organizacji naszej pracy, prowadził Koło bocheńskie i działalność oświatową w powiecie w szeregu najczynniejszych, systematycznych ogniw Towarzystwa.

Ś. p. Jadwiga Hyżycka, zasłużona organizatorka szkół, klas eksponowanych i całości pracy T. S. L. w powiecie przemyskim, jako członek Zarządu a potem przewodnicząca Koła T. S. L. w Przemyslanach w latach 1900—1913, zmarła w Bochni we wrześniu 1922. Wszechstronną programową działalnością rozbudziła świadomość narodową i pracę społeczną w powiecie, stwarzając w licznych czytelniach ośrodki życia polskiego.

Ś. p. Dr. Wilhelm Dadlez, długoletni przewodniczący Koła T. S. L. w Brzesku, zmarł 28 lutego 1923. Wypróbowany i gorliwy pracownik oświatowy, pełen inicjatywy i wytrwałości, umiał skupiać i zachęcać do pracy społecznej, stwarzając propagandę, słowem i książką podstawowe jej warunki.

Ś. p. Józef Fuczek, sekretarz Koła T. S. L. w Husiatynie, zmarł 5 kwietnia 1923. Czynny w odbudowie i ożywieniu Koła i pracy T. S. L. w kresowym powiecie, ubył nagle i przedwcześnie z szeregu młodych strażników kresowych.

Hołd Ich zasługom, cześć Ich pamięci!

II. Organizacja wewnętrzna.

A. Zarząd Główny, Wydział Ścisły, Sekcja Wschodnia Zarz. Główn. Rada Nadzorcza, Komisje, Referenci.

Zarząd Główny T. S. L., uzupełniony na Walnym Zjeździe w Przemyśle we wrześniu 1922, odbył cztery plenarne posiedzenia naprzemian w Krakowie i we Lwowie, załatwiając zasadnicze sprawy, przedstawione przez Wydział Ścisły, Sekcję Wschodnią i referentów. Nadto rozpatrywał i zatwierdzał sprawozdania z działalności prezydium, powyższych organów oraz biur T. S. L. w Krakowie i we Lwowie. Szczegółowe i wykonawcze prace były prowadzone według uchwał zasadniczych i przydziału, na podstawie corocznego ukonstytuowania się Zarządu Głównego, na pierwszym po Walnym Zjeździe plenarnem posiedzeniu w następującym składzie (w nawiasie rok upływu kadencji):

Prezes: Dr. Ernest Adam (Lwów 1925).

Wiceprezesi: Aniela Alexandrowiczówna (Lwów 1925), Ostrowski Witołd (Kraków 1925), Sikora Wincenty (Kraków 1924).

Sekretarze: Dr. Hrabek Piotr (Kraków 1924), Nowak Andrzej (Lwów 1925), Dr. Próchnicki Zdzisław (Lwów 1925).

Skarbnik: Haydukiewicz Józef (Kraków 1923).

Zast. Skarbnika: Inż. Wyczyński Kazimierz (Kraków 1925).

Członkowie Zarządu Głównego: Białozorski Wiktor (Brzeszcze 1923), Bielawska Marja (Przemyśl 1923), Dadlezowa Paulina (Rawa R. 1924), Dreziński Jan (Kraków 1924), Dr. Dwernicki Tadeusz (Kraków 1924), Flach Gustaw (Stanisławów 1925), Gala-siewicz Celestyn (Tarnobrzeg 1923), Dr. Gertler Julian (Kraków 1925), Dr. Gubrynowicz Marjan (Lwów 1925), Dr. Kiernik Władysław (Bo-

chnia 1924), Kornafel Władysław (Jaworów 1923), Ks. Dr. Korzonkiewicz Jan (Kraków 1924), Inż. Kucharski Władysław (Kraków 1923), Kuchinka Tadeusz (Kraków 1923), Dr. Kutrzeba Stanisław (Kraków 1923), Leśniakowski Włodzimierz (Tarnopol 1925), Liszkowicz Piotr (Kraków 1923), Dr. Mikulski Antoni (Kraków 1924), Pęcowski Jan (Chrzanów 1924), Dr. Poratyński Jan (Lwów 1925), Pluta Tadeusz (Rzeszów 1923), Rymar Stanisław (Kraków 1924), Dr. Serbeński Walerjan (Lwów 1923), Tabaczyński Tadeusz (Kraków 1924), Tutek Władysław (Przemyśl 1925), Ks. Tyrankiewicz Teofil (Zbaraż 1924), Woynarowski Józef (Mysłowice 1923).

Wydział Ścisły T. S. L. w Krakowie, obradując normalnie co tydzień, odbył 37 posiedzeń, na których rozpatrywał i decydował ważniejsze sprawy bieżące, wykonanie uchwał Zarządu Głównego oraz sprawy przydzielone mu przez Zarząd Główny. Obrady i uchwały odbywały się na podstawie referatów i wniosków Prezydium, poszczególnych referentów Zarz. Głównego i biura. W skład Wydziału Ścisłego wchodzi Prezydium Towarzystwa i wszyscy w Krakowie zamieszkali członkowie Zarządu Głównego i Rady Nadzorczej.

Sekcja Wschodnia Zarządu Głównego T. S. L. we Lwowie, jest organem Towarzystwa, równorzędnym Wydziałowi Ścisłemu, z tym samym zakresem i metodą pracy, zastosowaną do potrzeb kresów wschodnich. W skład Sekcji wchodzi Prezydium i wszyscy we Lwowie zamieszkali członkowie Zarządu Głównego i Rady Nadzorczej. Nadto Sekcja odbyła trzy posiedzenia z udziałem członków Zarządu Główn. zamieszkałych w miastach prowincjonalnych Wschodniej Małopolski, dla omówienia i ustalenia szczegółów programu pracy na Kresach Wschodnich.

Terytorjalny zakres pracy Wydziału Ścisłego T. S. L. w Krakowie i Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego T. S. L. we Lwowie ustalił Zarząd Główny w ten sposób, że Wydział Ścisły działa i kieruje pracą w zachodniej Małopolsce i przyległych obszarach wewnątrz i poza granicami Rzeczypospolitej, zaś Sekcja Wschodnia we wschodniej Małopolsce i przyległych obszarach.

Rzeczowy zakres pracy obu tych organów na powyższych terenach: inicjatywa, kierownictwo i nadzór pracy biur i niższych placówek, jak Związki Okręgowe, Koła T. S. L., szkoły i inne instytucje T. S. L. pod bezpośrednim kierownictwem Zarządu Głównego. Tworzenie i kierownictwo instytucji kulturalno-oświatowych, przechodzących siły i środki niższych placówek, względnie pomaganie tym placówkom w tworzeniu i prowadzeniu tych instytucji (szkoły, bursy, ochronki, domy ludowe, składnice przeźroczy, książek i t. d.). Sprawozdanie ze swej działalności wraz z wnioskami w sprawach zasadniczych lub zastrzeżonych Zarządowi Głównemu (n. p. budżet, nieruchomości, pożyczki hipoteczne lub większe, tworzenie instytucji stale obciążających Towarzystwo i t. d.) przedkłada Wydział Ścisły i Sekcja na plenarnych posiedzeniach Zarządu Głównego (normalnie co kwartał).

Rada Nadzorcza T. S. L., wybierana co roku przez Walny

Zjazd, jest organem nadzorującym i kontrolującym księgi rachunkowe i administrację finansową Zarządu Głównego. Odbyła trzy osobne posiedzenia dla zbadania ksiąg kasowych, bilansu, zamknięcia rachunkowego, stanu funduszy i depozytów oraz gotówki Zarządu Głównego, nadto członkowie jej biorą udział w posiedzeniach Zarządu Głównego, Wydziału Ścisłego i Sekcji Wschodniej. Sprawozdanie swe wraz z wnioskami przedstawia Walnemu Zjazdowi osobno. W skład jej w ubiegłym roku wchodził: Cieński Tadeusz (Lwów), Dr. Głębiński Stanisław (Lwów), Kolarz Antoni (Kraków), Inż. Kostecki Edward (Kraków), Dr. Kumaniecki Władysław Kazimierz (Kraków), Dr. Surzycki Stefan (Kraków), Zamorski Jan (Kraków).

Komisje tworzone dla niektórych działów pracy, rozpatrywały szczegółowo i decydowały przydzielone sobie sprawy, przedstawiając zasadnicze do decyzji Zarządu Głównego T. S. L. Wykonawcami uchwał Komisji byli jużto referenci, jużto biura.

W okresie sprawozdawczym były czynne:

Komisja oświatowa, odbyła dwa posiedzenia dla omówienia i ustalenia programów kursów oświatowych, metody wykładów i referatów na kursach i wieczach oświatowych oraz metody pracy na kursach dla dorosłych analfabetów. Członkowie: A. Alexandrowiczówna, M. Bielawska, P. Dadlezowa, J. Dreziński, Dr. P. Hrabyk, Dr. St. Kutrzeba, Wł. Leśniakowski, Dr. A. Mikulski, A. Nowak, Dr. W. Serbeński, W. Sikora, W. Tutek, J. Woynarowski.

Komisja skarbowa i przedsiębiorstw, odbyła trzy posiedzenia dla omówienia przedsiębiorstw dochodowych i wydawnictw Zarządu Głównego. Członkowie: Dr. T. Dwernicki, G. Flach, J. Haydukiewicz, Dr. J. Gertler, W. Kucharski, W. Ostrowski, Dr. J. Poratyński, T. Tabaczyński, Inż. K. Wyczyński.

Komisja Opieki kulturalno-oświatowej nad osadnikami we Lwowie, odbywała posiedzenia co tydzień, skład i zakres jej działania przedstawiony w rozdziale IV. o pracy oświatowej wśród osadników.

Referenci Zarządu Głównego T. S. L. Poszczególne kierunki działalności T. S. L. zostały przydzielone referentom z pośród Zarządu Głównego, których zadaniem było czuwanie nad prawidłowym rozwojem pracy w tych działach, inicjatywa, opinie i wnioski, oraz sprawozdania o stanie i rozwoju pracy. Referaty przydzielono: 1. Oświatowy: A. Alexandrowiczówna, W. Sikora; 2. Finansowy i przedsiębiorstw: W. Ostrowski, Dr. J. Poratyński; 3. Szkół wschodnich: A. Alexandrowiczówna; 4. Szkół zachodnich: W. Sikora; 5. Szkół i kursów zawodowych: A. Alexandrowiczówna, W. Ostrowski; 6. Kursów dla dorosłych i analfabetów: J. Dreziński, A. Nowak; 7. Burs, ochronek i ogródków dzieci: A. Alexandrowiczówna, W. Ostrowski; 8. Domów ludowych: Dr. A. Mikulski, A. Nowak; 9. Wycieczek i odczytów: Dr. Gubrynowicz, Dr. P. Hrabyk, Dr. J. Poratyński; 10. „Przewodnika Oświatowego”: Dr. W. Wysocki; 11. Pracy wśród młodzieży: J. Haydukiewicz, A. Nowak; 12. Prawny i majątku T. S. L.: Dr. J. Gertler, Dr. Z. Próchnicki;

13. Pracy na Górnym Śląsku: W. Sikora; 14. Pracy na Wołyniu: A. Nowak; 15. Pracy na Łemkowszczyźnie: W. Ostrowski.

B. Biura Zarządu Głównego T. S. L. w Krakowie i we Lwowie.

Organami wykonawczymi są Biura Zarządu Głównego T. S. L. w Krakowie (ul. św. Anny 5) pod nadzorem i kierownictwem Wydziału Ścisłego, i we Lwowie (ul. Fredry 3) pod nadzorem i kierownictwem Sekcji Wschodniej. Oba Biura pomieszczone we własnych budynkach Towarzystwa. Zadaniem ich, w myśl uchwał i instrukcji Zarządu Głównego, jest załatwianie bieżących spraw im przydzielonych, prowadzenie i wykonywanie czynności biurowych, przedstawianie ważniejszych lub przydzielonych spraw odnośnym referentom, względnie Wydziałowi Ścisłemu i Sekcji Wschodniej, oraz sprawozdania o toku i stanie pracy Prezydium Towarzystwa. Rozwój działalności T. S. L., zmiana warunków i potrzeba bliższego i więcej bezpośredniego czuwania oraz pomocy w pracy prowincjonalnych Kół i instytucji T. S. L., spowodowały zorganizowanie Biura T. S. L. również przy Sekcji Wschodniej we Lwowie. Na czele Biur stoi Dyrektor, który jest zarazem jednym z sekretarzy Zarządu Głównego.

Skład Biur Zarządu Głównego był następujący:

W Krakowie: Dr. Wincenty Wysocki, dyrektor biura; Dr. Stanisław Kosiński, referent prawny; Władysław Dzięgiel, referent wycieczek i kierownik wypożyczalni przeźroczy; Kisielewska Zofja, kier. Centralnej Składnicy Książek, Bogumiła Gradowska, zast. kier. w Cent. Skład.; Helena Górecka, księgowość; Wiktorja Kuśnierówna, kasa, wydawnictwa, ekspedyt; Aniela Górówna, dziennik podawczy, powielanie pism; Honorata Wosińska, ewidencja Daru Nar. 3 maja. Jako kierownik Księgowości pracował p. Julian Sudolski.

We Lwowie: Andrzej Nowak, dyrektor biura i sekretarz Zarządu Głównego; Walerja Rzeczycka, dziennik podawczy, powielanie pism i ekspedyt. Marja Rzeczycka, kierowniczką składnicy książek.

C. Związki Okręgowe i Delegatury T. S. L.

W okresie sprawozdawczym odbywała się w dalszym ciągu praca nad reorganizacją Związków Okręgowych. We Wschodniej Małopolsce dobiega już ukończenia i ostatecznego ustalenia, w Zachodniej Małopolsce jest jeszcze w okresie początkowym.

We Wschodniej Małopolsce są czynne Związki Okręgowe 1. we Lwowie, 2. w Tarnopolu, 3. w Czortkowie, 4. w Przemyśle, 5. w Stanisławowie w toku organizacji.

Związek Okręgowy T. S. L. we Lwowie, obejmuje 73 Kół T. S. L., po przyłączeniu Kół z dawniejszych drobnych sąsiednich Związków Okręgowych, które zostały czasowo zlikwidowane i włączone do Lwowa, na podstawie uchwały Delegatów tych Kół na Zjeździe Okręgowym, zatwierdzonej przez Zarząd Główny. Zwią-

zek odbył dwa Zjazdy Delegatów Kół swego Okręgu, uruchomił 8 nieczynnych Kół, przeprowadził lustrację 12 Kół (Przemyślany, Oleśko, Kleparów, Zamarstynów, Sygniówka, Szczercz, Żydaczów, Miłkołajów, Tustanowice, Synowódzko, Żurawno, Rozdół), zorganizował trzy nowe Koła (Zniesienie, Tustanowice, Synowódzko wyżne), prowadzi Bursę Grunwaldzką, Publiczną Książnicę (22.296 książek), prowadzi komisję przedsiębiorstw z wydawnictwami, drukami i obrazami, dalsze lustracje i reorganizację jeszcze nieczynnych Kół (16), Doch. 27,211.910. Wyd. 24,405 326. Przewod. Dr. Marjan Gubrynowicz, Sekr. Dr. Stanisław Bukowski.

Związek Okręgowy T. S. L. w Tarnopolu po kilku przygotowawczych konferencjach i lustracjach odbył Zjazd Okręgowy w grudniu 1922, z udziałem Delegatów Zarządu Głównego, Związku Okręg. w Czortkowie i czynnych Kół T. S. L. Do Związku należy 13 Kół T. S. L., z tych 9 czynnych, 4 w toku reorganizacji po lustracjach, prowadzonych przez Związek. Przewod. Włodzimierz Leśniakowski, sekr. Ks. Wysocki.

Związek Okręgowy T. S. L. w Czortkowie, obejmuje 11 czynnych Kół i 1 nieczynne (Mielnica), prowadzi lustracje Kół, bibliotekę podręczną dla prelegentów i teatralną. W projekcie połączenie Okręgów tarnopolskiego i czortkowskiego w jeden Okręg wojewódzki, dla którego pozyskano już instruktora oświatowego p. Zdziśława Kirchnera z Tarnopola. Przew. Stanisław Matuszewski, Sekr. Władysław Banach.

Związek Okręgowy T. S. L. w Przemyśle, obejmuje 13 Kół T. S. L., z tego 3 nieczynne (Sądowa Wisznia, Stary Sambor, Stara Sól), w przygotowaniu przyłączenie Kół pow. jarosławskiego. Związek odbył dwa Zjazdy Okręgowe Delegatów Kół, dwudniowy kurs oświatowy, przeprowadził lustrację Kół T. S. L. w Dobromiłu, Niżankowicach, Mościskach. Przew. Władysław Tutek, sekr. Zofja Fitowska.

Związek Okręgowy T. S. L. w Stanisławowie, w toku reorganizacji. Na odbytym Zjeździe Delegatów Kół wojew. stanisławowskiego (56 Delegatów) uchwalono zorganizować Okręg wojewódzki z wyłączeniem powiatów należących do okręgu lwowskiego (Turka, Stryj, Skole). Powyższą uchwałę przesłano Zarządowi Kół do oświadczenia się i Zarządowi Głównemu do rozpatrzenia, a do następnego Zjazdu Okr. powierzono obowiązki Zarządu Okręgowego Zarządowi Koła T. S. L. w Stanisławowie. Przew. Wawrzyn Furmankiewicz, Sekr. A. Jakiel.

W Zachodniej Małopolsce po odbytych kursach oświatowych i wstępnych lustracjach, powierzono obowiązki Zarządu Okręgowego Zarządowi Kół T. S. L. w Tarnowie i Tarnobrzegu. Zorganizowano Delegaturę Okręgową T. S. L. w Brzeszczach oraz Delegatów T. S. L. na Górnym Śląsku, w Katowicach p. Karola Surówkę i w Mysłowicach p. Józefa Woynarowskiego.

Systematyczną pracę prowadzi Delegatura Okręgowa T. S. L. w Brzeszczach w zagłębiu węglowym na terenie powiatów bialskiego, oświęcimskiego, chrzanowskiego i pszczyńskiego

(Górny Śląsk). W okresie sprawozdawczym zorganizowała 8 nowych Kół T. S. L. (Dankowice, Jawiszowice, Wilamowice pow. bialski; Gorzów pow. oświęcimski; Wola, Góra, Stary Bieruń, Kobiór pow. pszczyński), trzydniowy kurs oświatowy z udziałem Delegatów Zarządu Głównego, 12 wieców oświatowych, 1 konferencję Delegatów Kół. Przew. Inż. Piotr Lebiezki, sekr. Jan Kosoń.

D. Koła T. S. L.

Dla wykonania całości programu prac T. S. L. konieczną jest żywa i planowa działalność powiatowych i miejscowych Kół T. S. L., prowadzona w ścisłym porozumieniu z centralnymi organami Towarzystwa. Zadanie to wykonują Koła T. S. L. przez samodzielną i bezpośrednią pracę na terenie swej działalności, tworząc i prowadząc instytucje oświatowe jak czytelnie, domy ludowe, bursy, ochronki, kursy i t. d. W pracach przechodzących siły i środki lokalnych Kół, lub wymagających jednolitej akcji, jak n. p. prace szkolne, budowlane, opieka nad potrzebami kult.-oświatowymi osadnictwa i t. d. współdziałają z Zarządem Głównym przez udzielanie mu informacji i bezpośrednie działanie według wskazówek Zarządu Głównego. Koła posiadające więcej pracowników, tworzą komisje dla poszczególnych działów pracy.

Toteż Zarząd Główny zwracał w ubiegłym okresie więcej uwagi na reorganizację i ożywianie nieczynnych jeszcze Kół T. S. L., mniejszą wagę przywiązując do tworzenia nowych Kół w miasteczkach i po wsiach. Szczególniej zależało na ożywieniu działalności Kół w miastach powiatowych. Natomiast korzystał Zarząd Główny z uchwały Walnego Zjazdu, upoważniającej go do likwidowania nieczynnych, małych Kół T. S. L., niemających widoków rozwoju i prowadzenia szerszej działalności. W miejsce takich Kół tworzone czytelnie z własnym Zarządem, pozostające pod opieką Koła T. S. L. w odnośnym mieście powiatowym.

Stwierdzić jednak należy na podstawie sprawozdań i obserwacji bezpośredniej w kilku powiatach, że wiele Kół w małych miasteczkach, przede wszystkim kresowych, prowadzi intensywniejszą pracę i szerszą działalność w powiecie, aniżeli Koło w mieście powiatowym. Potwierdza to zamieszczony dalej przegląd działalności Kół T. S. L. i jest świadectwem, że intensywność i wartość pracy społecznej zależy nie od wielkości środowiska i ilości mogących brać w niej udział osób, ale przede wszystkim od indywidualnej wartości i organizacyjnych zdolności czynnych jednostek.

W sprawozdaniu wykazujemy 235 Kół T. S. L., z tych czynnych było 218 Kół, nadeszło sprawozdanie ze swej działalności 177 Kół, nie nadeszło sprawozdania 41 Kół, nieczynnych było 17 Kół. Z pośród tych 41 Kół, które zaniedbały nadesłać sprawozdanie roczne, choć w sprawach szczegółowych często odnoszą się do Zarządu Głównego, jest kilka posiadających wzorowo zorganizowane i prowadzone instytucje oświatowe; brak tych sprawozdań wypacza obraz całości prac T. S. L.

W okresie sprawozdawczym zorganizowano 14 nowych Kół T. S. L. a to: 1. Dankowice, 2. Gorzów, 3. Góra, 4. Jawiszowice, 5. Jurgów, 6. Kobior, 7. Koniuszki Siemianowskie, 8. Lgota, 9. Li-biąż mały, 10. Synowódzko wyżne, 11. Stary Bieruń, 12. Tustano-wice, 13. Wola, 14. Wilamowice. Najbliższem zadaniem organiza-cyjnem Zarządu Głównego i Związków Okręgowych jest lustracja Kół, które nie nadesłały sprawozdania, oraz reorganizacja jeszcze nieczynnych. Uderzającym jest również słaby stan pracy w środko-wej Małopolsce, w porównaniu z kresami. Środki zaradcze winien rozpatrzyć Walny Zjazd Delegatów.

Krótką charakterystykę kierunków pracy Kół T. S. L. poda-jemy w rozdziale VI. w przeglądzie poszczególnych Kół.

III. Prace szkolne i opieka nad młodzieżą.

1. Szkoły na Zachodzie i poza granicami Rzeczypospolitej.

Po przejęciu przez Państwo Polskie szkół średnich i powszech-nych na kresach zachodnich w obrębie granic Rzeczypospolitej, pozostała Towarzystwu Szkoły Ludowej i polskim Towarzystwom oświatowym na Śląsku i Morawach troska o utrzymanie i zabez-pieczanie szkolnictwa polskiego poza granicą czechosłowacką. Wobec faktu, że Państwo Polskie utrzymuje 28 szkół czeskich na Wołyniu. dla kolonji czeskich, powstałych na majątkach, zagrabionych Polakom przez rząd rosyjski po walkach zbrojnych w ciągu 19 stulecia i kolo-nizowanych przez sprowadzaną czeską i niemiecką ludność, zdawało się, że rząd czechosłowacki uzna prawa i potrzeby ludności polskiej do własnego szkolnictwa. Niestety starania i usiłowania polskich czynników społecznych i prawno-publicznych rozbijają się o stałą metodę postępowania Czechosłowacji przy wszelkich układach.

Towarzystwo Szkoły Ludowej nie mogąc działać w obrębie Czechosłowacji, przeniosło swój zakres działania w stosunku do szkolnictwa tam pozostałego na miejscowe polskie organizacje oświatowe, musiało jednak ponosić cięższy, wypływający ze zobow-iązań, zaciągniętych wobec naczycielstwa oraz posiadanych tam budynków szkolnych. W okresie sprawozdawczym doprowadzono do zawarcia umowy między Towarzystwem Szkoły Ludowej a Ma-cierzą Szkolną działającą w obrębie Czechosłowacji. T. S. L. oddało Macierzy budynki wraz z inwentarzami do bezpłatnego używania na polskie cele szkolne, zaś Macierz przyjęła obowiązek utrzymy-wania sił nauczycielskich w szkołach dawniej przez T. S. L. lub wspólnie zorganizowanych i utrzymywanych. Towarzystwo nasze musiało jednak regulować zaległe zobowiązania i ciężary hipoteczne budynków, co wobec stale pogarszającego się stosunku kursu waluty czeskiej do polskiej pociągało ogromne wydatki. Z powodu opor-nego stanowiska czynników czechosłowackich i ciągle tworzonych trudności spada na społeczeństwo polskie troska i ciężar utrzymy-wania szkół. Stwierdzić przytem należy, że miejscowe społeczeń-stwo polskie wykazuje ogromną zapobiegliwość i ofiarność.

W zachodniej Małopolsce polskie szkolnictwo wymaga bliższego zajęcia się w powiatach podkarpackich na t. zw. Łemkow-szczyźnie (powiaty: Nowy Sącz, Grybów, Gorlice, Jasło, Krosno). Starania Zarządu Głównego przyniosły w ubiegłym okresie niewielkie rezultaty; obok innych niedogodnych warunków, utrudniało akcję małe zainteresowanie się i ruchliwość miejscowych kół T. S. L., które niedoceniają niebezpieczeństw grożących polskiemu stanowi posiadania.

W Krakowie prowadzono nadal seminarjum nauczycielskie żeńskie T. S. L. im. Fr. Preizendanza, opiekę nad zakładem sprawuje wybrane przez Zarząd Główny T. S. L. Kuratorjum zakładu.

+ kl. szkoła nowego typu wraz z ogródkiem dziecięcym w Krakowie, była i w roku sprawozdawczym prowadzona przez Koło I. T. S. L. w Krakowie; plan naukowy szkoły ułożony według zasad „szkoły pracy“, uzupełniony nauką o „rzeczach ojczystych“, oparty o bogate zbiory pomocy naukowych.

2. Prace szkolne na Kresach wschodnich.

Prac szkolnych T. S. L. na Kresach wschodnich, prowadzonych przez Sekcję Wschodnią Zarządu Głównego T. S. L. we Lwowie od roku 1909, zaniechać nie może T. S. L. nawet w wolnej Rzeczypospolitej. Zabezpieczenie szkolnictwa ludności polskiej w gminach i miejscowościach, gdzie skutkiem niekorzystnego rozmieszczenia i większości ruskiej w gminie, dzieci polskie z braku szkoły polskiej zmuszone są do uczenia się w języku ruskim, jest stale poważną troską T. S. L.

Zadania naszej instytucji ogromnie się powiększyły w ostatnich trzech latach, w związku z procesem parcelacyjnym i powiększaniem się dawnych, względnie powstawaniem nowych osad. Organizacja i budowa szkolnictwa w związku z parcelacją i ruchem osadniczym wymagała odrębnych metod postępowania. Przyczyną tego jest odrębne, dotychczas nierozwiązane stanowisko prawno - publiczne osad, powstałych na dawnych obszarach dworskich, i wyjątkowe położenie osadników, zakładających gospodarstwa i osady na prze-ważnie zniszczonych obszarach. Prace szkolne i kulturalno-oświatowe wśród osadników omawiamy w osobnym rozdziale sprawozdania.

Dawny program szkolny w kierunku organizacyjnym i budowlanym stosujemy przede wszystkim do szkół przedwojennych. W dalszym ciągu troszczy się Z. Gł. T. S. L. jak i Koła miejscowe o reaktywowanie szkół i klas eksponowanych, założonych przed r. 1914 przez T. S. L. a rozbitych wypadkami wojennymi, a w pewnych miejscowościach teraz nieczynnych z braku pomieszczenia. W gminach, gdzie klasy eksponowane rozwijały się pomyślnie, wprowadzano szkoły samoistne. Szybka odbudowę utrudniały w latach ostatnich znane przyczyny: trudność zebrania informacji od kół T. S. L., bierność czynników miejscowych i niektórych Rad Szkolnych Powiatowych, stały brak funduszków we właściwym czasie i trud-

ności komunikacyjne sprawiają trudności nawet gorliwym czynnikom. Doprowadziliśmy dotychczas z wielu Radami Szkolnymi Powiatowymi do porozumienia i łącznego współdziałania, podobnie jak przed wojną.

W niektórych powiatach praca ta i współdziałanie przynosi pożądanę rezultaty. Kilku pp. Inspektorów prowadzi systematyczną, planową, samodzielną akcję nad odbudową i organizacją szkolnictwa w swym powiecie. Ich zarówno zawodowa jak i obywatelska praca winna być przykładem i zachętą. W tym kierunku jednak pozostaje jeszcze wiele do zrobienia. Oczekujemy w tym względzie większej inicjatywy, dokładniejszych informacji i starań ze strony Kół T. S. L. i czynników miejscowych.

Powiatowe władze szkolne uzyskują pomoc i poparcie, a stale zachętę w Kuratorjum, które w tej akcji jak i innych mimo trudności z którymi walczy, dąży do szybkiej odbudowy szkolnictwa w powiatach wschodnich, współdziałając po obywatelsku z Tow. Szkoły Ludowej, dając przykład władzom podwładnym jak należy postępować w państwie niepodległym.

Drugim działem pracy szkolnej jest sprawa organizacji szkółek początkowych i zabezpieczenia nauki w języku polskim młodzieży w mniejszych skupieniach. Do organizacji samoistnej szkoły lub klasy eksponowanej wymaga ustawa ilości około 40 dzieci w wieku szkolnym. Gdzie brak tej liczby, lub też (z czem często się spotykamy) czynniki miejscowe (gminy, parafje) przez mylne informacje o rzeczywistej ilości dzieci polskich w wieku szkolnym, nie dają ustawowej podstawy do organizacji szkoły lub klasy eksponowanej polskiej, tam tworzymy prywatną szkołkę T. S. L. t. zwaną początkową, która po uzyskaniu wymaganych warunków, zostaje przemieniona na szkołę samoistną lub klasę eksponowaną. Utrzymanie szkółek początkowych wymaga wielkich kosztów, bo obok pomieszczenia, urządzenia i opału trzeba z funduszy T. S. L. opłacać również siłę nauczycielską. Świadczenia ludności miejscowej są niewielkie, zależne od stopnia uświadczenia i zamożności. W roku 1922 Sekcja Wschod. Z. Gł. T. S. L. przestała kołom w Zbarażu, Rawie i Przemyślanach 5 milionów mk. na szkółki początkowe.

Uzyskane przez nas wykazy z kół T. S. L. i Rad Szkol. powiatowych podają kilkadziesiąt miejscowości, gdzie dzieci polskie w ilości do 30 uczęszczają do szkół ruskich, obok tych, gdzie ilość ich ponad 35 wymaga szybkiej organizacji odrębnej szkoły, względnie czasowo klasy eksponowanej polskiej. Z powodu kosztowności szkółek początkowych całorocznych, wprowadzonych po wojnie jeszcze nie we wszystkich powiatach, wprowadzamy organizację nauki kilkomiesięcznej przez nauczycieli wędrownych. W tym kierunku spotkał się z inicjatywą Zarządów Kół T. S. L.

Z przykrością zaznaczyć należy, że uruchomienie szkół i klas eksponowanych, utrudnia a niestety częstokroć uniemożliwia brak pomieszczenia klasy i mieszkania dla nauczyciela. Przy bardzo skromnych funduszach jakimi rozporządzało T. S. L., dążył Z. Gł. T. S. L.

i Koła T. S. L. do restauracji uszkodzonych, wojną zniszczonych i budowy nowych budynków szkolnych.

Pokrywaliśmy koszta restauracji budynków szkolnych zarówno będących własnością T. S. L., jak i przeniesionych przed wojną na własność polskich publicznych szkół, z zastrzeżeniem trwałego przeznaczenia na polskie cele szkolne i warunkowych praw T. S. L. Pomoc ta była i jest konieczna, gdyż ludność sama nie może pokryć wydatków. W niektórych miejscowościach brak wystarczającego wpływu czynników miejscowych na gminę lub mieszkańców.

Obowiązek odbudowy zniszczonych, w czasie wojny, budynków szkolnych spoczywa na powiatowych Biurach odbudowy. Mimo kilkuletniej akcji tej instytucji pozostało jeszcze wiele budynków szkolnych nieodbudowanych. W niektórych powiatach z metodą tej pracy trudno się pogodzić. Mamy obowiązek zaznaczyć, że współpraca i pomoc w odbudowie szkół nie była we wszystkich powiatach i okręgach jednolita i dość wydatna. Często zwracamy się o pomoc i korzystamy z interwencji Okręgowej Dyrekcji Odbudowy we Lwowie, która dla odbudowy placówek kulturalno-oświatowych, w swym zakresie działania okazuje obywatelskie zrozumienie i gotowość.

Najwięcej starań i funduszków wymaga akcja budowy nowych szkół w dawnych gminach i osadach polskich. W ciągu kilkunastu lat zdołaliśmy zabezpieczyć grunty na cele szkolne, bądź w drodze darowizny, bądź nabywania przez T. S. L., wreszcie w formie wydzielania gruntów przez gminy.

Do wybuchu wojny zdobyliśmy na rzecz polskich szkół grunty w 102 miejscowościach. W ostatnich latach zakupiono takich gruntów 62. Sama budowa szkół idzie daleko wolniej i oporniej. Powolne tempo budowy szkół wypływa stąd, że brak czynnika, któryby sam pokrył całość a choćby znaczną część kosztów budowy. Ustawa o budowie szkół w Polsce nakłada olbrzymie obowiązki na państwo.

W tych twardych finansowych stosunkach państwo nie może spełnić tylu obowiązków w krótkim czasie i wszędzie, gdzie zachodzi potrzeba, gminy względnie ludność miejscowa nie są w stanie samodzielnie przeprowadzić programu budowy szkół. Potrzebne jest i wolnej oczywiście współdziałanie i wpływ T. S. L., tak ze względu na koszta budowy, jak i ze względów społeczno-wychowawczych.

Doświadczenie stwierdza, że w gminach o ludności mieszanej stosunek ludności do szkoły własnej jest poprawny i korzystny, jeżeli sama przyczyniała się pracą i funduszami do jej wybudowania.

Z tych względów praca T. S. L., działającego zawsze w porozumieniu z władzami szkolnymi, zdąża o ile możliwe do wywołania inicjatywy, zainteresowania, pomocy w robociznie przede wszystkim niefachowej i stworzenia części funduszków pracą gminy, względnie polskiej ludności miejscowej, do zdobycia dla tej ludności zasiłków lub kredytów ze strony czynników państwowych. Uzupełnieniem tej akcji jest pomoc organizacyjna i funduszowa ze strony T. S. L. Tą wypróbowaną przez nas metodą, wymagającą dużej pracy i wytrwa-

łości a ciągłego współdziałania Zarządu Gł. T. S. L. z Kołami miejscowymi można w obecnych warunkach uzyskać większe rezultaty.

Mimo nadmierne wydatki i wysiłki Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego T. S. L. na tę pracę, dotychczasowe wyniki są bardzo małe w stosunku do ogromu potrzeb. Szybsze tempo utrudnia przede wszystkim i u nas brak wystarczających funduszy, brak inicjatywy w wielu Kołach T. S. L. i u miejscowej ludności, wreszcie brak w niektórych jeszcze powiatach harmonijnego działania ze strony Rad szkolnych powiatowych. Z tych powodów i ta praca pomocnicza, a tak konieczna dla dobra i rozwoju państwa musi być rozłożona na wiele lat. W pierwszym względzie są uwzględniane miejscowości, gdzie inicjatywa Kół, Władz szkolnych i gotowość świadczeń ze strony czynników miejscowych stwarza korzystniejsze warunki i widoki sprawnego i mniej kosztownego przeprowadzenia budowy.

W opracowanym programie na r. 1922—23 objęliśmy 57 miejscowości, w których postanowiliśmy doprowadzić do odbudowy ewentualnie budowy szkół w powiatach, wykazanych w zestawieniach wydatków Sekcji, umieszczonych przy końcu sprawozdania w dziale cyfrowym.

Całości ani nawet znaczniejszej części tego programu nie mogliśmy wykończyć głównie z powodu kilkakrotnych, nagłych spadków waluty, a temsamem nagłego wzrostu kosztów dalszej budowy. Przeszkadzały w pracy fatalnie zepsute drogi w następstwie stałej jesiennej słyty w roku 1922. W pierwszych latach po wojnie utrudniał pracę brak komunikacji, wreszcie znaczny ubytek ludzi do roboty w powiatach, walka u wielu o zabezpieczenie potrzeb życiowych, w konsekwencji osłabienie wytrwałości w pracy społecznej. Nie doznaliśmy natomiast nigdy zawodu w pracy naszej dla obrony kresów ze strony Kuratora okręgu szkol. lwowskiego. Jego obywatelskie stanowisko i współdziałanie z naszą instytucją, pomnaża wyniki pracy prowadzącej do wspólnego celu.

3. Ochronki, gniazda sieroco, ogródki dziecięce, współpraca w opiece nad młodzieżą z poza granic (Repatrijanci). „Dar dzieci dla dzieci“.

Opieka nad sierotami i młodzieżą w wieku przedszkolnym była prowadzona przez T. S. L. jużto w formie utrzymywania ochronek, gniazd sierocych, ogródków dziecięcych samodzielnie, jużto wspólnie z towarzystwami humanitarnymi. W niektórych ochronkach dla dzieci starszych była prowadzona nauka początkowa. Nadto Wydział Ścisły w Krakowie i Sekcja Wschodnia Z. Gł. T. S. L. we Lwowie udzielały także zasiłków ochronkom prowadzonym przez inne organizacje.

W roku sprawozdawczym było 21 ochronek na całkowitem lub częściowem utrzymaniu Kół T. S. L. mianowicie: Koła T. S. L. w Borszczowie, Brzeszczach, Jaryczowie Nowym, Jaworowie, Kleparowie (dwie ochronki, jedna dla sierót wojennych, druga dla dzieci dochodzących), Kołomyji (w Zamulincach), Krakowie I, Krakowie II,

(dwie ochronki), Leszczynach, Pomorzanach, Przemyślu II, Rawie Ruskiej, Skalacie, Śniatynie, Tłustem, Turce, Wiśniczu Nowym, Zamarstynowie. Nadto Sekcja Wschodnia T. S. L. pomagała lwowskiemu komitetowi opieki nad uchodźcami i repatriantami w utrzymywaniu dwu „gniazd sierocych“ w Kulikach i Brodach.

Ponieważ utrzymanie ochronek, sierót i młodzieży przybyłej tu z za Zbrucza, a pomieszczonej w ochronkach, gniazdach sierocych i bursach wymaga wielkich i ciągle rosnących kosztów, zorganizował Zarząd Główny w wykonaniu uchwały Walnego Zjazdu T. S. L. zbiórkę „Daru dzieci dla dzieci“ we wszystkich szkołach polskich w Małopolsce w dniu 6. grudnia (św. Mikołaja).

Dzięki gorącemu poparciu tej akcji przez PP. Kuratorów we Lwowie i Krakowie, przez okólniki do Rad Szkolnych Powiatowych, oraz serdecznej odezwie P. Kuratora Sobińskiego do PP. Inspektorów i Nauczycielstwa, dar ten przyniósł w ciągu grudnia 1922 i stycznia 1923 ponad 10 milionów. Funduszem tym zasililiśmy najbardziej potrzebujące ochronki i bursy, przed wszystkim te, które utrzymują sieroty i młodzież z za Zbrucza. Współpraca tego Komitetu z Sekcją jest tem ściślejsza, że przewodniczącą jego jest Dyr. Aniela Alexandrowiczówna, wicepr. T. S. L. Liczymy że tegoroczna zbiórka „Daru dzieci dla dzieci“ da obfitszy rezultat, a Koła T. S. L., wykonując uchwałę ostatniego Walnego Zjazdu Delegatów, odbytego w r. 1922 w Przemyślu, gorliwiej niż dotąd dopomogą uchodźczej młodzieży, której z powodu braku środków nie będzie można utrzymać nawet w bursach T. S. L. gdzie się ta młodzież kształci na pożytecznych obywateli państwa.

4 Bursy T. S. L. i opieka pozaszkolna nad młodzieżą.

Praca nad odbudową i utrzymaniem burs T. S. L. poczyniła w ubiegłym okresie dalsze postępy. Największe trudności sprawiają nagłe i częste podskoki kosztów utrzymania, w związku ze spadkami waluty. Mimo trudności Koła T. S. L. prowadziły dalszą odbudowę burs i uzupełnianie urządzenia wewnętrznego, umożliwiające przyjęcie większej ilości młodzieży. Część burs utrzymuje wyłącznie młodzież uczęszczającą do zakładów ogólnokształcących, część wyłącznie młodzież z zawodów praktycznych, niektóre (jak bursy lwowskie), młodzież szkolną i zawodów praktycznych razem. Jak to już wyżej zaznaczono, większość burs T. S. L. mieści u siebie młodzież, przybyłą z za Zbrucza. Do takich zakładów należą bursy T. S. L. w Tarnopolu, Grunwaldzka i im. Boberskiej we Lwowie, w Gródku Jagiellońskim, Zbarażu.

Bursy T. S. L. pozostają pod opieką i zarządem Kół T. S. L., które układają i zatwierdzają regulaminy, plany gospodarki, warunki utrzymania i ulgi dla młodzieży, zaś wykonawcze kierownictwo powierzają albo osobnym komisjom z łona Zarządu Koła, lub odpowiedzialnym przed Zarządem Koła kierownikom.

W roku szk. 1922/23 prowadziły bursy następujące Koła T. S. L.
1) Buczacz (budynek T. S. L. odrestaurowany, 65 wych.), 2) Gródek

Jagielloński (budynek T. S. L. mały, 20 wych., duży budynek 2 piętrowy o 45 salach zajęty przez pocztę i państw. gimnazjum za czymś, wynoszącym 20.000 Mk. rocznie nie pokrywającym kosztów administracji tegoż budynku. 3) Jaworów (bursa dla chłopców budynku T. S. L. niewykończony, 42 wych.), 4) Jaworów pod częściową opieką Koła internat żeński dla ucz. Semin., 59 wych., (w lokalu wynajętym), 5) Kołomyja, (budynek miejski, 10 wych. młodzież rękodzielnicza), 6) Lwów (Koła I. T. S. L. Pań, bursa im. Boberskiej dla dziewcząt, budynek T. S. L., 50 wych.), 7) Lwów (Związek Okr. T. S. L. bursa Grunwaldzka, bud. T. S. L., 120 wych.), 8) Rawa Ruska (budynek OO. Reformatów, rekonstruowany na cele bursy przez Koło T. S. L., 17 wych.), 9) Skałat (budynek T. S. L. 20 wych. sieroty wojenne), 10) Stryj (budynek wynajęty od Rady Powiatowej, 27 wych. młodzież rękodzielnicza), 11) Tarnopol (budynek T. S. L. 130 wych.), 12) Tłumacz (bud. wynajęty, 41 wych.), 13) Zbaraż (bud. OO. Bernardynów, 14 wych.), 14) Żółkiew (budynek T. S. L. częściowo odbudowany w r. 1922, 26 wych., brak urządzenia dla większej ilości), 15) Biała (budynek T. S. L. 30 wych.), 16) Borszczów (budynek wynajęty 29 wych.), 17) Brody (Bursa Gimnazjalna, budynek własny, pod opieką osobnego Komitetu 40 wych.), 18) Horodenka (budynek T. S. L. odbudowany, Koło T. S. L. w Horodenie nabywa stopniowo urządzenie, uruchomiona w r. 1923).

W toku odbudowy jest budynek bursy T. S. L. w Husiatynie. Nadto w przygotowaniu są budowy względnie odbudowy budynków na bursy T. S. L. w Brzeżanach i Stanisławowie.

W obecnych warunkach mieszkaniowych, bursy nasze częstoć wogóle umożliwiają wychowanie i kształcenie się młodzieży zamiejscowej. Wzrost ilości burs winien oddziaływać na osłabienie usiłowań zakładania prywatnych szkół średnich w małych miastach, gdzie nie mają te zakłady może warunków rozwoju, natomiast podnosić wartość zakładów dobrze zorganizowanych i wyposażonych.

Niestety brak miejsca i środków na powiększanie burs zmusza do przyjęcia tylko drobnej części zgłaszających się, zasługujących przede wszystkim na uwzględnienie. Brak funduszy utrudnia a częstokroć uniemożliwia przyjęcia do burs młodzieży, nie mogącej składać opłat. Dalszym wyrazem tego zaufania są liczne ofiary i zasiłki społeczeństwa. Niektóre bursy nasze korzystały też z kwartalnych minimalnych zasiłków Min. Pracy i Opieki Społecznej. Bardzo życzliwego poparcia doznają bursy ze strony Kuratorjum Okręgu Szkolnego we Lwowie, które oceniając znaczenie burs w wychowaniu i ich współdziałanie ze szkołą, darzy bursy T. S. L. stałą pamięcią i pomocą.

Niektóre Koła organizują opiekę pozaszkolną nad młodzieżą w formie uczelni, ognisk i zrzeszeń kulturalnych młodzieży, jużto przy Kołach T. S. L., jużto wspomagając pokrewne stowarzyszenia kulturalno-oświatowe. Koła T. S. L. w Glinianach, Husiatynie i Jezierzanach zorganizowały ogniska młodzieży, inne Koła utworzyły „Kółka amatorskie” młodzieży dla przedstawień i kulturalnej rozrywki.

IV. Prace nad potrzebami kulturalno-oświatowymi osadnictwa na Kresach wschodnich.

W latach powojennych, już od 1919 roku wzmógł się we Wschodniej Małopolsce ruch parcelacyjny i osadniczy. Od wieków trwający napływ ludności ku rubieżom wschodnim Państwa Polskiego, nie ustał za panowania zaborców.

Skutkiem jednak obojętności polskiego społeczeństwa i zaniedbania osiadłej tu ludności polskiej pod względem kulturalno-oświatowym, głównie pod wpływem cerkwi ruskiej, odbywał się równolegle powolny, lecz stały proces wynaradawiania. W ostatnich dziesiątkach lat ubiegłego wieku zaczęło się utożsamianie obrządku z przynależnością narodową. Tym się tłumaczy wielka ilość nazwisk polskich wśród ludności ruskiej. Obok licznych cerkwi a braku kościołów i szkół polskich, przyspieszało proces wynaradawiania szkolnictwo ruskie i małżeństwa mieszane.

Żywiołowy ruch parcelacyjny i osadniczy w ostatnich czterech latach jest konsekwencją wojny i przemiany stosunków społeczno-gospodarczych. Działo tu i przeludnienie zachodnich części państwa o gorszej glebie i wstrzymanie emigracji do Ameryki oraz wychodźstwa sezonowego za zachód i zniszczenie obszarów wschodnich kilkuletnią wojną. Terenem parcelacji i osadnictwa jest ziemia polska, z polskich, najbardziej zniszczonych obszarów dworskich.

O trudnych warunkach w jakich znaleźli się i nowi osadnicy, skutkiem bezprogramowego działania niektórych instytucji parcelacyjnych i lekkomyślności osadników, którzy wydawszy całą gotówkę na zakupno możliwie jak największej ilości ziemi, nie mają zapasów na zagospodarowanie, wie już dzisiaj każdy zajmujący się tem zagadnieniem.

W interesie społecznym i państwowym należało pośpieszyć z pomocą w kierunku organizacyjnym i materialnym. Smutne doświadczenia i straty narodowe poprzednich okresów wskazywały konieczność zabezpieczenia potrzeb, któreby zdolne były uchronić ponowną falę osadnictwa od losu poprzednich. Obok innych czynników państwowych i społecznych, które zajęły się różnemi stronami potrzeb osadnictwa, Towarzystwo Szkoły Ludowej uważało za swój obowiązek zajęcie się potrzebami kulturalno-oświatowymi. Zabezpieczyć przed wynaradawiającym wpływem obcego otoczenia, może tę ludność tylko łączne działanie instytucji, zaspakajających całość jej potrzeb kulturalnych i oświatowych, t. j. kościół względnie kaplica rzym. kat., ochronka, szkoła polska, oraz dom ludowy.

T. S. L. powodowane poczuciem obowiązku narodowego i państwowego, działało równocześnie pod wpływem dbających o celowy rozwój osadnictwa czynników państwowych, rozszerzyło w tym kierunku program działalności. Sekcja Wschodnia Zarządu Głównego T. S. L. we Lwowie po szeregu wstępnych konferencji z przedstawicielami instytucji społecznych, parcelacyjnych, władz państwowych, oraz posłami i senatorami ze Wschodniej Małopolski, zorgani-

zowała przy Sekcji osobną „Komisję Opieki kulturalno-oświatowej nad Osadnikami“ dla planowego prowadzenia pracy.

Obok członków Sekcji Wschodniej T. S. L. ofiarowali współpracę w Komisji delegaci zajmujących się osadnictwem instytucji parcelacyjnych, oraz obywatelskim poczuciem kierowani przedstawiciele władz i innych organizacji społecznych.

Szczególniej zaznaczyć winniśmy współpracę P. Dr. Stanisława Orzechowskiego, prezesa Okręgowego Urzędu Ziemskiego we Lwowie. Jego inicjatywa i bezinteresowna działalność, owiana szczerym duchem serdecznej troski o dolę osadników, wpłynęła wybitnie na szarmonizowanie działań w pomocy dla osadników.

Komisja i Sekcja Wschodnia T. S. L. prowadzi działalność w kierunku: A) organizacji i budowy szkół dla osadników; B) pomocy w budowie kościołów, kaplic i domów ludowych; C) pomocy i porady organizacyjnej w sprawach związanych z potrzebami kulturalno-oświatowymi.

A. Prace nad organizacją i budową szkół dla osadników.

Ważną sprawą jest zabezpieczenie w toku parcelacji obszarów dworskich odpowiednich gruntów szkolnych, w ilości wymaganej przez odnośne ustawy szkolne i w dogodnym miejscu. W tym kierunku Sekcja Wschodnia dąży do porozumienia z delegatami upoważnionych do parcelacji instytucji, znajdując najwybitniejszą pomoc w Okręgowym Urzędzie Ziemskim we Lwowie.

Z polecenia Sekcji prowadzą podobną akcję instytucje T. S. L. w Przemyślu, działając na obszarze należącym do przemyskiego Urzędu Ziemskiego. Grunty odstępują w niektórych wypadkach bezpłatnie lub za niską cenę dotychczasowi właściciele, wydzielają je niejednokrotnie instytucje parcelacyjne, częstokroć składają na ten cel gotówkę osadnicy lub też zakupuje T. S. L.

Sekcja Wschodnia przeprowadziła badania i obliczenia, zebrawszy potrzebne daty i informacje w prowadzących parcelację instytucjach, uzupełnione w kwestjonariuszach rozesłanych do Kół miejscowych T. S. L. i do miejscowych komitetów. Wyniki poddane poprzednio zbadaniu okręgowych władz, przedstawiono w obszernych memorjałach Władzom centralnym — wspomniano o nich częściowo w sprawozdaniu zeszłorocznem. Sekcja poleciła Kółom T. S. L. tworzenie przy zarządach Kół osobnych komisji dla zorganizowania opieki nad osadnikami i stałego porozumiewania się z komisją przy Sekcji Z. Gł. we Lwowie.

Z tego obowiązku newszystkie Koła wywiązują się należycie, walcząc z trudnościami w poprzednich rozdziałach sprawozdania przedstawionemi.

Ustalono, że około 6000 dzieci osadników w wieku szkolnym było pozbawionych nauki — należy wybudować 173 szkół, aby im zapewnić naukę w języku polskim. Ze względu na szczupłość funduszów i brak przygotowania przez czynniki miejscowe, mogliśmy w planie budowy szkół w roku 1922 uwzględnić zaledwie 20 osad.

Z powyższych 173 osad potrzebujących szkoły, jest grunt przeznaczony i wydzielony na cele szkolne w 118 osadach, w wielu jednak w ilości niewystarczającej według wymagań ustawy i rzeczywistych potrzeb i częstokroć w miejscu nieodpowiedniem. Braki te powstały z powodu niepamiętania o potrzebach kulturalno-oświatowych w pierwszym okresie parcelacji. To też staraniem Komisji jest dodatkowe uzyskiwanie potrzebnych gruntów.

Dla przyspieszenia toku budowy i utrzymania ładu tworzy się w każdej miejscowości, przystępującej do budowy, osobne komitety budowy z pośród osadników, które w porozumieniu ze Sekcją Wschodnią, Kołami T. S. L. i Radą Szkolną Powiatową przygotowują plan i program budowy. Dalsza metoda działania podobna do wykazanej poprzednio w rozdziałach o budowie szkół w ogóle, t. z. zespolenie wszystkich czynników, które mogą i mają obowiązek udzielania pomocy w budowie. Miejscowy Komitet zyskuje deklarację osadników co do dostarczenia robocizny głównie niefachowej, oraz części materiału, względnie funduszu, zależnie od stanu i zamożności i zagospodarowania się. Następnie staranie o pomoc z Urzędów Odbudowy. Na skutek starań Komisji i Sekcji, otrzymaliśmy wyjaśnienie ze strony Ministerstwa Robót Publicznych, że mają korzystać z pomocy w odbudowie budynki folwarczne i inne, w czasie działań wojennych zniszczone, a przy parcelacji i zmianie poprzedniego właściciela przeznaczone na cele szkolne i kulturalne. Również starała się Komisja o uzyskanie zasiłków w formie bezzwrotnej subwencji, oraz kredytów z funduszy państwowych.

Niestety ustawy i rozporządzenia przewidują tylko gminy, jako podmioty prawne, zdolne do zaciągania zobowiązań i uzyskiwania kredytów. Ponieważ w większości wypadków gminy, nietylko ruskie, odmawiają powzięcia potrzebnej uchwały i przyjęcia zobowiązania na szkołę dla osady powstałej na byłym obszarze dworskim, robiliśmy starania o umożliwienie zaciągania tych zobowiązań przez Komitety osadników, przy poręczeniu T. S. L. Ministerstwo Skarbu nie zgodziło się na projekt T. S. L. Te trudności, pozostające w związku z pracami szkolnemi, spowodowały Komisję do zajęcia się sprawą wyodrębnienia osad w odrębne jednostki. Sekcja Wschodnia udziela z własnych funduszy zasiłki na poszczególne budowy lub też za kupuje gotowe szkielety budynków, korzystając z udogodnień w Okręgowej Dyrekcji Odbudowy we Lwowie.

Na cele kulturalno-oświatowych potrzeb osadników otrzymała Sekcja zasiłki wykazane w sprawozdaniu finansowem, od prowadzących parcelację Instytucji oraz Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego. Kwoty od Instytucji, parcelacyjnych są niewielkie, nie mogły nam wydatnie pomódz z powodu zbyt późnego wpłacania i odbywającej się w międzyczasie gwałtownej dewaluacji. Pierwotne nasze nadzieje na to źródło pomocy zawiodły niestety nasze oczekiwania. Z szybszą pomocą przychodzi Kuratorjum Lwowskie, dbając wogóle o szybkie załatwianie starań o organizację potrzebnych szkół w osadach. Niestety na ten cel Kuratorjum otrzymuje bardzo małe fundusze ze Skarbu Państwa. Tylko stałe porozumienie Kuratorjum O. S. L.

przy rozdziale funduszków z T. S. L. ułatwia powiększanie zasiłków dla tych samych miejscowości. W roku 1922 mogliśmy uwzględnić w programie budowy 20 osad, obok budowy i odbudowy szkół w dawniejszych miejscowościach. Z tej liczby w 9 budynkach rozpoczęła się nauka szkolna we wrześniu 1922, reszta nie mogła być wykończona w jesieni 1922 z powodu długotrwałej słoty, utrudniającej a często uniemożliwiającej zwózkę materiału i pracę, oraz gwałtowne podskoki cen materiałów i robocizny. Z wiosną 1923 rozszerzyliśmy program budowy o dalszych 30 osad. Praca jednak postępuje bardzo powoli z powodu wykazanego braku funduszków i drobna część będzie wykończona tak, aby od września 1923 mogła się rozpocząć nauka. W osadach nieco więcej zabudowanych staraliśmy się o czasowe wynajęcie prywatnego domu wzgl. izby, aby szkołę uruchomić. Pociąga to za sobą koszty adaptacji na krótki okres. Równocześnie mamy zgłoszenia od 109 osad z prośbą o przyjęcie z pomocą w budowie szkoły. W pierwszym rządzie uwzględniamy osady, w których bez budowy szkoła nie może być wogóle uruchomiona. Z 30 osad nie mamy jeszcze zgłoszeń, gdzie jednak potrzeba będzie w najbliższym czasie pobudować szkoły z powodu odległości osady i ilości dzieci.

B. Pomoc w budowie kaplic i Domów Ludowych i zabezpieczenie gruntu na ten cel.

Olbrzymią jest rola kościołów i kaplic rzym. kat. dla ludności polskiej na Kresach Wschodnich. Dlatego też równoległe z pracami szkolnymi dbała Komisja i Sekcja Wschodnia, o zabezpieczenie potrzeb religijnych osadników. W tym celu w porozumieniu z Konsystorzami i Władzami kościelnymi prowadzono starania u instytucji parcelacyjnych a Okręgowy Urząd Ziemski dąży również przy zatwierdzeniu planów parcelacyjnych, by wydzielano i zabezpieczano grunta na cele kościoła lub kaplicy, względnie stacji duszpasterskich, zależnie od odległości osady od najbliższej parafii. Liczne osady są oddalone od najbliższego parafjalnego kościoła kilkanaście, często ponad 20 km. Prowadzono również starania o ułatwienie nauki religii przez duchowieństwo rzym. kat. Trudności w tym kierunku wywołuje oprócz rzadkiego rozmieszczenia parafii rzym. kat. również bardzo dotkliwy brak duchowieństwa rzym. kat. tak bezwzględnie jak i w porównaniu z duchowieństwem ruskim, brak dostatecznego uposażenia licznych parafii (wielka nierównomierność uposażenia), oraz trudności ustawowe, dotyczące ilości katechetów dla szkół polskich.

W niektórych osadach a zwłaszcza tam, gdzie szkoły pomieszczamy w dawnym budynku dworskim o kilku ubikacjach, uwzględnia się przy odbudowie urządzenie kaplicy. Ważnym czynnikiem kulturalnym i oświatowym jest Dom Ludowy, który w stosunkach kresowych posiada szczególniejszą wartość i doniosłość. Stanowi on ośrodek życia kulturalnego i wspólnych prac gospodarczych ludności. Jakkolwiek całość akcji budowy Domów Ludowych

w osadach musi być chwilowo przesunięta na dalszy plan wobec warunków poprzednio omówionych, jednak równocześnie dbać należało o przygotowanie warunków i możliwości budowy, przez zabezpieczenie gruntu. Posiadanie gruntu na ten cel wytwarza również zainteresowanie ludności sprawą Domu Ludowego. W osadach lepiej zagospodarowanych i lepiej dobranych rozpoczęto już starania o budowę Domu Ludowego, częściowo w tych osadach, które mają już budynek szkolny, częściowo w tych, które pragną dać w Domu Ludowym czasowe pomieszczenie dla szkoły. Pomyślną okolicznością dla budowy Domu Ludowego jest posiadanie w niektórych osadach ruin lub częściowo zniszczonych dawnych budynków folwarcznych, przeznaczonych przy parcelacji na ten cel, gdyż to znowu łatwiej uzyskać choć częściową pomoc z Urzędów Odbudowy.

C. Pomoc i porady organizacyjne dla osadników w sprawach związanych z potrzebami kulturalno-oświatowymi.

W toku starań o potrzeby kulturalno-oświatowe osadników wyłonił się cały szereg spraw i zagadnień, które należy rozpatrzyć i zainteresować powołane czynniki, aby temsamem usuwać stale piętrzące się trudności w dziedzinie naszych prac bezpośrednich.

Ujemne skutki wywołuje tak zwany fermowy system osadnictwa, przy którym poszczególne gospodarstwa i rodziny oddalone od siebie, narażone są na liczne trudności i niebezpieczeństwa. W takich warunkach organizacja i budowa szkoły natrafia na poważne trudności. Możliwość korzystania ze szkoły przez dzieci ubogie, niezaopatrzone, zmuszone przebywać duże bezdrożne przestrzenie do najbliższej szkoły jest także problematyczna. Zgodnie z żądaniami osadników i wnioskami Kół T. S. L. z kilku powiatów i uchwałą Walnego Zjazdu, odniósł się Zarząd Główny T. S. L. z przedstawieniem i postulatami w tej sprawie do miarodajnych władz.

Jaskrawe trudności wypływają z nieuregulowanego stosunku osad, powstałych na obszarach dworskich, do gmin. Ustawy o organizacji i budowie szkół biorą pod uwagę tylko gminę i przewidują ją i dla niej bezpośrednie świadczenia na cele budowy szkół, zwłaszcza starania się o pożyczki z funduszy publicznych przy przyjmowaniu gwarancji. Gminy, zwłaszcza w większości ruskie, zajmują oporne stanowisko nawet i w takich wypadkach, gdy osadnicy przylegliby zobowiązania uiszczania tych rat z własnych funduszy. Równocześnie są nakładane na osadników podatki i opłaty gminne i publiczne oraz daniny, częstokroć w wymiarze większym od mieszkańców gminy, bo wymierzonym od gruntu dawnego obszaru dworskiego. Te i szereg innych trudności wywołuje liczne petycje i zwracania się osadników o uregulowanie ich położenia prawnopublicznego.

Kilkadziesiąt petycji o wyodrębnienie wniosła Komisja z uzasadniającym je memorjałem do powołanych Władz Administracyjnych.

Obok wyżej zaznaczonych trudności, wyłania się wiele innych, często na tle braku informacji o miejscowych warunkach i położeniu

a raczej niedoli osadników. Stwierdzić to można było tak wśród społeczeństwa, szczególnie w dalszych województwach, jak i u przedstawicieli niektórych władz. Dla zainteresowania jednych i drugich i poinformowania o rzeczywistym położeniu i potrzebach osadnictwa, urządziła Sekcja Wschodnia Zarządu Głównego T. S. L. kilka konferencji we Lwowie z udziałem posłów, senatorów ze Wschodniej Małopolski, przedstawicieli Władz, oraz Instytucji społecznych. Nadto w Warszawie odbyła się w gmachu Sejmowym zainicjowana przez T. S. L. konferencja z udziałem również posłów i senatorów ze Wschodniej Małopolski, oraz 5 Ministrów i przedstawicieli Władz, które w swej działalności stykają się z zagadnieniami osadnictwa. Konferencji tej przedłożono obok informacji szereg postulatów, dotyczących zarządzeń w sprawach najbardziej piękających.

Sekcja Wschodnia dąży stale do porozumienia także z wszystkimi instytucjami zajmującymi się gospodarczymi sprawami osadników. W najbliższym czasie przyjdzie niewątpliwie do stałej współpracy. Może się to stać tem łatwiej, że T. S. L. wyklucza kategorycznie łączenie swych prac z robotami politecznymi. T. S. L. jest dla wszystkich Polaków i wszyscy Polacy winni się w niem znaleźć. Ubezpieczenie Kresów wymaga zdrowego rozwoju osadnictwa, dążenie do tego celu jest obowiązkiem wszystkich Polaków.

U. Prace oświatowe pozaszkolne.

Działalność oświatowa pozaszkolna jest prowadzona głównie przez miejscowe Koła T. S. L. już to bezpośrednio, już to za pośrednictwem tworzonych placówek miejskich i wiejskich. Na powiększanie się grona współpracowników, skupiających się około Kół T. S. L. wpływały skutecznie organizowane przez Wydział Ścisły w Krakowie i Sekcję Wschodnią we Lwowie przy współdziałaniu Kół T. S. L. kilkudniowe kursy oświatowe, wiece oświatowe i zjazdy pracowników. Naczelne organy T. S. L. śpieszą Kołom T. S. L. z pomocą w organizowaniu pracowników, ułatwianiu w nabywaniu środków pomocniczych w pracy oświatowej przez prowadzenie składnic książek, pośredniczenie w nabywaniu latarni, wypożyczaniu przeźroczki i t. d. Również zasiłał Zarząd Główny i Sekcja Wschodnia starsze i później zorganizowane Koła oraz Związki Okręgowe częściowo funduszami i subwencjami w formie książek, szczególnie w powiatach najbardziej wyniszczonych.

Z dwóch podstawowych warunków rozwoju pracy oświatowej, t. j. czynnych pracowników i funduszy, wyraźniejszą poprawę można stwierdzić w powiększaniu się ilości pracowników. Pod względem funduszy stwierdzić wprawdzie należy stopniowe powiększanie się ofiarności, wydatność jednak tych dochodów była rujnowana częstymi i nagłymi spadkami waluty. To też Koła T. S. L. chcąc zapewnić sobie stałe i więcej elastyczne od wkładek źródła dochodu, coraz liczniej organizują różne przedsiębiorstwa, jak Kramy T. S. L. (Lwów, Trembowla, Rudki) lub pracownie przedmiotów związanych z pracą oświatową i szkolną. Nadzieję na wzmaganie się i roz-

wój dalszej działalności oświatowej pozaszkolnej na prowincji, budzi wyraźnie powracające zrozumienie doniosłości i roli organizacji i pracy oświatowej. Zwrot ten, a raczej odrodzenie najwidoczniejsze jest na kresach. Zadaniem najbliższych prac będzie rozbudzenie tej świadomości i zrozumienia również w powiatach i Okręgach, w których intensywność działalności nie osiągnęła jeszcze zbliżonego do Kresów napięcia.

1. Walka z analfabetyzmem (Komitety i kursy dla dorosłych).

Sprawozdania Kół T. S. L. za ubiegły okres wykazują 57 kursów dla analfabetów. Z bliższych sprawozdań i uwag o tych kursach okazuje się, że prawie połowa była urządzona dla żołnierzy tak w większych miastach, jak i garnizonach prowincjonalnych. Z pośród uczestników żołnierzy przeważali rekruci głównie z województw byłego zaboru rosyjskiego. W kursach dla osób cywilnych przeważała służba domowa i robotnicy. Kilka Kół T. S. L. prowadziło równolegle dwa kursy dla dorosłych, wstępne dla zupełnych analfabetów, oraz wyższe dla t. zw. półanalfabetów t. j. osób z zaniedbanem wykształceniem elementarnem, oraz tych, którzy przebyli już kurs wstępny. Na kursach dla żołnierzy trzeba było często skracać programy z powodu bądź przesuwania garnizonu względnie oddziału, bądź też zwalniania ze służby wojskowej.

W Krakowie i we Lwowie organizacja kursów dla dorosłych analfabetów przybrała nieco inne kształty. We Lwowie działał w dalszym ciągu „Komitet kursów dla dorosłych“, kierowany przez fachowego nauczyciela, zwolnionego na ten cel przez Kuratorjum Okręgu Szkolnego. Pod zarządem Komitetu pozostawało 28 kursów. Siły nauczycielskie były również opłacone z funduszków Komitetu.

Obok kursów wojskowych, należących do Komitetu, organizowały kursy różne instytucje kulturalne i humanitarne oraz Koła T. S. L. mianowicie Kóło Pań T. S. L., Koło im. T. T. Jeża, oraz podmiejskie Koło T. S. L. w Kleparowie.

W Krakowie Wydział Ścisły Zarządu Głównego i Koło I. T. S. L. wzięło udział w organizowaniu i prowadzeniu kursów dla wojskowych w garnizonach D. O. K. Kraków, wspólnie z referentami oświatowymi D. O. K. oraz delegatami innych Towarzystw.

2. Biblioteki miejskie i wiejskie, czytelnie i wystawy książek.

W trudnych warunkach rozwijała się odbudowa i organizacja pracy bibliotecznej. W toku dewaluacji podnoszą się nagle i szybko ceny książek, tak że Koła T. S. L. oraz czytelnie nie były w stanie uzupełniać i powiększać księgozbiorów w dość szybkim tempie. Ponadto daje się odczuwać brak książek, nadających się do bibliotek wiejskich i młodzieży. Wiele dobrych dawnych wydawnictw zostało wyczerpanych, a nowe nakłady wznawiają tylko ich część.

Mimo trudności należało śpieszyć z organizacją bibliotek tak miejskich jak i wiejskich, ponieważ zniszczenia wojenne i zastój pracy bibliotekarskiej poczynił wielkie luki, szczególnie w powiatach wschodnich. Były powiaty, w których znikły dosłownie wszystkie

biblioteki, a pragnący czytać byli skazani najwyżej na korzystanie z lichych prywatnych wypożyczalni, często przy księgarniach żydowskich, obliczonych na zysk i sensację. Mieszcząca się w nich literatura szerzyła raczej demoralizację, szczególnie u młodzieży. Z tych też powodów i Zarząd Główny i Koła T. S. L. włożyły wiele starań w organizację bibliotek a Zarząd Główny pomagał Kołom zasiłkami w książkach lub bibliotekach ruchomych wiejskich oraz kredytem. Przy małej ilości bibliotek i niewielkiem zaopatrzeniu istniejących, książki są liczniej czytowane, dlatego też żywot jednej książki, względnie biblioteki jest daleko krótszy, aniżeli w latach przedwojennych. Przyczynia się do tego licheszy gatunek papieru oraz gorsza oprawa a przeważnie brak jej zupełny. Z tych powodów trzeba wkładać daleko więcej starań i środków na samo utrzymanie biblioteki przez odnawianie i uzupełnianie, czem się tłumaczy wolniejszy stosunkowo wzrost ilości bibliotek oraz książek w bibliotekach i czytelnich T. S. L., w porównaniu z przedwojennem tempem wzrostu.

Według przesłanych sprawozdań w okresie sprawozdawczym posiadało T. S. L. 76 bibliotek miejskich oraz 663 biblioteki ruchome i wiejskie wypożyczalnie książek. We wszystkich bibliotekach znajdowało się 218.946 książek. Z bibliotek miejskich były najlepiej uposażone i prowadzone biblioteki T. S. L. w Krakowie (przejęta od Związku Okręgowego przez Wydział Ścisły Zarządu Głównego T. S. L.) we Lwowie prowadzona przez Związek Okręgowy T. S. L. a z prowincjonalnych w Tarnowie, Kętach, Bochni, Brodach, Brzeszczach, Czortkowie, Nowym Sączu, Rzeszowie, Tarnopolu, Podhajcach. Czasowo utknęła w rozwoju biblioteka w Wadowicach. W kilku innych miastach znajdują się dobrze zorganizowane i prowadzone biblioteki, jednakowoż ilość książek waha się około 1.000, a brak funduszy nie pozwala w obecnym czasie na uzupełnienie i powiększenie, szczególnie nowszymi wydawnictwami. Stwierdzić jednak należy intensywne staranie Kół o rozwój bibliotek miejskich.

W bibliotekach wiejskich zwiększających się ilościowo stale, dobór książek odpowiednich jest utrudniony, tak z powodu trudności finansowych, jak i z powodu pocieszającego objawu t. j. wyższej skali wymagań czytelników na wsi. Objaw ten jest rezultatem dłuższego działania bibliotek wiejskich, oraz coraz liczniejszych bibliotek szkolnych. Jako pomoc otrzymaliśmy 50 kompletów bibliotek z daru M. Arcta, przydzielonych nam przez Wydział Oświaty Pozaszkolnej Min. W. R. i O. P. Kompletu te zawierające po 100 dziełek popularno naukowych wydawnictw M. Arcta, nie nadające się do bibliotek wiejskich, uzupełnialiśmy innemi wydawnictwami, uwzględniając potrzeby czytelników.

W najbliższym okresie prac T. S. L. należy położyć jeszcze większy nacisk na pracę biblioteczną, szczególnie na wsi, gdzie biblioteki spełniają zarazem rolę ośrodka kulturalnego.

Dla ułatwienia nabywania książek tak dla bibliotek jak i przez osoby prywatne, oraz dla zaznajomienia z najodpowiedniejszą dla bibliotek literaturą, organizowaliśmy w czasie kursów oświatowych

ruchome wystawy książek nadających się i poleconych do bibliotek. Obok tych były również wystawiane komplety książek instrukcyjnych z poszczególnych działów prac oświatowych.

Biblioteka publiczna T. S. L. imienia Dra Ernesta Bandrowskiego w Krakowie przeszła z dniem 1. stycznia 1923 pod bezpośredni zarząd Zarządu Głównego T. S. L. w Krakowie. Liczy obecnie dzieł 15926, tomów 19708 — przeciętnie ilość wypożyczeń w roku 1922. — 67500, przeciętna ilość abonentów 650.

Jest obecnie największą wypożyczalnią publiczną w Krakowie. Ze strony Zarządu kieruje się usiłowania, aby służyła głównie uczącej się młodzieży.

3. Składnice książek w Krakowie i we Lwowie, organizacja księgarni T. S. L.

Składnice książek prowadzone przy Zarządzie w Krakowie i przy Sekcji Wschodniej we Lwowie, miały zadanie utrzymywać na składzie najodpowiedniejszą dla bibliotek miejskich, wiejskich i szkolnych literaturę, a także ułatwiać nabywanie Kołom T. S. L. czytelnikom, szkołom i osobom organizującym biblioteki, względnie innym Towarzystwom Oświatowym. Dla zaspokojenia wzmagających się potrzeb oraz powiększenia środków materialnych, została przekształcona Centralna Składnica Książek przy Zarządzie Głównym T. S. L. w Krakowie na Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością pod firmą „Księgarnia T. S. L. w Krakowie“. Obok Zarządu Głównego T. S. L. który w spółce posiada większość udziałów, przystąpiły do niej na członków księgarnia Czerneckiego w Krakowie, księgarnia św. Wojciecha w Poznaniu, Księgarnia Gebethnera i Ska, oraz „Biblioteka Polska“ w Bydgoszczy. Ta przemiana i powiększenie mają na celu podniesienie środków na pracę oświatową, w szczególności na bibliotekarską.

W roku 1922 została powiększona Składnica książek przy Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego T. S. L. we Lwowie, mając do spełnienia specjalne zadania odbudowy bibliotek T. S. L. i tworzenia nowych na Kresach Wschodnich. Składnica książek we Lwowie oprócz pracy nad odbudową, tworzeniem i kompletowaniem ludowych i szkolnych, zajmowała się również doбором książek dla bibliotek i czyteln miejskich, organizowanych przez Koła T. S. L. a mających dostarczyć odpowiedniej lektury dla szerszych mas inteligencji prowincjonalnej z powodów już wykazanych.

Składnica lwowska zatem — obok drobnych dziełek popularnych dla ludu i młodzieży — zakupiła w ubiegłym okresie większą ilość powieści najcelniejszych autorów, jak Sienkiewicz, Prus, Orzeszkowa, Rodziewiczówna, Reymont, Żeromski, Weyssenhof, Strug, Sieroszewski i inni, przeznaczając je dla bibliotek T. S. L. po miastach prowincjonalnych (Horodenka, Stryj, Rawa ruska i inne). Również rozszerzony został w Składnicy dział podręczników elementarnych, a także powstała (na razie niewielka) biblioteczka podręczników dla szkół średnich, z której wypożycza młodzież szkolna naj-

4. Odczyty, pogadanki, wykłady.

Praca odczytowa nie osiągnęła w ubiegłym okresie tak szybkiego tempa rozwoju pod względem ilościowym, w jakim wzrastała w okresach poprzednich.

Przyczyną tego było po 1) dalsze trwanie trudności komunikacyjnych i wzrastająca gwałtownie kosztowność wyjazdów, po 2) przyczyna specjalna w jesieni ubiegłego roku, mianowicie okres wyborczy. Okres ten zupełnie naturalnie zahamował pracę odczytową, ponieważ w czasie podrażnienia umysłów i przedwyborczych walk politycznych, łatwo narazić pracę odczytową na słuszne lub niesłuszne zarzuty i podejrzenia o jakiejkolwiek tendencje uboczne. Przy różnorodności poglądów na aktualne sprawy bieżące wśród pracowników T. S. L., grupujących się ze wszystkich prawie odłamów przekonaniowych, słusznem i celowem jest ograniczenie pracy odczytowej w takich okresach wyborczych, by nie dopuścić jakichkolwiek fermentów w łonie organizacji oświatowej.

Zyskała natomiast praca odczytowa pod względem jakościowym. Naprzód szereg Kół T. S. L. zorganizował i prowadził systematyczne wykłady i cykle odczytów (Lwów Koło Asnyka, Tarnopol Uniwersytet Popularny T. S. L., Przemyśl Koło I) powtórę wzmogła się procentowo ilość odczytów z obrazami świetlnymi, a także więcej stosowano innych środków pomocniczych jak mapy, modele, obrazy itd. Według sprawozdań Kół urządzono 1787 odczytów i wykładów, w tem 577 z obrazami świetlnymi. Powiększenie się ilości latarni w Kołach T. S. L. oraz wypożyczalnie przeźroczy T. S. L. wpłyną niewątpliwie nietylko na większe zainteresowanie pracą odczytową, ale również na intensywniejsze jej stosowanie.

5. Wypożyczalnie przeźroczy w Krakowie i we Lwowie, latarnie magiczne, kinoteatry.

Dla ułatwienia Kołom i Czytelniom, posiadającym latarnie, wypożyczania gotowych serji przeźroczy wraz z odczytami, lub książkami służącymi jako materiał do odczytów, prowadzi T. S. L. składnice i wypożyczalnie przeźroczy.

Dawniejsza wypożyczalnia przeźroczy T. S. L. w Krakowie doznała wielkich strat w czasie wojny, przy wypożyczaniu przeźroczy uchodźcom z Małopolski, przebywającym chwilowo przeważnie w krajach alpejskich, oraz po wojnie, gdy wypożyczaliśmy większe ilości kompletów do pracy propagandowej na terenach plebiscytowych. Mimo wkładów i starań wypożyczalnia krakowska nie została jeszcze uzupełniona do stanu przedwojennego, tak z powodu kosztowności klisz, jak i trudności ich nabycia. Rozszerzoną została wypożyczalnia przeźroczy we Lwowie, zorganizowana na nowo i uzupełniona przy pomocy Sekcji Wschod. Z. Gł. T. S. L. przez Koło T. S. L. im. T. T. Jeża.

Wypożyczalnia krakowska posiada 7.615 klisz, z tych jest skompletowanych 82 serje po 30 do 50 klisz, reszta musi być uzu-

pełniona. Wypożyczalnia lwowska posiada 80 serji kompletnych z gotowymi odczytami. Ponadto posiada Koło T. S. L. im. Asnyka we Lwowie 800 klisz, przeważnie z dziedziny historii i krajoznawstwa, z których zestawia doraźnie potrzebne komplety do prowadzonej przez Koło systematycznej pracy odczytowej. Koło T. S. L. w Zbarażu posiada 9 serji przeźroczy, Koło T. S. L. w Kętach 6 serji. W przygotowaniu jest organizacja filjalnych wypożyczalni przeźroczy przy większych Związkach okręgowych. Poczyniono również przygotowania do zorganizowania pracowni przeźroczy przy Sekcji Wschod. Z. Gł. we Lwowie.

Zapotrzebowanie przeźroczy wzmagą się równolegle z powiększaniem się ilości latarni posiadanych przez Koła T. S. L. Podczas gdy w roku 1922 były 23 latarnie własnością Kół T. S. L. z wiosną 1923 r. powiększyła się ilość do 39.

Nadto posiada Sekcja Wschodnia oraz 2 Koła (Tarnopol i Lwów im. Asnyka) megaskopy, do obrazów świetlnych, rzucanych wprost z obrazów, kart i książek bez specjalnych przeźroczy. Kilka Kół posiada kinoteatry, jużto samodzielnie, jużto wspólnie z innymi Towarzystwami. Niestety, kinoteatry z powodu dotkliwego braku odpowiednich filmów nie mogą być stosowane w bezpośredniej pracy oświatowej, przeważnie traktowane jako konieczne źródła dochodu na pracę oświatową.

Kinoteatry posiadały Koła T. S. L. w Bochni, w Krakowie Koło I, w Horodence wspólnie z „Sokołem“, w Tarnowie, w Tarnopolu i Wieliczce.

6. Kursy oświatowe, wlece oświatowe i Zjazdy.

Wybitny rozwój osiągnęliśmy w organizacji kursów oświatowych. Ponieważ kursy urządzone dla pojedynczych delegatów z rozmaitych powiatów nie mogą oddziaływać silnie i bezpośrednio na wzmożenie pracy oświatowej, doświadczenia i początkowe rezultaty zwróciły T. S. L. na pole liczniejszego stosowania krótkoterminowych dwu- lub trzy-dniowych kursów oświatowych dla jednego powiatu.

Komisja oświatowa i biura T. S. L. przygotowały kilka wzorowych programów kursów, uzupełnianych referatami stosownie do potrzeb odnośnych powiatów.

Jako prelegenci wykładają na kursach referenci Zarządu Głównego, oraz referenci miejscowi, dokładnie obznajomieni z kwestjami aktualnymi i potrzebami swych okręgów.

W okresie sprawozdawczym zorganizowało T. S. L. 17 kursów oświatowych, z tych 6 we Wschodniej Małopolsce (Horodenka, Tarnopol, Rawa Ruska, Przemyśl, Drohobycz, Czortków) 3 w Zachodniej Małopolsce (Brzeszcze, Tarnobrzeg, Tarnów), 8 na Górnym Śląsku (Katowice, Mysłowice, Pszczyna, Nowa Wieś, Królewska Huta, Mikołów, Hajduki Wielkie, Ruda). W program kursów wchodziły wykłady o ustroju i metodzie pracy oświatowej, o bibliotekach (sposób prowadzenia i zadania bibliotekarza) o pracy odczytowej i środkach pomocniczych, o teatrach amatorskich, domach ludowych

i innych formach i kierunkach pracy oświatowej. Nadto wykłady z nauki o Polsce współczesnej, ze szczególnem uwzględnieniem ustroju oraz sił produkcyjnych i kulturalnych.

W kursach oświatowych brało udział przeciętnie około 100 osób, głównie ze sfer nauczycielskich, pozatem duchowieństwo, inteligencja innych zawodów, młodzież akademicka, w niektórych kursach również rolnicy, robotnicy i górnicy.

Jednodniowych wieców oświatowych urządzono 86, tematem ich były krótkie referaty o potrzebie oświaty, obowiązkach obywatelskich, o Polsce współczesnej, oraz zagadnienie tej pracy, do której wiec oświatowy miał bezpośrednio uczestników zachęcić. Metoda wieców oświatowych, na których porusza się kilka zagadnień państwowych i oświatowych, okazała się bardzo celową, szczególnie wśród ludności robotniczej. Niemniej wiece oświatowe dla inteligencji w miastach przedstawiają wysoką wartość jako środek zainteresowania jej, zaznajomienia i skierowania do pracy oświatowej.

Dla omówienia programu i metod pracy odbyło się 11 zjazdów oświatowych delegatów Kół T. S. L. już to z obszaru jednego Związku okręgowego, już to z terenu jednego powiatu.

Zaznaczone powyżej formy pracy mają za zadanie pogłębiać działalność T. S. L. i wyrabiać dalszych współpracowników. W obecnym okresie odbudowy i rozwoju pracy należy je jeszcze liczniej stosować.

7. Domy ludowe.

Towarzystwo Szkoły Ludowej przykładło zawsze wielką wagę do organizacji i budowy domów ludowych. Są one nie tylko ogniskiem życia kulturalnego, ale również ośrodkiem około którego grupuje się całość pracy społecznej ludności wiejskiej. Nie mniejszą doniosłość posiadają domy ludowe, lub jak na kresach przyjmują nazwę „Domy Polskie“, które stają się placówką pracy nie tylko w mieście, lecz także punktem oparcia pracy dla całego powiatu.

Dom ludowy jest podstawowym czynnikiem trwałości pracy społecznej. Praca taka bowiem nieoparta o stały, neutralny, dla wszystkich dostępny lokal, narażona jest ciągle na zatrzymanie, lub nawet rozbięcie.

Szczególniejszą doniosłość posiadają domy ludowe w stosunkach kresowych, gdzie są widowym i trwałym ośrodkiem myśli i pracy polskiej.

Z tych powodów Koła T. S. L. wkładają wiele wysiłków i funduszków na budowę domów ludowych, a gdzie budowy przeprowadzić nie można, starają się o wynajęcie lokalu na ten cel. Wynajęty lokal czasowo zaspokaja te potrzeby oraz wychowuje u ludności poczucie potrzeby własnego domu ludowego.

Dotychczasowa działalność i rezultaty pracy T. S. L. w tym kierunku doprowadziły do powstania kilkudziesięciu osobnych domów ludowych, a również w dużej mierze spełniły powyżej zaznaczony wpływ wychowawczy. To też mimo trudności budowlanych wzmagają

się z roku na rok i praca w tym kierunku i ilość uskuteczniionych budów. W okresie sprawozdawczym podjęto budowę wielu nowych i kilka wykończono. Sekcja Wschodnia śpieszyła z pomocą Kołem i Komitetom prowadzącym budowę Domów Ludowych przez bezpośrednie udzielanie zasiłków, oraz pomoc w uzyskiwaniu kredytów. Przy tem jednak Zarząd Główny T. S. L. zwracał uwagę, aby grunty na których powstają Domy Ludowe, były wydzielone i zaintabulowane w sposób, usuwający możność zwichnięcia przeznaczenia domu na cele kulturalne i społeczne. Troska ta wypływa z kilku smutnych doświadczeń, że nie dość przezornie przeprowadzone zabezpieczenie gruntu oraz budynku, naraziło Dom Ludowy na wyzyskanie go w prywatnych celach spekulacyjnych, lub nawet na przejście w obce ręce. Przy udzielaniu zasiłków i pomocy żądał Zarząd Główny wykazania sposobu zabezpieczenia.

Pomoc Zarządu Głównego jest niestety nieduża w tej akcji. Koła miejscowe wyteżyć muszą energję i zdobywać fundusze staraniem własnem, dogodne pożyczki łatwo dadzą się spłacić dochodami z przedstawień i innych przedsiębiorstw.

Sprawozdania Kół T. S. L. i akta Zarządu Głównego wykazują 54 Domów Ludowych T. S. L. Z pomiędzy tych w kilku wypadkach Towarzystwo Szkoły Ludowej jest współwłaścicielem z innymi Towarzystwami, jak „Sokół“, „Kółka Rolnicze“ i „Spółdzielnie“. Obok dawniej istniejących lub wcześniej odbudowanych, przystąpiły do budowy nowych domów ludowych, lub pracowały nad ich wykończeniem następujące Koła T. S. L. i Komitety: Koło T. S. L. w Rawie Ruskiej wykończy Dom Ludowy w Potyliczu, Koło T. S. L. w Jaryczowie Nowym, w Jaryczowie Starym budowa w toku, gdzie również organizuje się Koło T. S. L. Miejskie Domy Ludowe T. S. L. budują Koła: w Tyśmienicy, Rohatynie. Na ukończeniu odbudowa w Olesku p. Złoczów, w Hłuboczku Wielkim i Bereżowicy pow. Tarnopol, oraz w Jasionowie, Czorzowcu i Olejowej Kółowce w powiecie Horodenka, w Ostrowie Pohoreckim pow. Rudki, dzięki zabiegom ks. Osikowicza, który równocześnie z budową szkoły T. S. L. przeprowadził budowę osobnego Domu Ludowego z lokalami na czytelnię i Kółko Rolnicze. W Podmichalu powiat Kałusz na ukończeniu budowa Domu Ludowego wraz z klasami dla szkoły polskiej. Ponadto kilkanaście Kół T. S. L., oraz specjalnie potworzonych Komitetów budowy Domu T. S. L. posiada grunty a w wielu wypadkach część materiału budowlanego, i tylko brak funduszków nie pozwala na przeprowadzenie budowy.

W Zachodniej Małopolsce są w toku przygotowywania i budowy Domy Ludowe w Ołpinach, Tyliczu i Miększu Nowym.

8. Wycieczki krajoznawcze szkolne i ludowe (Komisja Wycieczkowa T. S. L. w Krakowie i Pogotowie Wycieczkowe we Lwowie.

Względy wychowawcze i kulturalne powodują stały ruch wycieczkowy, wzmożony obecnie zachęcaniem Władz szkolnych. Żywy jest ruch wycieczkowy z innych dzielnic Polski, z których dostęp

przed wojną był utrudniany przez rządy zaborcze. Na terenie działalności T. S. L. kieruje się najwięcej wycieczek do Krakowa, następnie do Lwowa, oraz do zagłębia naftowego. Współdziałanie T. S. L. idzie w dwóch kierunkach, mianowicie Koła T. S. L. organizują wycieczki szkolne i ludowe, zaś Zarząd Główny w Krakowie i Sekcja Wschodnia we Lwowie starają się o zabezpieczenie przybywającym wycieczkom z różnych stron noclegów, przewodników i wskazówek co do wyżywienia. W Krakowie działa zorganizowana przy Zarządzie Głównym T. S. L. Komisja wycieczkowa, która posiada dom wycieczkowy T. S. L. w budynku wypożyczonym na ten cel przez Władze wojskowe o 12 salach na 250 osób. Oprowadzaniem po Krakowie zajmowała się Sekcja Wycieczkowa A. K. T. S. L. która dla przygotowania przewodników urządziła osobny kurs. We Lwowie istnieje przy Sekcji Pogotowia Wycieczkowe. W skład pogotowia wchodzi delegaci instytucji krajoznawczych, Tow. Teatrów i Chórów włościańskich i Miłośników Lwowa. Lokal na biuro, siła biurowa i pracę główną dostarcza Sekcja, która dotąd pokrywała najkonieczniejsze wydatki. W r. 1922 uzyskała Sekcja dla Pogotowia zasiłki z Kuratorjum (1,000.000 Mk.) i gminy m. Lwowa (500.000 Mk.) Pogotowie korzysta z dwu sal gimnastycznych na pomieszczenie wycieczek, dając miejsce w 2 salach na 100 osób. Na uzupełnienie zapasu sienników zakupionych w r. 1922 przez T. S. L. otrzymywało Pogotowie fundusze za pośrednictwem Sekcji Wschodniej Z. Gł. Do Lwowa przybywa najwięcej wycieczek wiosną (maj i czerwiec) i w jesieni w okresie Targów Wschodnich. Obok krajowych mieściło Pogotowie wycieczki zagraniczne z Francji, Węgier, Rygi, Zagrzebia i in. W okresie wakacyjnym udzielają pomieszczenia zakłady naukowe żeńskie, znane z ofiarności obywatelskiej. Przewodników dostarczało Towarzystwo Miłośników Lwowa.

Koła T. S. L. zorganizowały i wysłały 31 wycieczek, Komisja wycieczkowa T. S. L. w Krakowie przyjęła 36 wycieczek szkolnych i 11 wycieczek ludowych i innych, Pogotowie Wycieczkowe we Lwowie przyjęło 29 wycieczek z 944 uczestnikami i 72 dniami pobytu. Wiele wycieczek nieobjętych tą cyfrą porozumiewały się bezpośrednio ze znanymi zakładami, szkołami i t. d.

9. Teatry, przedstawienia amatorskie i wieczornice.

Według sprawozdań urządziły Koła T. S. L. 477 przedstawień amatorskich i wieczornic ludowych. Z bliższych informacji o tych przedstawieniach i wieczornicach okazuje się, że zmniejszył się procentowo stosunek przedstawień amatorskich, urządzanych przez inteligencję dla rozrywki i uzyskania środków na inne prace, powiększyła się natomiast ilość przedstawień, organizowanych przez Koła, Czytelnie i pracowników T. S. L., w których jako amatorzy występuje młodzież wiejska, a rękodzielnicza w miastach.

Na ułatwienie doboru sztuk i lepszego wystawienia sztuki oraz jej przygotowania, wpływa praca „Związku Teatrów i Chórów Włościańskich” we Lwowie, z którym T. S. L. współdziała i porozumiewa

się w sprawach organizacji i pracy teatralnej. W ubiegłym okresie urządził Związek kilka dwutygodniowych kursów dla przygotowania organizatorów i reżyserów teatrów amatorskich. Z kursów tych korzystali liczni pracownicy T. S. L., mając ze strony Związku ułatwienia i piekuseństwo w przyjęciu. Wiele Kół i Czytelń T. S. L. wpisuje się na członków Związku i korzysta z dalszych jego urządzeń, a mianowicie: z szatni (wypożyczalnia «ostjumów») i biblioteki, na warunkach członków. Niektóre Koła T. S. L. oraz Związek Okręgowy w Czortkowie posiadają w bibliotekach podręcznych dla prelegentów osobne działy teatralne, z utworami scenicznymi, oraz książkami instrukcyjnymi.

Wieczorki i wieczornice ludowe z urozmaiconym programem oświatowym i rozrywkowym zdobywają coraz większe powodzenie, szczególnie wśród wojska, robotników i starszej młodzieży.

10. Obchody Narodowe, 3-ci Maj i wydawnictwa.

Dobrze zorganizowane obchody narodowe, oraz obchód narodowy święta państwowego Konstytucji 3-go Maja, wywierają skuteczny wpływ wychowawczo-państwowy. Dla ułatwienia dobrej organizacji, wydaje Zarząd Główny T. S. L. wskazówki i instrukcje dla Kół z pouczeniem jak je należy przygotować i zorganizować, zaś na święto państwowe w dniu 3-go Maja wydaje corocznie obok nalepek i odznak, również skróty przemówienia okolicznościowego. Celem ich jest ułatwienie przygotowania przemówienia w miejscowościach, gdzie o dobrych i chętnych prelegentów trudno a przede wszystkim o wskazanie tych motywów i zagadnień narodowych i państwowych, które w dniu święta państwowego należy w społeczeństwie propagować. Ustaloną tradycją 30 lat jest dzień 3-go Maja również Świętem T. S. L., które powstało w 100 rocznicę Konstytucji 3-go Maja. Obecnie w całej Rzeczypospolitej jest ten dzień Świętem Towarzystw kulturalno-oświatowych, które w dniu tym zbierają fundusz na pracę oświatową, podobnie jak T. S. L. „Dar Narodowy 3-go Maja”. Sposób i tereny zbiórki ustalono wspólnym porozumieniem tych Towarzystw. Z okazji Świąt narodowych, kolportuje T. S. L. różne wydawnictwa książkowe i obrazowe, jak portrety wybitnych i zasłużonych postaci historycznych i współczesnych.

11. Przewodnik oświatowy.

W roku 1922 wydawał Zarząd Główny T. S. L. Przewodnik oświatowy jako miesięcznik objętości jednego arkusza. Z wydanych 10 zeszytów, dwa zawierały sprawozdania roczne T. S. L., jeden protokół Walnego Zjazdu, reszta zaś 7 artykuły instrukcyjne i informacyjne, oraz komunikaty Zarządu Głównego. W artykułach instrukcyjnych były streszczone referaty wygłaszane na Kursach oświatowych, oraz wskazówki organizacyjne. Wysokie koszty wydawnictwa nie pozwalają na powiększenie „Przewodnika” do rozmiarów przedwojennych.

12. Kursy zawodowe i uzupełniające.

Celem przygotowania lub uzupełnienia wykształcenia zawodowego, organizują Kół T. S. L. różne Kursy zawodowe. W okresie sprawozdawczym prowadziły podobne Kursy: Koło T. S. L. w Kołomyży Kurs Handlowy, Koło I Kraków prowadziło wieczorny Kurs przygotowawczy do zawodów praktycznych, Koło II. T. S. L. im. A. Asnyka we Lwowie urządziło 6-cio tygodniowy Kurs modniarski dla nauczycielek, Koło T. S. L. w Nowym Sączu prowadziło Kurs zawodowy dla młodzieży rzemieślniczej, celem przygotowania jej do egzaminów zawodowych. Koło T. S. L. w Rudkach urządziło Kurs intro-ligatorski przy prowadzonym przez Koło warsztacie introligatorskim, oraz pracowni introligatorsko-galanteryjnej, Koło T. S. L. w Skałacie urządziło wspólnie z Organizacją Narodową Kobiet Kurs kroju i szycia dla dziewcząt, Koło T. S. L. w Tłumaczu zorganizowało 6-cio miesięczny Kurs dla młodzieży rękodzielniczej, wreszcie przy szkole T. S. L. w Kulikach prowadzono szkołę zabawkarską dla chłopców, mającą przygotować ukwalifikowanych pracowników dla Spółki Zabawkarskiej „Kuliki”, zorganizowanej i uruchomionej jako Spółka z ogr. odp. w Brodach. Razem 8 Kursów zawodowych, które łącznie z działalnością Burs T. S. L. utrzymujących wyłącznie lub częściowo młodzież zawodów praktycznych, współdziałają nad wychowaniem zawodowym i obywatelskim młodzieży, która ma w przyszłości wzmocnić polski element mieszczański.

13. Muzea prowincjonalne.

Z istniejących przed wojną 4 muzeów prowincjonalnych, które skutkiem wypadków wojennych zostały poważnie uszkodzone, rozpoczęto pracę nad reorganizacją i uruchomieniem muzeum podolskiego T. S. L. w Tarnopolu. Koło T. S. L. w Tarnopolu dopiero obecnie, po doprowadzeniu do stanu używalności zdewastowanego Domu Ludowego T. S. L. w Tarnopolu, mogło zająć się pracą nad porządkowaniem zbiorów i przygotowaniem wystawienia ich.

VI. Przegląd stanu i działalność Kół T. S. L.

W obrazie działalności Kół T. S. L., przedstawionym w skróceniu, występuje wyraźnie dążność Kół do zajmowania się, podobnie jak przed wojną, sprawą szkół polskich, a więc powoływaniem do życia szkół prywatnych, pomocą w organizowaniu szkół państwowych, w odbudowie i budowie szkół nowych, zwłaszcza w nowych osadach. Jest rzeczą zrozumiałą, że akcji tej Kół nie mogą prowadzić samodzielnie, natomiast występują często z inicjatywą, lub wykonują polecenia Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego T. S. L., która prowadzi akcję organizacji i odbudowy szkół na Kresach Wschodnich.

Stąd pochodzi, że w wykazie dochodów i wydatków Kół T. S. L.

nie figurują kwoty wydane przez T. S. L. na cele szkolnictwa polskiego na Kresach, uwidocznione są natomiast te cyfry w szczegółowych sprawozdaniach Sekcji z wydatków na poszczególne działy pracy według powiatów.

(Objaśnienie skrótów; zał. = rok założenia Koła, czł. = ilość członków, Doch i Wyd. = wydatki i dochody Koła od 1 stycznia do 31 grudnia 1922, Pr. = Przewodniczący Koła, Sek. = sekretarz Koła.)

1. Koło T. S. L. w Andrychowie (pow. Wadowice) zał. 1903, czł. 40, prowadzi wypożyczalnię książek, urządziło 2 obchody narodowe, Doch. 73.494, Wyd. 72 710, Pr. Dr. St. Matlak, sek. Marja Linke.

2. Koło T. S. L. w Baligrodzie (pow. Lisko) zał. 1911, czł. 55, opiekuje się 1 szkołą pow. (Wołkowyja), prowadzi 1 bibliotekę, urządziło obchód 3 majowy i św. Mikołaja (Dar dzieci) opiekuje się gruntem pod budowę Domu Ludowego w Baligrodzie. Doch. 15.859, Wyd. 3 200. Pr. Władysław Stachura, sek. Dr. Stanisław Śmietana.

3. Koło T. S. L. w Bełzie (pow. Sokal) zał. 1903, czł. 34, opiekuje się 2 szk. pow. (Waniów, Prusinów) prowadzi bibliotekę miejską, 2 wypożyczalnie książek wiejskie, urządziło 2 obchody narodowe i 1 przedstawienie amatorskie. Doch. 31.311, Wyd. 29.000. Pr. Zdzieniski Stanisław, sek. Sukniewiczówna Bronisława.

4. Koło T. S. L. w Bełzcu (pow. Rawa Ruska) zał. 1912, w roku 1922 nieczynne, reorganizację prowadzi Koło T. S. L. Rawa.

5. Koło T. S. L. w Białej zał. 1894, czł. 275, prowadzi kurs analfabetów żołnierzy, bursę dla uczniów Sem. w Białej (25 wych.), jedną bibliotekę miejską i 1 wypożyczalnię wiejską (książek 1195), 5 odczytów z obrazami świetlnymi, 15 obchodów narodowych w mieście, powiecie i Górnym Śląsku, 1 wieczorek muzykalno-wokalny, 2 konferencje oświatowe w sprawie analfabetów żołnierzy i z Pol. Zjed. Rzemieśl. w sprawie bursy Rzemieślniczej, organizuje „Uniwersytet Robotniczy” ze stałymi wykładami. Pr. Franciszek Lubaś, sek. Franciszek Nycz.

6 Koło T. S. L. w Birczy (pow. Dobromil) zał. 1903, czł. 95, prowadzi wypożyczalnię książek (200 książek, 320 wypożyczeń), 12 odczytów z obrazami świetl. 2 bez obrazów, 2 obchody narodowe 10 przedstawień amatorskich, prowadzi budowę „Domu Ludowego” T. S. L. w Birczy. Pr. Dr. Stanisław Szuber, sek. Zofja Turkówna.

7. Koło T. S. L. w Bochni, zał. 1902, czł. 303, kurs analfabetów żołnierzy, (rekruci z Wołynia), 1 biblioteka miejska, z 37 wypożyczalni wiejskich zlustrowało i zreorganizowało 7. (książek 2 524), odczytów 64 z obrazami świetlnymi i 6 bez obrazów, 2 obchody narodowe (3 maj, przyłączenie Górnego Śląska), 1 wycieczka młodzieży wiejskiej, 3 wiece oświatowe dla ludu (w Siedlcu, Bogucicach i Sobolowie) o ustroju Państwa i obowiązkach obywatela, Koło posiada kinoteatr T. S. L. „Zorza”. Doch 779 213, Wyd 505.103. Pr. Władysław Rusin, sek. Henryk Grodecki.

8 Koło T. S. L. w Bohorodczanach zał. 1903, czł. 24,

opiekuje się 6 szkołami powszechnymi, prowadzi 3 wypożyczalnie książek, urządziło 6 odczytów, z tego 4 z obrazami świetlnymi, 3 obchody narodowe, prowadzi budowę ochronki w Bohorodczanach wspólnie z Konwentem OO. Dominikanów. Pr. Ks. Rajmund Ungeheuer, sek. Marja Szczepankówna.

9. Koło T. S. L. Bolechów (pow. Dolina) zał. 1903, czł. 74, prowadzi 1 bibliotekę i 1 wypożyczalnię (1400 książek) 2 obchody narodowe (3 maj, rocznica listopadowa) 2 przedstawienia i 1 zabawę na dochód biblioteki, w przygotowaniu org szkół w Taniawie i Niżniowie. Doch. 59.690, Wyd. 38 360 Pr. Ks. Tadeusz Klecan.

10. Koło T. S. L. w Borszczowie zał. 1902, czł. 76, prowadzi 1 ochronkę, 1 bursę T. S. L. (29 wych.), 1 czytelnię, 8 wypożyczalni (800 książek), 4 Domy Ludowe Jezierzany, Korolówka, Muszkátówka, Wołkowce, 2 odczyty, 3 obchody narodowe, 2 przedstawienia amatorskie i 2 rauty na dochód Bursy T. S. L. W roku sprawozdawczym Koło odrestaurowało i uruchomiło Bursę T. S. L. dla młodzieży szkół średnich. Doch. 987 783, Wyd. 983.652 Pr. Leon Szmid, sek. Lipiński.

11. Koło T. S. L. w Borysławiu (pow. Drohobycz) zał. 1897, czł. 128 posiada bibliotekę i Dom Ludowy, sprawozdania za 1922 nie nadeszło.

12. Koło T. S. L. w Bóbrce zał. 1905, w roku 1922 nieczynne, obecnie w toku reorganizacji przez Zw. Okr. Lwów.

13. Koło T. S. L. w Brodach zał. 1902, czł. 245, urzymuje częściowo 3 szkoły powszechne, opiekuje się organizacją i budową 4 szkół w osadach par. prowadzi jedną bibliotekę miejską i 2 wypożyczalnie wiejskie (1.600 książek), pomaga spółce „Kuliki“ w opiece nad bursą dla młodzieży uchodźczej, urządziło 10 odczytów z obrazami świetlnymi, 2 obchody narodowe i festyn ludowy. Doch. 509.971, Wyd. 383 656. Pr. ks. Adam Pawlin, sek. Bronisława Rolecka.

14. Koło T. S. L. w Brzeszczach (pow. Oświęcim) zał. 1906, czł. 355, prowadzi ochronkę, siły nauczycielskie opłaca gwarantem i daje lokal, prowadzi 1 bibliotekę dla starszych i 1 wypożyczalnię dla młodzieży i 5 bibliotek ruchomych, będących filjami bibl. w Brzeszczach, (1.677 dzieł w 1943 tomach, 7.332 wypożyczeń, 10 odczytów z obrazami świetlnymi, 5 odczytów bez obrazów, 3 obchody narodowe, 11 przedstawień amatorskich, 1 zabawę na dochód biblioteki, 8 wieców oświatowych pow. Oświęcimski i na Górnym Śląsku, Kurs oświatowy 4 dniowy dla pracowników T. S. L., dało inicjatywę zorganizowania w listopadzie 1922 Delegatury Zw. Okr. T. S. L. w Brzeszczach. Doch. 1,356 681, Wyd. 1,356 681. Pr. Inż. Karol Pawlas, sek. Stanisław Bułat.

15. Koło T. S. L. w Brzesku zał. 1900, czł. 443, prowadzi 1 bibliotekę miejską, 6 wypożyczalni wiejskich (książek 950+307) urządziło 27 odczytów z obrazami świetlnymi i 3 obchody narodowe. Doch. 397.082, Wyd. 280.618, Pr. zast. Dr. Szymon Bernadzikowski, sek. Franciszek Fortuna.

16. Koło T. S. L. w Brzeżanach zał. 1902, czł. 250 opiekuje się organizacją i budową szkół pow. dla osadników, prowadzi

10 bibliotek ruchomych wiejskich, odczytów 15 z obrazami świetlnymi, 20 bez obrazów, 4 obchody narodowe, 3 przedstawienia amatorskie, 1 wiec oświatowy, przygotowuje bud. Bursy T. S. L. na gruncie nabytym na ten cel. Doch. 1,231.303. Wyd. 729 883. Pr. Piotr Reichert, sekr. Ludwik Pazowski.

17. Koło T. S. L. w Brzostku (pow. Pilzno) zał. 1908, czł. 58, prowadzi 5 wypożyczalni książek (586 dzieł), urządziło 2 obchody narodowe, 5 przedstawień amatorskich, 1 wycieczkę ludową do Krakowa i Wieliczki. Doch. 122.146. Wyd. 86.619. Pr. Dr. Michał Stępień, sekr. Władysława Twardusiowa.

18 Koło T. S. L. w Brzozdowcach (pow. Bóbrka), zał. 1910, czł. 27, prowadzi 1 wypożyczalnię książek i 1 Dom Ludowy w Brzozdowcach, urządziło 1 odczyt, 1 obchód narodowy, 3 przedstawienia amatorskie. Doch. 164.380. Wyd. 146.681. Pr. Aleksander Dzwonkowski, sekr. Bronisław Kordal.

19. Koło T. S. L. w Brzozowie zał. 1908, czł. 173, prowadzi 1 bibliotekę miejską i 1 wypożyczalnię wiejską (książek 1945). Urządziło 1 odczyt, 1 obchód, 2 przedstawienia. Pr. Tadeusz Nyrkowski, sekr. Józefa Dąbrowiecka.

20. Koło T. S. L. w Buczaczu zał. 1902, czł. 133, opiekuje się 10 szkołami pow. i budową szkół dla osadników, prowadzi bursę T. S. L. (70 wychowanków), 1 bibliotekę miejską i 5 bibliotek ruchomych wiejskich (864 dzieł), 2 odczyty z obrazami świetlnymi, 5 bez obrazów, 2 obchody narodowe, 1 przedstawienie amatorskie, w r. 1922 głównie starania o odbudowę Bursy i bud. szkół dla osadników. Koło miało Doch. 98.696. Wyd. 92.523. Bursa Doch. 7,127 197. Wyd. 7,070.309. przy bursie „sklepik studencki“. Pr. Inż. Franciszek Przewirski, sekr. Michał Matejowski. Powołało do życia kursy seminarjalne dla dziewcząt.

21. Koło T. S. L. w Budzanowie (pow. Trembowla) zał. 1903, czł. 80, zreorganizowane pod koniec okresu spraw. przez Koło T. S. L. w Trembowli. Pr. Franciszek Sławski, sekr. Janina Gomońkiewicz.

22 Koło T. S. L. w Budziwoju (pow. Rzeszów), zał. 1919, czł. 86, prowadzi 1 bibliotekę wiejską (520 książek). Sprawozdania za rok 1922 nie nadeszło.

23. Koło T. S. L. w Bukowsku (pow. Sanok) zał. 1920, czł. 56, prowadzi bibliotekę (212 książek), lokal Koła w Domu Ludowym, własność Polskiej Spółdzielni Handl. i Straży pożarnej. Koło posiada 3 udziały, urządziło 3 odczyty, 2 obchody nar., 3 przedstawienia amatorskie. Doch. 93.685. Wyd. 89.445. Pr. Michał Buba.

24. Koło T. S. L. w Bursztynie (pow. Rohatyn) zał. 1909, czł. 24, prowadzi 1 bibliotekę i 3 wypożyczalnie wiejskie (książek 256) w Demianowie, Ludwikówce, Stasiowej Woli, urządziło 1 odczyt, 2 obchody narodowe, 1 przedstawienie amat. Doch. 32.975. Wyd. 32.200. Pr. Jadwiga ks. Jabłonowska, sekr. Klementyna Hofmanówna.

25. Koło T. S. L. w Busku (pow. Kamionka Str.) zał. 1903, czł. 86, prowadzi 1 bibliotekę (300 książek), urządziło 5 odczytów,

2 obchody narodowe, 2 przedstawienia. Doch. 595.228 Wyd. 439.286. Pr. Ks. Wojciech Stuglik, sekr. Kazimierz Balicki.

26 Koło T. S. L. w Chodorowie (pow. Bóbrka) zał. 1903, było w r. 1922 nieczynne.

27. Koło T. S. L. w Chorostkowie (pow. Husiatyn) zał. 1903, czł. 43, prowadziło 1 kurs analfabetów, 1 wypożyczalnię (240 książek), urządziło 40 odczytów, 8 przedstawień amatorskich, 2 wycieczki ludowe. Doch. 59.775. Wyd. 27.500. Pr. Jan Isakiewicz, sekr. Józefa Swobodzianka

28. Koło T. S. L. w Chrzanowie zał. 1904, czł. 197, prowadzi 2 wypożyczalnie, urządziło 7 odczytów, 3 obch. narod., 1 wiec oświatowy, posiada latarnię proj. Pr. Jan Pęckowski.

29. Koło T. S. L. w Chyrowie (pow. Stary Sambor) zał. 1911, czł. 113, prowadzi 1 bibliotekę miejską (880 książek) urządziło 2 obchody narodowe, 2 przedstawienia, 1 wycieczkę. Doch. 129.335. Wyd. 27.610. Pr. Jan Wiśłocki, sekr. Władysław Lenart

30. Koło T. S. L. w Cieszanowie zał. 1903. Sprawozdania za 1922 nie nadeszło.

31. Koło T. S. L. w Cieżkowicach (pow. Grybów) zał. 1892, czł. 80, prowadzi 1 wypożyczalnię (612 książek), urządziło 3 obchody narod., 3 przedstawienia amatorskie. Pr. Ks. Jan Dymurski, sekr. Marja Średniawianka.

32 Koło T. S. L. w Czarnym Dunajcu (pow. Nowy Targ) zał. 1907, za rok 1922 sprawozdania nie nadeszło.

33. Koło T. S. L. w Czernichowie (pow. Kraków) zał. 1901, sprawozdania nie nadeszło.

34. Koło T. S. L. w Czortkowie zał. 1905, czł. 253, prowadzi 1 kurs analfabetów, opiekę nad szkołami pow. i budowę szkół dla osadników, 1 bibliotekę miejską, 6 wypożyczalni wiejskich (1150 książek). 1 Dom Ludowy (w Białej), urządziło 5 odczytów z przeżyciami, 10 bez obrazów, 2 obchody narodowe, 2 przedstawienia amatorskie, 1 kurs oświatowy dwudniowy dla prelegentów i pracowników ośw. Doch. 409.602. Wyd. 285.509. Pr. Michał Butykowski, sekr. Władysław Banach.

35. Koło T. S. L. w Dąbrowie zał. 1898, czł. 141, prowadzi 1 bibliotekę (679 książek), urządziło 3 odczyty z obrazami świetlnymi, 2 obchody narodowe, 2 przedstawienia. Doch. 426.335. Wyd. 344.163, Pr. Dr. Łukasz Śtaśko, sekr. Janina Najdrówna.

36. Koło T. S. L. w Dąbrówce Niemieckiej (powiat Nowy Sącz) zał. 1914, czł. 117, prowadzi 1 wypożyczalnię (300 książek), urządziło 1 obchód narodowy, 5 przedstawień amatorskich. Pr. Antoni Czerny, sekr. Franciszek Milówka.

37. Koło T. S. L. w Dankowicach (pow. Biała) zał. 26 listopada 1922 przez Delegaturę T. S. L. w Brzeszczach, zorganizowało wypożyczalnię książek, 1 wiec oświatowy. Pr. Jan Pałosz, sekr. Wojciechy Kozierka.

38. Koło T. S. L. w Delatynie (pow. Nadwórna) założ. 1910, w r. 1922 nieczynne, reorganizacją zajmuje się Zw. Okr. Sta-

nistawów, uruchomienie nastąpi po wykończeniu budowy „Sokoła”. Delegaci brali udział w Zjeździe Okręg. w Stanisławowie.

39. Koło T. S. L. w Dębicy (pow. Ropczyce) założ. 1893, czł. 55, prowadzi bibliotekę (500 książek), urządziło 2 obchody narodowe. Pr. Walerja Friedbergowa, sekr. Helena Szczerbińska.

40. Koło T. S. L. w Dobromilu zał. 1894, czł. 123, prowadzi 1 wypożyczalnię książek, 9 bibliotek ruchomych (270 książek), urządziło 7 odczytów, 2 obchody narodowe. Doch. 177.816. Wyd. 134.151. Pr. Dr. Stanisław Łoboz, sekr. Leon Duda.

41. Koło T. S. L. w Dolinie zał. 1909, w roku 1922 nieczynne, w toku reorganizacji.

42. Koło T. S. L. w Drohobyczu zał. 1893, czł. 503, prowadzi 1 Dom Ludowy (Hubicze), 8 wypożyczalni książek, urządziło 2 obchody narodowe, kurs oświatowy 2-dniowy, zajmuje się budową szkoły w Truskawcu przez osobny Komitet Budowy. Sprawozdania szczegółowego za rok 1922 nie nadesłało. Pr. Wanda Próżyńska.

43. Koło T. S. L. w Dubiecku (pow. Przemyśl) zał. 1913, czł. 73, prowadziło 1 wypożyczalnię (230 książek), urządziło obchód 3 go Maja. Pr. Filipczak Bronisław.

44. Koło T. S. L. w Dukli (pow. Krosno) zał. 1903, sprawozdania z działalności za rok 1922 nie nadesłało.

45. Koło T. S. L. w Felsztynie (pow. Stary Sambor) założone w roku 1922, zorganizowało jedną wypożyczalnię książek.

46. Koło T. S. L. w Glinianach (pow. Przemyślany) zał. 1901, czł. 115 opiekuje się budową szkół, prowadzi 1 bibliotekę, 4 wypożyczalnie (1012 książek), 2 Domy Ludowe (w Glinianach i w budowie w Zeniowie), Koło młodzieży „Miłośników sceny”, urządziło 30 odczytów, w tem 20 z obrazami świetlnymi, 10 wieców oświatowych po wsiach, 3 obchody narodowe, 19 przedstawień i festynów, 8 przedstawień ludowych (Zadwórze, Połonice, Zeniów, Bałuczyn, Przegnojów, Słowita) 2 wycieczki ludowe. Dochody 297.253. Wyd. 239.759. Pr. Karol Mieczysław Eterle, sekr. Marja Dąbrowska.

47. Koło T. S. L. w Gorlicach zał. 1893, za rok 1922 sprawozdania nie nadesłało.

48. Koło T. S. L. w Gorzowie (pow. Oświęcim) założ. 18 grudnia 1922 przez Delegaturę Okręgową T. S. L. w Brzeszczach, urządziło 1 wiec oświatowy i zorganizowało wypożyczalnię książek. Pr. K. Stoich, sekr. M. Lenartowicz.

49. Koło T. S. L. w Grodzisku (pow. Łańcut) zał. 1904, czł. 31, prowadzi 1 wypożyczalnię (książek 1040, wypożyczeń 1203), 3 biblioteki ruchome, urządziło 3 odczyty, 1 obchód narodowy, 1 festyn. Doch. 27.240. Wyd. 22.478. Pr. Kluz Tomasz, sekr. L. Mazankówna.

50. Koło T. S. L. w Gródku Jagiellońskim zał. 1907, czł. 140, opiekuje się 5 szkołami pow., prowadzi 1 bursę (20 wychowanków), 10 bibliotek ruchomych, 4 Domy Ludowe (Mszana, Milatyn, Czerlany, Wołczuchy), dwa ostatnie w toku odbudowy, posiada dwa budynki własne w Gródku (dom czynszowy mieści gim-

nazjum państwowe i dom bursy), urządziło 3 obchody narodowe, 32 odczytów. Doch. 2,200.670. Wyd. 2, 676.123. Niedobór. 475.453. powstał z powodu wkładów na utrzymanie budynku wynajętego na gimnazjum państwowe, przy opłacie czynszu przedwojennego przez Rząd. Pr. Rudolf Chojecki, sekr. Marja Asserman.

51. Koło T. S. L. w Grybowie zał. 1908, czł. 58, nabyło latarnię i urządzenie do obrazów świetlnych, urządziło 14 wykładów z obrazami świetlnymi, 3 obchody narodowe. Pr. Ks. Jan Solak. sekr. Marja Studnicka

52. Koło T. S. L. w Grzymałowie (pow. Skałat) zał. 1903, czł. 111, prowadzi Dom Ludowy w Grzymałowie, 1 bibliotekę (300 książek), urządziło 2 obchody narodowe, 3 przedstawienia amatorskie. Doch. 1.268 788. Wyd. 1,244 463. Pr. Władysław hr. Wolański, zast. ks. Błażej Czuba, sekr. Józef Nikody

53. Koło T. S. L. w Gwoźdźcu (pow. Kołomyja) zał. 1910, czł. 30, prowadzi 1 wypożyczalnię (170 książek), urządziło 1 obchód narodowy i jedno przedstawienie amatorskie. Pr. Adolfina Ogibińska, sekr. Józef Girzejowski.

54. Koło T. S. L. w Haliczu (pow. Stanisławów) zał. 1912, sprawozdania nie nadesłało.

55. Koło T. S. L. w Horodence zał. 1902, czł. 100, prowadzi 1 bibliotekę miejską i 3 wiejskie (685 książek, 1.280 wypożyczeń) (Czernelica, Jasionów, Dżurków), 1 kurs analfabetów, subwencjonuje 2 ochronki (Horodenka, Woronów), odrestaurowało budynek bursy i nabyło część urządzenia bursy, 4 Domy Ludowe (w Czernelicy wykończony, w Jasionowie, Czortowcu i Olejowej Korolówce w toku budowy), urządziło 10 odczytów z obrazami świetlnymi, 5 bez obrazów, 1 wiec oświatowy, 1 kurs oświatowy 3-dniowy, 3 obchody narodowe, 7 przedstawień amatorskich (w Horodence i Czernelicy), posiada kinoteatr wspólnie z „Sokołem“, prowadzi opiekę nad organizacją i budową szkół dla osadników. Doch. 2,555.790. Wyd. 2,496.260. Pr. Franciszek Kołychanowski, sekr. Jan Jaroszewski.

56. Koło T. S. L. w Horyńcu (pow. Lubaczów) zał. 1920, sprawozdania nie nadesłało.

57. Koło T. S. L. w Husiatynie zał. 1903, czł. 174, opiekuje się 1 szkołą pow., prowadzi 1 Towarzystwo Młodzieży im. Stanisława Kostki, odbudowę budynku bursy T. S. L., 1 bibliotekę miejską i 8 wypożyczalni wiejskich (915 książek), 6 przedstawień amatorskich, opiekuje się organizacją i budową szkół dla osadników. Doch. 226.000, Wyd. 216 800. Pr. Marjan Małkiewicz, sekr. ks. Tadeusz Malski.

58. Koło T. S. L. w Janowie (pow. Gródek Jag.) zał. 1902, czł. 77, prowadzi 1 bibliotekę (163 książek), urządziło 4 odczyty z obrazami świetlnymi, 6 odczytów bez obrazów, 4 obchody narodowe, 7 przedstawień amatorskich, 2 wiece oświatowe (Górnośląski i Granice Wschodnie), zajmuje się organizacją ochronki T. S. L. w Janowie, posiada 1 Dom Ludowy (Domażyr). Pr. Helena Terlikowska, sekr. Tadeusz Piotrowski.

59. Koło T. S. L. w Jabłonce na Orawie, założ. 1920, sprawozdania nie nadesłało.

60. Koło T. S. L. w Jarosławiu, zał. 1896, czł. 222, opiekuje się szkołą powszechną (Wielkocz ad Monasterz.), 1 kurs dla analfabetów, prowadzi 5 bibliotek wiejskich (560 książek), 4 odczyty z obrazami świetlnymi, 2 obchody narodowe, prowadzi „Biuro ogłoszeń” na dochód pracy oświatowej. Doch. 564.790. Wyd. 401.128. Pr. Koroleski Edward, sekr. Jaworczykowski.

61. Koło T. S. L. w Jaryczowie Nowym (pow. Lwów) zał. 1911, czł. 120, opiekuje się jedną ochronką, prowadzi jedną bibliotekę, budowa Domu Ludowego w toku, urządziło 4 wiece oświatowe, 30 odczytów, w tem jeden z obrazami świetlnymi, 10 przedstawień amatorskich, 12 wieczornic i festynów na dochód budowy Domu Ludowego. Doch. 210.200. Wyd. 210 000 Pr. Ludwik Kruczek, sekr. Józefa Starakówna.

62. Koło T. S. L. w Jaśle zał. 1894, czł. 89, prowadzi jedną bibliotekę, urządziło 28 odczytów, 1 wiec oświatowy, 2 zjazdy kierowników czytelni, 5 obchodów narod., 2 przedstawienia. Dochód 4.082 869. Wyd. 2.657.791. Pr. Michał Pazdanowski, sekr. Stefanja Bobrowna.

63. Koło T. S. L. w Jawiszowicach (pow. Biała) założ. 15 października 1922, czł. 80, zorganizowało 1 bibliotekę (145 książek, 1748 wypożyczeń), urządziło 2 wiece oświatowe, 2 odczyty, 2 obchody narodowe. Doch. 19.320. Wyd. 56.400. Pr. Wiktor Hippmann, sekr. Wincenty Kędzior.

64. Koło T. S. L. w Jaworowie zał. 1905, czł. 212, prowadziło 2 kursy analfabetów, 2 bursy (Bursa dla chłopców 36 wychowanków i Internat dla dziewcząt Semin. 60 wychowanic), biblioteka miejska (1356 książek) i 5 bibliotek wiejskich (Porudno, Lipina, Nakoneczne, Bonów, Ożomla) 600 książek, 1 Dom Ludowy na wykończeniu, urządziło 10 odczytów, 3 z obrazami świetlnymi, 3 obchody narodowe, 3 przedstawienia, prowadzi akcję organizacji i budowy szkół dla osadników. Doch. 15.595 821. Wyd. 16.477.021. Pr. Władysław Kornafel, sekr. Dr. Janina Stankiewicz.

65. Koło T. S. L. w Jeżierzanach (pow. Borszczów) zał. 1912, czł. 20, prowadzi 1 bibliotekę, urządziło 2 odczyty, 2 wiece oświatowe, 3 przedstawienia amatorskie, 2 obchody narodowe, 1 wycieczkę ludową. Doch. 108 527. Wyd. 189.926. Pr. Ks. Józef Zieliński, sekr. Antoni Białków.

66. Koło T. S. L. w Jordanowie (pow. Myślenice) założ. 1893, czł. 68, prowadzi 1 bibliotekę, 6 wypożyczalni wiejskich, urządziło 6 odczytów, 2 z obrazami świetlnymi, 3 obchody narodowe, 2 wiece oświatowe, 4 przedstawienia amatorskie. Pr. Wincenty Łabuda, sekr. Tadeusz Gomułka.

67. Koło T. S. L. w Jurgowie na Spizsu zał. 1922, czł. 37, rozpoczęło organizację pracy, założyło 1 wypożyczalnię książek. Pr. Ks. Antoni Sikora.

68. Koło T. S. L. w Kałuszu zał. 1892, czł. 150, opiekuje się 9 szkołami pow., prowadzi 1 kurs Sem. nauczycielskiego, 1 kurs

analfabetów, 1 bibliotekę miejską (1347 książek), 5 bibliotek wiejskich po 50 książek (Kopanki, Kałusz-Saliny, Podmichale, Tomaszowce „Dębina“, Tomaszowce-„Marcela“), 1 Dom Ludowy (Podmichale), 18 odczytów, w tem 2 z obrazami świetlnymi, 3 obchody narodowe, 2 przedstawienia, 1 zabawę, 1 wycieczkę młodzieży, 3 wiece oświatowe. Doch. 45.610. Wyd. 38.315. Pr. Julja Mielnikówna, sekr. Wiktorja Marynowska.

69. Koło T. S. L. w Kamionce Strumiłowej zał. 1905, czł. 160, prowadzi 2 biblioteki, 14 wypożyczalni książek (1800 dzieł), 3 Domy Ludowe (Berebki, Budki nieznane, Kamionka Strumiłowa), urządziło 5 odczytów, 6 obchodów narodowych, 5 przedstawień, 1 festyn, 1 wycieczkę, 1 zjazd nauczycielski, 15 zebrań oświatowych. Pr. Mieczysław Kalitński, sekr. Jan Karg.

70. Koło T. S. L. w Kętach (pow. Biała) zał. 1908, czł. 149, prowadzi 2 biblioteki dla starszych i młodzieży (bibliotekarka p. Helena Krzysztoforska, 1935 książek, 9.823 wypożyczeń), urządziło 33 odczyty, w tem 10 z obrazami świetlnymi, 2 obchody narodowe, 1 „Wieczór Pieśni Polskich“, 1 wycieczkę na Górny Śląsk, 1 wiec oświatowy. Doch. 543.576. Wyd. 445 072. Pr. Dr. Władysław Dymek, sekr. Biesiadecki.

71. Koło T. S. L. w Kleparowie (pow. Lwów) zał. 1910, czł. 150, prowadziło 4 kursy dla dorosłych analfabetów, 2 ochronki (1 dla 37 sierót wojennych, druga dla 62 dzieci dochodzących), 1 wypożyczalnię książek, urządziło 14 odczytów, w tem 6 z obrazami świetlnymi, 1 wiec oświatowy, 4 obchody narodowe, 20 przedstawień amatorskich, prowadzi Kółko muzyczne „Harfa“, urządziło 2 kursy zawodowe dla dziewcząt, kurs haftu i galanterijny. Pr. Ks. Jan Magierowski, sekr. Ludwik Jarnot.

72. Koło T. S. L. w Kolbuszowej zał. 1906, w r. 1922 nieczynne.

73. Koło T. S. L. w Kołomyji zał. 1892, czł. 323, prowadzi 1 kurs handlowy, 1 Bursę dla chłopców, 1 ochronkę (Zamulińce), 1 bibliotekę miejską i 4 wypożyczalnie wiejskie (Zamulińce, Św. Stanisław, Michałków, Nadw. Przedmieście), 2 Domy Ludowe (w Kołomyji i Kniaźdworze, trzeci w Berezowie Niżnym spalony w r. 1922), urządziło 2 obchody narodowe, nabyło kilka parceli gruntowych pod budowę szkół i Domów Ludowych. Doch. 1,435,860. Wyd. 1,014.531. Pr. Dr. Tadeusz Milewski, sekr. Leon Hlavaty.

74. Koło T. S. L. w Komarnie (pow. Rudki) zał. 1902, czł. 67, zajmuje się organizacją i budową szkół (w Brzeźcu, Nowej Wsi, Żowczycach, Klicku-kolonji) prowadzi 4 wypożyczalnie książek (w Chłopach, Buczałach, Tuligłowach i Brzeźcu) urządziło 1 obchód narodowy, doch. 53.657, wyd. 49.987. Pr. Motyl Michał.

75. Koło T. S. L. w Kaniowie (pow. Bielsk), zał. 1912, zreorganizowane 24/VI 1923 przez Delegaturę Okręgową w Brzeszczach, czł. 55 zorganizowało bibliotekę i 1 wiec oświatowy. Pr. Franciszek Gałuszka, sek. Aleksandra Pikówna.

76. Koło T. S. L. w Kobiorze (pow. Pszczyna), założone

16/XII 1922, czł. 44, zorganizowało bibliotekę (150 książek) i 1 wiec oświatowy, sek. Magryś.

77. Koło T. S. L. w Koniuszkach Siemianowskich (pow. Rudki) zał. 1922, czł. 48 zorganizowało 1 wypożyczalnię, urządziło 3 odczyty, 5 przedstawień amatorskich. Doch. 63.090, wyd. 26.525. Pr. Klemens Kling, sek. Jan Górka.

78. Koło T. S. L. w Kopyczyńcach (pow. Husiatyn) zał. 1907, czł. 225, prowadzi 1 bibliotekę miejską, 5 wypożyczalni wiejskich, 9 bibliotek ruchomych (książek 946), urządziło 26 odczytów z obrazami świetlnymi, 5 odczytów bez obrazów, 3 obchody narodowe, 2 przedstawienia i 2 zabawy, prowadzi opiekę nad organizacją i budową szkół dla osadników. Doch. 878.599, wyd. 675.466. Pr. Jan Roth.

79. Koło T. S. L. w Kosowie, zał. 1901, zreorganizowano w r. 1923, czł. 46, założyło 1 bibliotekę, urządziło 1 wiec oświatowy i obchód narodowy. Pr. Ks. Józef Liszka, sek. Jan Krukowski.

80. Koło T. S. L. w Krakowcu (pow. Jaworów) zał. 1904, w roku 1922 nieczynne.

81. Koło I T. S. L. w Krakowie zał. 1892, czł. 927, prowadzi szkołę „Wzorową nowego typu” w Krakowie, 1 kurs przygotowawczy do zawodów praktycznych, 2 kursy dla analfabetów pod nazwą „Szkoła dla sług”, 2 biblioteki (dla młodzieży i pedagogiczna dla nauczycielstwa, 1250 książek), urządziło 6 odczytów z obrazami świetlnymi, posiada kinoteatr. Doch. 4.762.300. Wyd. 4.518.190. Pr. Witold Ostrowski, sek. Tomaszewski Julian.

82. Koło II T. S. L. w Krakowie (Pań) zał. 1892, czł. 320, prowadzi 1 ochronkę, w toku org. 2 dalsze dla dzieci górnośląskich, 2 biblioteki, wysłało 3 komplety biblj. ruchomych na Orawę i Górny Śląsk, zorganizowało 6 zbiórek funduszy na cele humanitarne i kulturalne, 5 przyjęć wycieczek ludowych z kresów zachodnich i północnych, zbiórkę książek szkolnych dla biednej młodzieży, 3 obchody narodowe i 2 uroczyste wieczornice dla żołnierzy. Doch. 332.475. Wyd. 359.962. Pr. Marja Siedlecka, sek. W. Krzyżanowska, Stefanja Barańska.

83. Koło IV T. S. L. w Krakowie (Akademickie) zał. 1899, czł. 156 urządziło dwa kursy oświatowe, jeden dla prelegentów, drugi dla oprowadzających wycieczki po Krakowie, 5 kursów analfabetów, posiada dwie wypożyczalnie książek i 25 bibliotek ruchomych (1119 książek), urządziło 2 odczyty z obrazami świetlnymi i 6 wieczornic, sekcja wycieczkowa oprowadziła 46 wycieczek w Krakowie i Wieliczce. Doch. 158.270. Wyd. 21.868. Pr. Władysław Dzięgiel, sek Jan Czapliński.

84. Koło VT. S. L. w Krakowie (im. Asnyka A.) zał. 1903, zreorganizowane pod koniec okresu sprawozdaw. jako Koło prelegentów, wysyła referentów i prelegentów na kursy oświatowe i wykłady do Zagłębia węglowego i na Górny Śląsk.

85. Koło VI T. S. L. w Krakowie (im. J. Słowackiego) zał. 1904, czł. 360, założyło 2 biblioteki, prowadzi systematyczną pracę odczytową w stowarzyszeniu młodzieży rękodzielniczej w po-

rozumieniu z Zarządem Głównym wysyłało prelegentów z odczytami, oraz na kursy i wiece oświatowe, urządziło 28 odczytów, 4 wieczornice dla żołnierzy. Pr. Antoni Wojciechowski, sek. Aleksander Jordaens.

86. Koło T. S. L. w Krakowie (Mieszczanek) XI, zał. 1910, organizuje schronisko dla opuszczonej młodzieży, zbiera fundusze na budowę i urządzenie na ten cel pomieszczenia. Sprawozdania nie nadeszło.

87. Koło T. S. L. w Krasnem (pow. Złoczów) zał. 1903, czł. 53, opiekuje się szkołą pow. (Krasne) prowadzi 1 bibliotekę (112 książek, 730 wypożyczeń) urządziło 11 odczytów, 2 obchody narodowe, 1 przedstawienie amatorskie. Doch. 293.887. Wydano 217.040.

88. Koło T. S. L. w Krościenku n. D. (pow. Nowy Targ) zał. 1902, sprawozdania nie nadeszło.

89. Koło T. S. L. w Krośnie. Zał. 1901 czł. 156, opiekuje się szkołą pow. w Czarnorzekach, prowadzi bibliotekę miejską, 2 wypożyczalnie książek. (Biblioteka miejska z braku lokalu nieczynna) urządziło 2 obchody narodowe. Doch. 339.634. Wyd. 246.423. Pr. Ludwik Zakulski.

90. Koło T. S. L. w Krzeszowicach (pow. Chrzanów) zał. 1893, sprawozdania za rok 1923 nie nadeszło.

91. Koło T. S. L. w Krynicy (pow. Nowy Sącz) zał. 1901, czł. 68, prowadzi 1 czytelnię i bibliotekę (371 książek) urządziło 3 odczyty z obrazami świetlnymi, 2 odczyty bez obrazów, 3 obchody narodowe, 5 przedstawień amatorskich. Doch. 86.824. Wyd. 99.824. Pr. Jan Pudło, sek. Alesander Zęba.

92. Koło T. S. L. w Kulikowie, zał. 1911, czł. 56, prowadzi 1 bibliotekę (200 książek) urządziło 1 obchód narodowy, 1 przedstawienie amatorskie. Pr. Edward Kowalczuk, sek. Jadwiga Kowalczukowa.

93. Koło T. S. L. w Kurowicach (pow. Przemyślany) zał. 1908, czł. 49, opiekuje się szkołą pow. w Kurowicach, prowadzi budowę nowego budynku szkolnego (po spaleniu starego przez hajdamaków) 1 kurs analfabetów, 1 bibliotekę (170 książek) 18 odczytów, 2 obchody narodowe, 2 przedstawienia. Doch. 169.200. Wyd. 69.000. Pr. Emil Kramarzewski, sek. Stefanja Soupperówna.

94. Koło T. S. L. w Kutkorzu (pow. Złoczów) zał. 1901, czł. 50, posiada 1 Dom Ludowy T. S. L. w Kutkorzu, w roku 1923 nieczynne, sprawozdania nia nadeszło.

95. Koło T. S. L. w Leszczynach (pow. Biała) zał. 1901, czł. 45, prowadzi ochronkę (36 dzieci). Koło wybudowało własnym kosztem dom dla ochronki i na kaplicę, prowadzi 1 Dom Ludowy, 1 bibliotekę (150 książek) urządziło 4 odczyty, 2 obchody narodowe, 2 przedstawienia. Doch. 1,900.768. Wyd. 1,880.569. Pr. Andrzej Frydel, sek. Ungeheuer Józef.

96. Koło T. S. L. w Lewandówce (pow. Lwów) zał. 1912, czł. 100, prowadzi 1 Dom Ludowy w Lewandówce, 1 bibliotekę (412 książek) urządziło 2 odczyty z obrazami świetlnymi i 9

odczytów bez obrazów, 4 obchody narodowe. 11 przedstawień, 6 wieczornic. Doch. 55.000. Wyd. 48.000. Pr. Jan Tyrzcz, sek. Stanisław Kołodziejczyk.

97. Koło T. S. L. w Leżajsku (pow. Łańcut) zał. 1905, czł. 40, prowadzi 1 bibliotekę (400 książek, 2.160 wypożyczeń) urządziło 1 odczyt, jeden obchód narodowy i 5 przedstawień amatorskich. Doch. 81.000. Wyd. 40.000. Pr. Dr. A. Szczepański, sek. Jan Chłap.

98. Koło T. S. L. w Limanowej, zał. 1900, czł. 200, prowadzi bibliotekę miejską (2.000 książek, 8.000 wypożyczeń) urządziło 2 obchody narodowe. Doch. 158.390. Wyd. 144.073. Pr. Aniela Gałzińska, sek. Marja Rossocka.

99. Koło T. S. L. w Libiążu Małym (pow. Chrzanów) zał. z początkiem 1923 r., przez Delegaturę Okręgową T. S. L. w Brzeszczach, czł. 62. Pr. Kurowski Wojciech, sek. Ludwik Siuda.

100. Koło T. S. L. w Lgocie (pow. Chrzanów) zał. 4 lutego 1923, rozpoczęło działalność organizacją wiecu oświatowego i biblioteki. Pr. Augustyn Smoczyk, sek. Klemens Stwerka.

101. Koło T. S. L. w Lipnikach (pow. Biała) zał. 1904, sprawozdania za rok 1922 nie nadesłało.

102. Koło T. S. L. w Lipnicy Wielkiej (na Orawie) zał. 1910, czł. 60, posiada i bibliotekę (550 książek) prowadziło chór dziewcząt i urządziło 2 pogadanki. Pr. Józefa Machay Mikowa.

103. Koło T. S. L. w Lisku zał. 1902, sprawozdania za rok 1922 nie nadesłało.

104. Koło T. S. L. w Liszkach (pow. Kraków) zał. 1911, czł. 150, prowadzi bibliotekę (472 książek) urządziło 2 odczyty, 2 obchody narodowe, 5 przedstawień, 2 zabawy. Doch. 290.336. Wyd. 282.190. Pr. Feliks Adamski, sek. Antoni Lejko.

105. Koło T. S. L. w Lubaczowie zał. 1906, opiekuje się budową i organizacją szkół, sprawozdania nie nadesłało.

106. Koło T. S. L. w Lutowskich (pow. Lisko) zał. 1910, czł. 44, prowadzi bibliotekę (199 książek) urządziło 1 odczyt, 3 obchody narodowe, 4 przedstawienia amatorskie, zajmuje się organizacją Domu Polskiego w Lutowskich. Doch. 5.280. Wyd. 171. Pr. ks. Huciński.

107. Koło T. S. L. I. we Lwowie (Pań), zał. 1892, czł. 400 prowadzi 3 kursy dla dorosłych analfabetów, („Szkoła Sług“, kurs dwudniowy i kurs dla kobiet w więzieniu), Bursę dla dziewcząt im. F. Boberskiej we Lwowie (45 wychowanek) urządziło 11 odczytów, w tem 3 z obrazami świetlnymi, 2 obchody narodowe, 4 przedstawienia amatorskie i 7 przedsiębiorstw na dochód Bursy. W czerwcu 1922 obchodziło Koło uroczyste „Trzydziestolecie“ istnienia Koła w salach Bursy. Doch. 8,985.891. Wyd. 8,206.988. Pr. Helena Nuzikowska, sek. Marja Tucka.

108. Koło T. S. L. II. we Lwowie (im. A. Asnyka) zał. 1896, czł. 103. prowadzi systematyczne wykłady i odczyty we Lwowie, posiada podręczną bibliotekę prelegentów, (76 książek) 3 latarnie projekcyjne i megaskop i własny zbiór przeźroczy, urządziło 56

wykładów z obrazami świetlnymi, nadto prowadziło sześciotygodniowy kurs modniarski dla nauczycielek, pod kierunkiem p. Starczewskiej. Doch. 385.029. Wyd. 375.209. Pr. Dr. Poratyński, Wiceprezesi Józef Białynia-Chołodecki, ks. Adam Hausner, sek. Roman Lewicki, Piotr Zenon Stankiewicz.

109. Koło T. S. L. III. we Lwowie (Akademickie) zał. 1898, sprawozdania nie nadeszło.

110. Koło T. S. L. IV. we Lwowie (im. T. T. Jeża) zał. 1897. Zorganizowało przy pomocy Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego T. S. L. wypożyczalnię przeźroczy (80 serji) którą stale powiększa, urządziło 5 kursów analfabetów. Pr. Dr. Serbeński Walerjan, sek. Witold Madejski.

111. Koło V. T. S. L. we Lwowie (Techniczne) zał. 1902, sprawozdania nie nadeszło.

112. Koło IX. T. S. L. we Lwowie (im Borelowskiego) zał. 1907, sprawozdania nie nadeszło.

113. Koło X. T. S. L. we Lwowie (im. E. Plater) zał. 1909, czł. 157, prowadzi pracę wśród kobiet pracujących w zawodach praktycznych, prowadzi 1 bibliotekę (540 książek) urządziło 10 odczytów w tem 5 z obrazami świetlnymi, 3 obchody narodowe, 8 przedstawień i wieczornic, 4 wycieczki członkiń, kółko amatorskie, oraz stale w niedzielę i święta zebrania członkiń i pogadanki. Doch. 560.000. Wyd. 550.000. Pr. Michalina Broniewska.

114. Koło XV. T. S. L. we Lwowie (im. Niedziałkowskiej) zał. 1920, czł. 89, prowadzi bibliotekę dla młodzieży (4.097 książek). Podstawą biblioteki jest zapis księgozbioru ś. p. Wiktorji Niedziałkowskiej, uzupełniany przez Koło. Obok biblioteki w toku przygotowań czytelnia dla młodzieży. Nadto Koło urządziło 1 przedstawienie i 1 wieczornicę. Doch. 106.941. Wyd. 105.123. Pr. Zofja Poratyńska, zast. Przew. Ludwika Kucharska, Helena Skolimowska, sek. Wanda Stefekowa i Stanisława Riedlowa.

115. Koło T. S. L. w Łańcucie, zał. 1893, sprawozdania za rok 1922 nie nadeszło.

116. Koło T. S. L. w Makowie (pow. Myślenice) zał. 1905, czł. 42, prowadzi 1 bibliotekę (280 książek, 919 wypożyczeń) w toku organizacja osobnej biblioteki dla młodzieży szkolnej, urządziło 2 odczyty z obrazami świetlnymi, 2 obchody narodowe, 3 przedstawienia amatorskie, 2 wieczornice, 1 wiec oświatowy. Doch. 133.826. Wyd. 60.613. Pr. Marja Płachecka, sek. Eugenja Żakowska.

117. Koło T. S. L. w Medenicach (pow. Drohobycz), zał. 1911, czł. 49, prowadzi 1 wypożyczalnię książek, urządziło 1 wiec oświatowy i 2 obchody narodowe. Pr. Kazimierz Chmielewski, sek. Alfred Bryła.

118. Koło T. S. L. w Mielcu, zał. 1904, czł. 153, prowadzi 9 wypożyczalni (700 książek) urządziło 1 obchód narodowy. Pr. Zofja Haładejowa.

119. Koło T. S. L. w Mielnicy, (pow. Borszczów) zał. 1908, w roku 1922 nieczynne.

120. Koło T. S. L. w Mikołajowie (pow. Żydaczów) zał.

1905, czł. 50, prowadzi 1 bibliotekę (147 książek) urządziło 1 obchód narodowy, 1 poranek. Pr. ks. Kazimierz Kluz.

121. Koło T. S. L. w Mikuliczynie (pow. Nadwórna) zał. 1910, w roku 1922 nieczynne.

122. Koło T. S. L. Mikulińce (pow. Tarnopol) zał. 1905, czł. 50, reaktywowane w końcu okresu sprawozdaw. przez związek Okręgowy w Tarnopolu, urządziło 1 wiec oświatowy i 1 obchód narodowy. Pr. Ks. Paweł Mikulski, sek. Marja Bartnikówna.

123. Koło T. S. L. w Monasterzyskach (pow. Buczacz) zał. 1906, sprawozdania nie nadeszło.

124. Koło T. S. L. w Mostach Wielkich (pow. Żółkiew) zał. 1904, czł. 78, prowadzi 1 bibliotekę (520 książek, 400 czytelników) zorganizowało „Kółko amatorskie” i Chór mieszany, urządziło 1 obchód narodowy i 1 przedstawienie amatorskie. Doch. 45.159, Wyd. 34.876, Pr. Janina Adamowska, sekr. Józefa Żurkowska.

125. Koło T. S. L. w Mościskach, zał. 1903, czł. 300, opiekuje się organizacją szkół, prowadzi 1 bibliotekę i 1 wypożyczalnię dla młodzieży (książek 350), urządziło 2 obchody narodowe, 2 odczyty z obrazami świetlnymi, 1 przedstawienie amatorskie. Doch. 32.056, Wyd. 1.830, Pr. Dr. Langer, sek. Jadwiga Skrytekówna.

126. Koło T. S. L. w Muszynie (pow. N. Sącz) zał. 1905, sprawozdania nie nadeszło.

127. Koło T. S. L. w Myślenicach, zał. 1905, nieczynne w roku 1922.

128. Koło T. S. L. w Nadwórnej, zał. 1906, czł. 220, utrzymuje częściowo szkołę w Połomach ad Kamienna, opiekuje się 5 szkołami (Rafałowa, Tarnowica Leśna, Przerośl, Wołosów, Weleśnica Leśna) i budową szkół, prowadzi 1 bibliotekę miejską w Nadwórnej (576 książek, 3505 wypożyczeń) i 5 bibliotek wiejskich (Pasieczna, Przerośl, Tarnowica Leśna, Weleśnica Wołosów) urządziło 8 odczytów, z tych 5 z obrazami świetlnymi, 3 obchody narodowe, 3 przedstawienia amatorskie, 2 wieczornice, prowadzi akcję przemiany kursów gimnazjalnych na szkołę średnią. Doch. 964.317, Wyd. 575.889, Pr. Dr. Zygmunt Osuchowski, sek. Bronisław Guzowski.

129. Koło T. S. L. w Niemirowie (pow. Rawa Ruska) zał. 1900, w roku 1922 nieczynne.

130. Koło T. S. L. w Nisku, zał. 1903, czł. 94, prowadzi 1 bibliotekę miejską (książek 445 wypożyczeń 3.240) urządziło 2 odczyty, 1 obchód narodowy, 1 wieczornicę. Doch. 67.020, Wyd. 68.860, Pr. Henryka Braunowa, sek. Witołd Medwecki.

131. Koło T. S. L. w Niżankowicach (pow. Przemyśl) zał. 1906, czł. 54, wybudowało Dom Ludowy wspólnie z „Sokołem” i „Kółkiem Rolniczym” prowadzi 1 bibliotekę, urządziło 2 obchody narodowe. Pr. Piotr Pindelski, sek. Józef Gdula.

132. Koło T. S. L. w Niżniowie (pow. Tłumacz) zał. 1920, czł. 65, prowadzi 1 bibliotekę (214 książek 481 wypożyczeń) urządziło 4 odczyty, 3 obchody narodowe, 2 przedstawienia ama-

torskie, 2 wieczornice. Doch. 147.976, Wyd. 40.893, Pr. Inż. Burgielski Władysław, sek. Franciszek Luter.

133. Koło T. S. L. w Nowym Sączu, zał. 1911, czł. 373, prowadziło kurs zawodowy dla młodzieży rzemieślniczej (przygotowanie do egzaminów zawodowych uczniów 34) 3 kursy analfabetów, (jeden cywilny drugi dla wojskowych) bibliotekę miejską 3.000 książek, 2360 wypożyczeń, urządziło 2 odczyty, 1 obchód narodowy, 2 przedstawienia amatorskie, 2 wieczornice, 1 wycieczkę i 1 wiec oświatowy, Doch. 853.115, Wyd. 579.854. Pr. Jan Śliwa, sek. Jan Trvbus.

134. Koło T. S. L. w Nowym Targu, zał. 1892, czł. 180, prowadzi 1 bibliotekę miejską i 6 wypożyczalni wiejskich (książek 2.076) urządziło 7 odczytów, w tem z obrazami świetlnymi 2, 2 obchody narodowe, posiada wspólnie z innemi Towarzystwami kinoteatr „Tatry“. Doch. 176.891, Wyd. 109.927, Pr. Dr. Wincenty Ogrodziński, sek. Aniela Twardowska.

135. Koło T. S. L. w Nowotańcu (pow. Sanok) zał. 1920, czł. 83, prowadzi 1 bibliotekę (książek 90, wypożyczeń 260) urządziło 10 odczytów, 6 przedstawień amat. 4 wieczornice, 1 wycieczkę do Krakowa i Wieliczki. Doch. 219.864, Wyd. 181.691. Pr. Wincenty Długosz, sek. Bronisław Sokołowski.

136. Koło T. S. L. w Obertynie (pow. Horodenka) zał. 1906, sprawozdania nie nadeszło.

137. Koło T. S. L. w Olesku (pow. Złoczów) zał. 1902, czł. 98, prowadzi Dom Ludowy, który odbudowuje po trzykrotnem zniszczeniu przez wrogie inwazje, 1 wypożyczalnię książek, urządziło 4 odczyty, 3 obchody narodowe, 11 przedstawień amatorskich i wieczornic. Doch. 462.242, Wyd. 452.482, Pr. Zofja Ujejska, sek. Marja Dąbrowska.

138. Koło T. S. L. w Oleszycach (pow. Lubaczów) zał. 1905, w roku 1922 nieczynne.

139. Koło T. S. L. w Oświęcimiu, zał. 1894, w roku 1922 nieczynne.

140. Koło T. S. L. w Ottynji (pow. Tłumacz), zał. 1909, czł. 34, opiekuje się 1 szkołą, prowadzi wypożyczalnię książek, urządziło 2 obchody narodowe. Pr. Ks. Franciszek Wyszatycki, sek. Karolina Wachowa.

141. Koło T. S. L. w Ołpinach (pow. Jasło), zał. w r. 1922, rozpoczęło pracę przez urządzanie pogadanek, uroczystości narodowych, a głównie starania o budowę Domu Ludowego. Pr. Adam Gabriel.

142. Koło T. S. L. w Osieku (pow. Jasło), zał. 1922, czł. 60, rozpoczęło organizować bibliotekę. Pr. Andrzej Grochał, sek. Adam Kramarczyk.

143. Koło T. S. L. w Peczenizynie, zał. 1899, czł. 80, reaktywowane w końcu okresu sprawozdawczego, rozpoczęło pracę organizacją biblioteki i opieką nad potrzebami szkolnemi lud. polskiej. Pr. Aleksander Misky, sek. Michał Steciewicz.

144. Koło T. S. L. w Pilźnie, zał. 1905, w roku 1922 nieczynne.

145. Koło T. S. L. w Piwnicznej (pow. Nowy Sącz), zał. 1909, czł. 42, prowadziło 1 kurs analfabetów (32 uczniów) 1 bibliotekę (734 książek) w toku budowa Domu Ludowego wspólnie z Kółkiem Rolniczym, urządziło 1 obchód narodowy, 3 przedstawienia amatorskie, 1 wycieczkę 3-dniową do Krakowa i Wieliczki. Doch. 76.481, Wyd. 47.006 Pr. Józef Michalik, sek. Bronisława Cielakówna.

146. Koło T. S. L. w Podhajcach, zał. 1898, czł. 118, prowadzi opiekę nad organizacją i budową szkół dla osadników w powiecie, nabyło dom wraz z trzymorgowym gruntem na cele ochronki T. S. L. (Siółko ad Podhajce) reaktywowało bibliotekę miejską (241 książek, 917 wypożyczeń) urządziło 5 odczytów, 2 obchody narodowe. (Rozwój pracy utrudniało zajęcie sali wykładowej przez wojsko). Doch. 5,260.780, Wyd. 5,218 280, Pr. ks. Jan Niedzielski, sek. Iza Zahaczewska.

147. Koło T. S. L. w Podwołoczyskach (pow. Skala), zał. 1902, czł. 56, opiekuje się potrzebami szkolnymi osadników, prowadzi 3 biblioteki wiejskie i 12 czytelń wiejskich (książek 260) urządziło 18 odczytów, 3 wiece oświatowe, 8 obchodów narodowych, 6 przedstawień amatorskich i wieczornic. Doch. 1,327.850. Wyd. 676.500. Pr. Filipina Krug, sek. Karol Robak.

148. Koło T. S. L. w Pomorzanach (pow. Zborów), zał. 1903, czł. 30, prowadziło 1 kurs analfabetów, 1 ochronkę dla dzieci zał. 1921, prowadzi budowę Domu Ludowego w Pomorzanach, reaktywuje bibliotekę, urządziło 3 obchody narodowe, 4 przedstawienia amatorskie i wieczornice dla dzieci, 2 wiece oświatowe. Doch. 60.000, Wyd. 55.000, Pr. Julja Brenerowa, sek. Emilja Sadowska.

149. Koło T. S. L. w Potoku Złotym (pow. Buczac), zał. 1905, czł. 150, prowadzi Dom Polski, bibliotekę, urządziło 10 odczytów, 2 obchody narodowe. Pr. Stanisław Łukasiewicz.

150. Koło T. S. L. w Przemyśle (Pań), zał. 1893, czł. 525, opiekuje się 11 szkołami powszechnymi, przeprowadziło odbudowę szkoły w Hermanowicach, prowadzi opiekę nad organizacją i budową szkół i kaplic dla osadników, 3 kursy dla analfabetów, prowadzi 2 biblioteki miejskie, 17 czytelń wiejskich, dla których dostarcza po 3 pisma, 11 wypożyczalni wiejskich (książek 4.826), 36 odczytów z obrazami świetlnymi, 399 odczytów i pogadanek w czytelniach, 56 obchodów narodowych w czytelniach i miastach, 19 zebrań i wieców oświatowych. Doch. 1,109.068. Wyd. 1,052.181. Prz. Bielawska Marja, sek. Procharska Józefa.

151. Koło T. S. L. w Przemyśle, II. (im. H. Sienkiewicza), zał. 1906, czł. 261, opiekuje się 1 szkołą powsz. i 1 ochronką, prowadzi 3 czytelnie połączone z wypożyczalniami książek, 9 wypożyczalni wiejskich (1286 książek), urządziło 1 obchód narodowy, 2 wiece oświatowe, 12 odczytów. Prz. Michał Chirowski, sek. Wincenty Kisielewicz.

152. Koło T. S. L. w Przemyślanach, zał. 1899, czł. 147, utrzymuje 1 szkołę T. S. L. (Zacienne—Łahodów), prowadzi opiekę

nad organizacją i budową szkół dla osadników, 1 bibliotekę miejską i 9 bibliotek ruchomych (834 książek), urządziło 3 obchody narodowe, 3 przedstawienia amatorskie, 3 wieczornice dla dzieci. Dochód 406.643. Wyd. 274.906. Prz. Gabrijela Stuglikowa, sek. Kamila Prokopowiczówna.

153. Koło T. S. L. w Przeworsku, zał. 1904, czł. 120, prowadzi 1 bibliotekę miejską, 31 wypożyczalni wiejskich (książek 1.415). Szczegółowego sprawozdania Koło nie nadesłało.

154. Koło T. S. L. w Podwilku na Orawie, zał. 1920, sprawozdania za rok 1922 nie nadesłało.

155. Koło T. S. L. w Piekelniku na Orawie, zał. 1920, sprawozdania nie nadesłało.

156. Koło T. S. L. w Rabce (pow. Myślenice), zał. 1913, czł. 62, prowadzi 1 bibliotekę (1682 książek, 2950 wypożyczeń) oraz Chór młodzieży rękodzielniczej. Doch. 177.167. Wyd. 48.485. Sek. Jan Janota.

157. Koło T. S. L. w Radomyślu Wielkim (pow. Mielec), zał. 1907, sprawozdania nie nadesłało.

158. Koło T. S. L. w Radymnie (pow. Jarosław), zał. 1903, czł. 54, prowadzi 1 bibliotekę (560 książek, 3600 wypożyczeń), urządziło 1 obchód narodowy, 2 przedstawienia amatorskie, 1 wycieczkę do Krakowa. Doch. 301.558. Wyd. 255.347. Prz. Marja Kaszubina, sek. Ks. Tomasz Mochoń.

159. Koło T. S. L. w Raciborsku (pow. Wieliczka), zał. 1921, czł. 94, prowadzi 1 bibliotekę (60 książek, 37 wypożyczeń), urządziło 12 odczytów, 1 obchód narodowy, 4 przedstawienia amatorskie, przygotowuje organizację Domu Ludowego. Doch. 56.000. Wyd. 27.000. Prz. I. Wępa, sek. A. Ćwierz.

160. Koło T. S. L. w Radziechowie, zał. 1893, sprawozdania nie nadesłało za rok 1922.

161. Koło T. S. L. w Rawie Ruskiej, zał. 1899, czł. 256, utrzymuje częściowo 7 szkół (Potylicz, Huta Obedyńska, Poddouhe, Ruda Żurawiecka, Lubycza, Huta Lubycka, Wasylów) opiekuje się 5 szkołami (Ulicko Seredkiewicz, Zamek, Korczów, Brzeziny, Bryczki) utrzymuje 1 szkołę początkową (w Magdalence) prowadziło 2 kursy analfabetów dwustopniowe, 1 ochronkę, 1 bursę dla chłopców, 1 bibliotekę miejską (1068 dzieł, 2123 wypożyczeń (12 bibliotek wiejskich, 2 czytelnie z wypożyczalniami książek (840 książek), przeprowadziło budowę Domu Ludowego w Potyliczu, urządziło 10 odczytów, 9 obchodów narodowych, 3 przedstawienia amatorskie i 8 wieczornic, 1 kurs oświatowy trzydniowy, prowadzi opiekę nad organizacją i budową szkół dla osadników. Doch. 16,556.686. Wyd. 15.724.381. Prz. Paulina Dadlezowa, sek. Maura Deisenberg.

163. Koło T. S. L. w Rohatynie, zał. 1903, czł. 146, utrzymuje 1 szkołę powsz. (w Putiatyńcach) 1 bursę, prowadzi 1 bibliotekę miejską (1000 książek) i 18 bibliotek ruchomych (990 książek) urządziło 14 odczytów, z tego 12 z obrazami świetlnymi, 1 obchód narodowy, 1 wiec oświatowy, prowadzi opiekę nad budową i organizacją szkół dla osadników, w toku budowa „Domu

Polskiego T. S. L. w Rohatynie. Doch. 648.336. Wyd. 594.054. Prz. Karol Drozdowicz, sek. Stefanja Walewska.

163. Koło T. S. L. w Ropczycach, zał. 1904, sprawozdania nie nadeszło za rok 1922.

164. Koło T. S. L. w Rozdole (pow. Żydaczów), zał. 1921, czł. 68, prowadzi 1 bibliotekę (124 książek), urządziło 9 odczytów, w tem 6 z obrazami świetlnymi, 2 obchody narodowe, 3 przedstawienia amatorskie i 2 wieczornice. Doch. 123.108. Wyd. 110.376. Prz. Bronisław Mierzwiński, sek. Anna Mierzwińska.

165. Koło T. S. L. w Rudkach, zał. 1903, czł. 181, prowadzi 1 bibliotekę miejską (1294 książek, 6726 wypożyczeń), 2 biblioteki ruchome po 100 książek (Pohorce i Milczyce), urządziło 10 odczytów z obrazami świetlnymi i 14 pogadanek, 18 obchodów narodowych, 1 przedstawienie i 1 wieczornicę, prowadziło warsztat intro ligatorski, który przemienilo na zawodową pracownię introligatorsko-galanteryjną pod fachowem kierownictwem we własnym zarządzie, prowadzi opiekę nad organizacją i budową szkół dla osadników. Doch. 519.044. Wyd. 434 328. Prz. Dr. Kazimierz Flis, sek. Mikołaj Siwek, bibliotekarka Józefa Herbstówna.

166. Koło T. S. L. w Rudniku n. S. (pow. Nisko), zał. 1914, sprawozdania za rok 1922 nie nadeszło.

167. Koło T. S. L. w Rzeszowie, zał. 1892, czł. 100, prowadziło 1 bibliotekę miejską i 42 wypożyczalnie wiejskie (książek 11.207) urządziło 10 odczytów, w tem 1 z obrazami świetlnymi, 1 obchód narodowy, 6 przedstawień i wieczornic. Doch. 2,342.909. Wyd. 2,332.239. Prz. Tadeusz Pluta, sek. Dr. Hul. Stanisław

168. Koło T. S. L. w Ryglicach (pow. Tarnów), zał. 1922, czł. 78, zorganizowało 1 bibliotekę (235 książek), urządziło 2 odczyty z obrazami świetlnymi, 1 obchód narodowy, 12 przedstawień amatorskich i 9 wieczornic. Doch. 2,512.620. Wyd. 2,100.239. Prz. Franciszek Dubiel, sek. Tadeusz Kosiński.

169. Koło T. S. L. w Samborze, zał. 1894, czł. 137, prowadziło 12 bibliotek wiejskich, 2 czytelnie, połączone z wypożyczalniami (książek 280), urządziło 1 odczyt i 1 obchód narodowy. Doch. 105.122. Wyd. 35.356. Prz. Czesław Wójcicki, sek. J. Tworzydło.

170. Koło T. S. L. w Sanoku, zał. 1893, czł. 209, prowadziło 1 bibliotekę miejską (książek 1004, czytelników 247), 10 bibliotek wiejskich (książek 675), utrzymuje częściowo 2 szkoły (Prusiek i Pielnia), opiekuje się potrzebami kulturalno oświatowymi osadników, urządziło 2 obchody narodowe. Doch. 396.247. Wyd. 393.311. Prz. Jadwiga Tomasikowa, sek. Marja Kulczycka.

171. Koło T. S. L. w Sądowej Wieszni (pow. Msciska), zał. 1908, w roku 1922 nieczynne.

172. Koło T. S. L. w Sędziszowie (pow. Ropczyce), zał. 1919, czł. 49, prowadzi 1 bibliotekę (153 książek, 588 wypożyczeń), urządziło 2 obchody narodowe, 4 przedstawienia amatorskie. Doch. 118.197. Wyd. 12.820. Prz. E. Chmielewski, sek. E. Jakubiec.

173. Koło T. S. L. w Sieniawie (pow. Jarosław), zał. 1894, czł. 144, prowadzi 1 Dom Ludowy, 1 bibliotekę (230 książek), urzą-

dziło 9 odczytów, 3 obchody narodowe. Doch. 94.323. Wyd. 76.488
Prz. Władysław Michalik, sek. Paulina Pawlikówna.

174. Koło T. S. L. w Siedliskach Bogusz (pow. Pilzno),
zał. 1919 sprawozdania za rok 1922 nie nadeszło.

175. Koło T. S. L. w Sierszy (pow. Chrzanów),zał. 1908,
czł. 83, prowadzi 1 bibliotekę (500 książek), urządziło 4 odczyty,
2 obchody narodowe, 3 przedstawienia amatorskie i wieczornicę.
Prz. Terlecki, sek. Zofja Raczkówna

176. Koło T. S. L. w Skałacie,zał. 1902, czł. 80, utrzy-
muje 2 szkoły powsz. (Józefówka, Rasztowce), przyczynia się do
utrzymania 7 szkół, opiekuje się 9 szkołami, prowadzi 2 szkoły
początkowe (Bugdanówka, Futur. Bogd.), prowadzi wspólnie z Org.
Nar. Kobiet kurs szycia dla dziewcząt, 1 kurs analfabetów, 1 ochronkę,
1 bursę, 5 bibliotek wiejskich, 5 czytelń połączonych z wypożyczal-
niami (811 książek), urządziło 22 odczyty, w tem 14 z obrazami
światelnymi, 5 obchodów narodowych, 5 przedstawień amatorskich,
2 przedstawienia dla dzieci, 4 wieczornice, 2 wiece oświatowe, pro-
wadzi akcję opieki nad organizacją i budową szkół i kaplic dla osad-
ników. Doch. 10.242.691. Wyd. 11,056.175 Prz. Władysław Zdek,
sek. J. Hawlicki.

177. Koło T. S. L. w Skawinie (pow. Podgórze)zał. 1906,
czł. 130, prowadzi 1 bibliotekę (360 książek), urządziło 2 obcho-
dy narodowe. Pr. Roman Stojanowski, sekr. Czesława Chwalibożanka.

178. Koło T. S. L. w Skolem,zał. 1904, czł. 117, prowa-
dziło 1 bibliotekę (200 książek), urządziło 2 obchody narodowe.
Doch. 226.522. Wyd. 161.572. Pr. Sobolska Genowefa, sekr. Chmu-
łówna Olga.

179. Koło T. S. L. w Śniatynie,zał. 1892, czł. 144, opie-
kuje się i częściowo utrzymuje 7 szkół (Rożniew 2, Potoczek-Nowo-
sielica, Trójca 2, Zatulcze), prowadzi 1 kurs analfabetów, przyczy-
niało się do utrzymywania 1 ochronki i 1 bursy w Śniatynie, pro-
wadzi 1 bibliotekę miejską (718 książek), urządziło 13 odczytów, 1
obchód narodowy i 1 przedstawienie amatorskie. Doch. 361.165.
Wyd. 347.756. Pr. Konrad Baecker, sekr. Władysława Stefancio-
wówna.

180. Koło T. S. L. w Sokalu,zał. 1904, czł. 356, opiekuje
się i częściowo utrzymuje 13 szkół, prowadzi akcję opieki nad or-
ganizacją i budową szkół dla osadników, 2 biblioteki miejskie (Tar-
taków i Krystynopol), 26 czytelń i bibliotek wiejskich (książek 1.269),
urządziło 26 odczytów, 1 obchód narodowy, 3 wieczornice, 2 przed-
stawienia amatorskie. Doch. 577.371. Wyd. 540.371. Pr. Fr. Ciećkiewicz.
sekr. ks. Marjan Łuczak.

181. Koło T. S. L. Sokołów (pow. Kolbuszowa),zał. 1912,
czł. 60, prowadzi 1 bibliotekę (400 książek), urządziło 2 obchody
narodowe. Pr. Jan Ożóg, sekr. Jan Dostych.

182. Koło T. S. L. w Stanisławowie,zał. 1892, czł. 302,
prowadzi akcję organizacji i budowy szkół, utrzymuje 3 szkoły (Ma-
rylin, Błudniki, Pobereże), przyczynia się do utrzymania 4 szkół
(Drohomiczany, Bednarów, Uhrynów Szlach., Uzin), opiekuje się

8 szkołami w powiecie. Zarząd Koła objął czasowo agendy Związku Okręgowego, względnie Wojewódzkiego, zorganizował wojewódzki zjazd Delegatów Kół T. S. L., 1 wiec oświatowy, prowadzi starania o reaktywowanie bursy w Stanisławowie. Pr. Wawrzyn Furmankiewicz, sekr. A. Jankiel.

183. Koło T. S. L. w Starym Samborze, zał. 1903, w r. 1922 nieczynne.

184. Koło T. S. L. w Starym Sączu (pow. Nowy Sącz) zał. 1904, nie nadesłało sprawozdania za r. 1922.

185. Koło T. S. L. w Stebniku (pow. Drohobycz) zał. 1912, reaktywowane w końcu okresu spraw., organizuje bibliotekę, urządziło 1 wiec oświatowy. Sekr. I. Zeńkowski.

186. Koło T. S. L. w Stryju, zał. 1896, czł. 280, prowadzi 1 bursę (dla młodzieży rękodzielniczej 50 wychowanków), 1 bibliotekę miejską, 6 bibliotek wiejskich (1.000 książek), urządziło 12 odczytów, 1 wiec oświatowy, 2 obchody narodowe, 1 przedstawienie amatorskie. Doch. 3,420.493. Wyd. 3,169.847. Pr. Dr. Mikołaj Muszyński, sekr. Jan Bobin.

187. Koło T. S. L. w Starym Bieruniu (pow. Pszczyna, Górny Śląsk) zał. 4 grudnia 1922 przez Delegaturę Okręgową T. S. L. w Brzeszczach, czł. 320, rozpoczęło pracę stworzeniem biblioteki i urządzeniem wiecu oświatowego. Sekr. M. Mazurkiewicz.

188. Koło T. S. L. w Strzyżowie, zał. 1903, w roku 1922 nieczynne.

189. Koło T. S. L. w Sucheju (pow. Żywiec) zał. 1903, nieczynne w r. 1922.

190. Koło T. S. L. w Sygniówce (pow. Lwów) zał. jako Czytelnia w roku 1910, przemieniona na Koło w roku 1922, czł. 150, nabyło w r. 1919 budynek na „Dom T. S. L.“, prowadzi bibliotekę (392 książek), przygotowuje organizację ochronki, urządziło 3 obchody narodowe, 26 przedstawień amatorskich (własna sala i scena), 11 wieczornic. 1 wycieczkę. Doch. 1,975.533. Wyd. 1,402.325. Pr. Michał Pichler, sekr. Stefan Socha.

191. Koło T. S. L. w Szczercu (pow. Lwów) zał. 1910, reaktywowane w końcu okresu spraw., czł. 41, zorganizowało 1 bibliotekę (276 książek), 7 odczytów, 1 obchód narodowy. Doch. 524.992. Wyd. 388.285. Pr. Bronisław Wójcik, sekr. Julian Bronisław Müller.

192. Koło T. S. L. w Szczucinie (pow. Dąbrowa) zał. 1908, reaktywowane w końcu okresu sprawozdawczego, rozpoczęło organizację pracy. Pr. Ks. Jan Ligęza, sekr. Antoni Wajdowicz.

193. Koło T. S. L. w Synowódzku Wyżnem (powiat Stryj) zorganizowane z dawnej Czytelni T. S. L. w samoistne Koło T. S. L. 1922, prowadziło odbudowę Domu Ludowego w Synowódzku, opiekuje się miejscową szkołą, urządziło 1 obchód narodowy, 1 wiec oświatowy, reaktywowało bibliotekę (200 książek). Pr. Andrzej Selbka, sekr. Wanda Sieczkowska.

194. Koło T. S. L. w Tarnobrzegu, zał. 1893, czł. 200, prowadzi 1 bibliotekę miejską 4 wypożyczalnie wiejskie, urządziło

5 obchodów narodowych, 1 kurs oświatowy dwudniowy dla pracowników oświatowych.

195. Koło T. S. L. w Tarnopolu, zał. 1893, czł. 800, prowadzi 1 bibliotekę miejską, 16 wypożyczalni książek, (6.384 książek), 1 bursę (130 wychowanków) 1 Dom Ludowy (w Tarnopolu Dom Ludowy, w Hłuboczku w toku odbudowy), urządziło 9 kursów analfabetów, 60 odczytów i wykładów, z tego 12 z obrazami świetlnymi, 4 obchody narodowe, 1 wieczornicę, 1 kurs oświatowy. Dochody 7,984.577. Wyd. 7,810.757. Pr. Włodzimierz Leśniakowski, sekr. Karol Wiśniewski.

196. Koło T. S. L. w Tarnowie, zał. 1898, czł. 622, prowadzi dobrze zorganizowaną i zaopatrzoną bibliotekę miejską (16.954 książek, 1 157 abonentów), we własnym budynku (z oddziałami w Stróżach, Pilźnie i Zakliczynie) prowadzi kinoteatr i 38 bibliotek wiejskich. Odczytów 60, 20 uniwersyteckich, reszta z przeźroczami dla młodzieży, w szpitalach cyw. i wojsk., na wsi. Prowadzono kurs dla 480 analfabetów wojskowych, urządzono 4 obchody narodowe, 2 wieczornice. Rozpoczęto budowę sali dla kinoteatru. Autonomiczna czytelnia robotnicza im. Kilińskiego liczy 240 członków. Utrzymuje 2 uczniów i uczennicę. Doch. 7 424.461. Wyd. 7,304.156. Pr. Stefan Jezyk, sekr. Juljusz Sobolewski.

198. Koło T. S. L. w Tłumaczu, zał. 1902, czł. 100, prowadzi akcję organizacji i budowy szkół w powiecie i dla osadników, opiekuje się 17 szkołami, prowadzi 1 bursę młodzieży szkół średnich, 1 sześciomiesięczny kurs dla młodzieży rękodzielniczej (27 uczniów) 4 kursy analfabetów 1 bibliotekę miejską (400 książek), urządziło 11 odczytów, w tem 4 z przeźroczami. 2 obchody narodowe, 1 przedstawienie, 1 zjazd oświatowy (Zjazd Zarządów Kół T. S. L. na terenie pow. tłumackiego). Doch. 82.502. Wyd. 78.063. Pr. Kasper Mołczanowski sekr. M. Wronski.

198. Koło T. S. L. w Tłustem (pow. Zaleszczyki) zał. 1906, czł. 53 prowadzi akcję organizacji i budowy szkół dla osadników, opiekuje się 4 szkołami (Hołowczyńce, Szypowce, Nowosiółka Kościukowa, Świdowa pow. Czortków), prowadzi 1 ochronkę łącznie z K. B. K., 1 bibliotekę wiejską, 6 wypożyczalni książek (484 książek), urządziło 51 odczytów i pogadanek, 2 obchody narodowe, 3 przedstawienia amatorskie, 1 wiec oświatowy. Doch. 122.161. Wyd. 142.128. Pr. Wanda Mossoczy, sekr. Józef Rymarczuk.

199. Koło T. S. L. w Trembowli, zał. 1900, czł. 77, prowadzi akcję organizacji i budowy szkół w powiecie i dla osadników, utrzymuje 1 szkołę (Wybranówka) i seminarjum nauczycielskie żeńskie, 1 bibliotekę miejską i 5 bibliotek wiejskich, 3 czytelnie (1.500 książek), 3 Domy Ludowe (Plebanówka, Iwanówka, Krowinka) i „Kram T. S. L.“, urządziło 2 obchody narodowe, 6 przedstawień, 1 wieczornicę. Doch. 472.365. Wyd. 470.261. Pr. Ks. Walenty Puchoła, sekr. Albin Freund.

200. Koło T. S. L. w Truskawcu (pow. Drohobycz) zał. 1912, czł. 140, opiekuje się 1 szkołą, wspólnie z Komitetem Budowy prowadzi budowę szkoły w Truskawcu, 1 bibliotekę (600 książek),

urządziło 1 odczyt, 3 obchody narodowe, 4 przedstawienia amatorskie. Doch. 350.000. Wyd. 320.000. Pr. Inż. Adam Madeyski, sekr. Antoni Styrna.

201. Koło T. S. L. w Tenczynku (pow. Chrzanów) zał. 1914, nie nadesłało sprawozdania za rok 1922.

202. Koło T. S. L. w Tuchowie (pow. Tarnów) zał. 1892, czł. 160, prowadzi 1 bibliotekę miejską (600 książek) urządziło 1 odczyt, 3 obchody narodowe, 2 przedstawienia amatorskie i 2 wieczornice. Doch. 126 266. Wyd. 101.455 Pr. Dr. Machowski, sek. J. Jeżowierówna.

203. Koło T. S. L. w Turce, zał. 1894, czł. 154, prowadzi akcję organizacji i budowy szkół, opiekuje się i częściowo utrzymuje 10 szkół, 1 ochronkę, prowadzi 3 wypożyczalnie i 2 biblioteki ruchome, (550 książek), urządziło 3 odczyty z obrazami świetlnymi, 2 obchody narodowe, 2 przedstawienia amatorskie i 2 wycieczki. Doch. 84.363 Wyd. 64.131. Pr. Jan Koneczny, sek. J. Drobik.

204. Koło T. S. L. w Tymbarku (pow. Limanowa), zał. 1905, czł. 80, prowadzi 1 bibliotekę miejską (500 książek) urządziło 1 obchód narodowy. Doch. 76.000. Wyd. 72.000. Sek. Bronisława Szewczykówna.

205. Koło T. S. S. w Tyśmienicy (pow. Tłumacz) zał. 1903, czł. 83, utrzymuje 1 szkołę (Odaje ad Słobódka), prowadzi 1 „Dom Polski“ 1 bibliotekę (163 książek i 677 wypożyczeń) urządziło 8 odczytów, 2 wiec oświatowe, 3 obchody narodowe, 4 wieczornice. Doch. 219.973. Wyd. 127. 448 Pr. Alfred Bugno, sek. Antoni Smenda.

206. Koło T. S. L. w Tustanowicach (pow. Drohobycz) przemienione z dawnej czytelnicy T. S. L. należącej do Koła T. S. L. w Borysławiu na samoistne Koło T. S. L. 27/V 1923 r., czł. 180, przygotowuje budowę własnego Domu T. S. L., prowadzi bibliotekę (500 książek) urządziło 2 odczyty, 1 wiec oświatowy, 2 obchody narodowe, 6 przedstawień i wieczornic. Pr. J. Brzozowski, sek. Mieczysław Sroczyński.

207. Koło T. S. L. w Uhnowie (pow. Rawa) zał. 1909, re aktywowane w końcu okresu sprawozdawczego rozpoczęło pracę w porozumieniu z Kołem T. S. L. w Rawie. Pr. Antoni Szymański.

208 Koło T. S. L. w Uściu Solnem (pow. Bochnia) zał. 1919, czł. 35, prowadzi 1 bibliotekę (527 książek), 1 wypożyczalnię, urządziło 7 odczytów, z tych 4 z obrazami świetlnymi, 1 obchód narodowy, 3 przedstawienia amatorskie, 4 wieczorki. Doch. 320.204. Wyd. 308 700. Pr. Ignacy Płachno, sek. Teresa Śliwkówna.

209. Koło T. S. L. w Ustrzykach-Dolnych (pow. Li-sko), zał. 1910, w roku 1922 nieczynne.

210. Koło T. S. L. w Wadowicach, zał. 1895, czł. 320, posiada 1 bibliotekę miejską, 8 wypożyczalni wiejskich (4500 książek), szczegółowego sprawozdania nie nadesłało.

211. Koło T. S. L. w Wieliczce, zał. 1902, czł. 184, prowadzi 1 Seminarjum nauczycielskie żeńskie, 2 biblioteki miejskie (jedna powszechna, druga dla młodzieży), oraz wypożyczalnię pod-

ręczników szkolnych, 1 bibliotekę ruchomą, urządziło 25 odczytów, z tych 15 z obrazami świetlnymi, 1 obchód narodowy, 1 przedstawienie amatorskie, posiada kinoteatr (118 przedstawień w soboty, niedziele i dni świąteczne), 7 wycieczek (do Krakowa, Ojcowa i Tenczyńska). Doch. 690 641. Wyd. 613.206. Prz. Aleksander Jaworski, sek. Cisek Paweł.

212. Koło T. S. L. w Węgierskiej-Górcie (pow. Żywiec), zał. 1919, czł. 158, prowadzi 1 bibliotekę (684 książki, 2006 wypożyczeń), 1 bibliotekę ruchomą, urządziło 2 odczyty, 2 wiece oświatowe, 3 przedstawienia amatorskie i 5 wieczornic. Doch. 1,315.568. Wyd. 1,294.113. Prz. Inż. Jerzy Buzek, sek. Karol Suchanek.

213. Koło T. S. L. w Wiśniczu-Nowym (pow. Bochnia), zał. 1909, czł. 80, prowadzi 1 ochronkę, 1 bibliotekę (526 książek), urządziło 4 odczyty z obrazami świetlnymi, 4 obchody narodowe, 6 przedstawień amatorskich i 2 wieczornice. Doch. 362 014. Wyd. 265.038. Prz. Jan Brzękowski, sek. Roman Mazanek.

214. Koło T. S. L. w Wojniczu (pow. Brzesko), zał. 1907, czł. 20, prowadzi 1 bibliotekę (160 książek), urządziło 6 odczytów i pogadanek, 2 obchody narodowe. Prz. Wanda Fuxówna, sek. Wł. Szylówna.

215. Koło T. S. L. w Woli (pow. Pszczyna, Górny Śląsk), zorganizowane 15 lipca 1923 przez Delegaturę Okręgową T. S. L. w Brzeszczach, czł. 41, zorganizowało bibliotekę (141 książek), urządziło 2 odczyty, 2 wiece oświatowe, 1 obchód narodowy. Doch. 25.309. Wyd. 23.000. Prz. Ks. Benon Drzezga, sek. Tomasz Niesyło.

216. Koło T. S. L. w Zabłotowie (pow. Śniatyn), zał. 1902, nie nadesłało sprawozdania.

217. Koło T. S. L. w Zagórzcu (pow. Sanok), zał. 1911, czł. 116, opiekuje się 1 szkołą, prowadzi 1 bibliotekę, 2 wypożyczalnie książek (477 książek), urządziło 5 odczytów, 1 obchód narodowy, 2 przedstawienia amatorskie. Prz. R. Tomekowa, sek. Br. Polityński.

218. Koło T. S. L. w Zakopanem (pow. Nowy-Targ), zał. 1894, nie nadesłało sprawozdania.

219. Koło T. S. L. w Zaleszczykach, zał. 1903, nie nadesłało sprawozdania.

220. Koło T. S. L. w Załóżcach (pow. Brody), zał. 1902, reaktywowane w końcu okresu sprawozdawczego. Prz. Ks. Gerard Rachalski, sek. Marjan Wnuk.

221. Koło T. S. L. w Załużu (pow. Sanok), zał. 1919, nie nadesłało sprawozdania.

222. Koło T. S. L. w Zamarstynowie (pow. Lwów), zał. 1913, czł. 209, prowadzi 1 kurs analfabetów, 1 ochronkę i 1 bibliotekę (363 książek), urządziło 2 obchody narodowe, poświęcenie Grobów Poległych w Obronie Lwowa 1918, uroczyste poświęcenie Ochronki 2 lutego przez Ks. Arcybiskupa J. Bilczewskiego, 2 przedstawienia amatorskie, 1 wieczornicę, 1 wiec oświatowy (Danina

państwowa), 1 wycieczkę do Częstochowy. Doch. 683.066. Wyd. 658.077. Prz. Stanisław Hopfen, sek. Leon Zawalski.

223. Koło T. S. L. w Zbarażu, zał. 1903, czł. 70, prowadzi akcję organizacji i budowy szkół w powiecie i dla osadników, 1 szkołę początkową (w Werniakach), 1 kurs dla analfabetów, 1 bursę (19 wychowanków), 1 bibliotekę miejską i 5 bibliotek wiejskich (950 książek), urządziło 10 odczytów, z tych 3 z przeźroczami, 6 wieczornic dla młodzieży. Pracę prowadzi w 4 komisjach: I szkolna, II biblioteczna, III bursowa, IV Sekcja Polek T. S. L. Doch. 1,797.349. Wyd. 1.666.279. Prz. Ks. Teofil Tyrankiewicz, sek. Tadeusz Trojański.

224. Koło T. S. L. w Zborowie, zał. 1903, nie nadesłało sprawozdania.

225. Koło T. S. L. w Złoczowie, zał. 1893, czł. 72, prowadzi 1 kurs analfabetów, 5 wypożyczalni książek (200 książek) urządziło 20 odczytów, w tem 8 z obrazami świetlnymi, 1 obchód narodowy, 2 przedstawienia amatorskie. Doch. 100.950. Wyd. 22.823. Prz. Ks. Zenon Tarnawski, sek. Janina Sawicka

226. Koło T. S. L. w Zniesieniu (pow. Lwów), zał. 1921, czł. 40, prowadzi 1 bibliotekę połączoną z czytelnią dla członków (400 książek), urządziło 4 odczyty, z tem 2 z obrazami świetlnymi 4 obchody narodowe, 1 wiec oświatowy, 7 przedstawień amatorskich (przez „Kółko amatorskie” przy Kole T. S. L., 4 wieczornice. Doch. 673.948. Wyd. 505.900. Prz. Edward Wójcicki, sek. Jan Śniezek.

227. Koło T. S. L. w Zubrzycy-Dolnej na Orawie zał. 1920, czł. 26, prowadzi 1 bibliotekę (350 książek), urządziło 2 odczyty. Doch. 42.251. Wyd. 10.310. Sek. Jan Macek.

228. Koło T. S. L. w Zubrzycy Górnej na Orawie, zał. 1920, nie nadesłało sprawozdania.

229. Koło T. S. L. w Żabnie (pow. Dąbrowa) zał. 1906, nie nadesłało sprawozdania,

230. Koło T. S. L. Żmigrodzie (pow. Jasło) zał. 1912, czł. 42, prowadzi 1 bibliotekę (520 książek, 1240 wypożyczeń) urządziło 1 obchód narodowy. Doch. 63.488, Wyd. 55.830. Pr. Ks. Julian Bligert, sek. Zygmunt Radwański.

231. Koło T. S. L. w Żółkwi, zał. 1901, czł. 252, prowadzi 2 kursy analfabetów, 1 bursę dla młodzieży szkolnej śred. (23 wychowanków) przeprowadziło odbudowę budynku bursy, nabycie urządzenia i uruchomienia jej w roku 1922, 1 Dom Ludowy (w Skwarzewie) 1 bibliotekę (50 książek), uroczysty 1 obchód narodowy 1 przedstawienie i festyn. Doch. 2,002.568, Wyd. 869.269. Pr. Henryk Krzyżanowski, sek. Jan Kloss.

232. Koło T. S. L. w Żołyńi (pow. Łańcut) zał. 1909, czł. 78, prowadzi 1 bibliotekę (220 książek) urządziło 3 obchody narodowe. Pr. W. Janusz.

233. Koło T. S. L. w Żurawnie (pow. Żydaczów) zał. 1903, reaktywowane w końcu okresu sprawozdawczego, zorganizowało

1 bibliotekę i 1 obchód narodowy. Pr. Edward Daszkiewicz, sekr. Zofia Daszkiewiczówna.

234. Koło T. S. L. w Żydaczowie zał. 1904, czł. 112, prowadzi opiekę nad organizacją i budową szkół utrzymuje częściowo 1 szkołę (Pczany) prowadzi 1 bibliotekę miejską wraz z Czytelnią i 2 wypożyczalnie wiejskie (Cucułowice, Derżów), książek 479, urządziło 21 odczytów i pogadanek, 1 obchód narodowy. Doch. 108.800, Wyd. 104.910. Pr. Ks. Jan Długiewicz, sek. W. Wolski.

235. Koło T. S. L. w Żywcu, zał. 1896, czł. 420, prowadzi 1 bibliotekę miejską, 2 wypożyczalnie wiejskie (książek 2.025), urządziło 1 obchód narodowy, 1 przedstawienie, 3 kursy rolniczo-oświatowe na wsi. Pr. Inż. Mieczysław Mączyński, sek. Stanisław Stefański,

Cyfrowy obraz sprawozdania T. S. L. za rok 1922.

Kół T. S. L.	235
Związków Okręgowych i Delegatur	8
Członków T. S. L.	27.905
Szkół i szkółek począt. utrzym. częściowo i pod opieką T. S. L.	183
Budynki szkolne w toku budowy	57
Szkół średnich (Seminarjów nauczycielskich)	6
Kursów dorosłych analfabetów	57
Burs	18 (708 wych)
Ochronek i gniazd sierocych	22
Ognisk i Stowarzyszeń Młodzieży	3
Domów Ludowych	54
Bibliotek miejskich	76
Bibliotek i czytelni wiejskich	661
Książek w bibliotekach	218.946
Odczytów z obrazami świetlnymi	597
Odczytów bez obrazów	1.240
Latań projekcyjnych	39
Kinoteatrów	6
Kursów oświatowych 2—3 dniowych	17
Wieców oświatowych i Zjazdów	97
Obchodów narodowych	375
Przedstawień amatorskich i wieczornic	447
Wycieczek szkolnych i ludowych	107
Koła i Związki Okręgowe T. S. L. miały dochodów w r. 1922	160,334.155— Mk.
Koła i Związki Okręgowe T. S. L. miały wydatków w r. 1922	149,100.344— Mk.
Zarząd Główny T. S. L. miał w r. 1922 dochodów	515,487.453·27 Mk.
Zarząd Główny T. S. L. miał w r. 1922 wydatków	493.033.527·02 Mk.

VII. Stosunek T. S. L. do Władz i innych Instytucyj oświatowych.

W potężnych państwach, stojących wysoko pod względem kultury, nikt nie zapoznaje zadań instytucji oświatowych — tam każdy obywatel spełniający obowiązki wobec państwa, uważa za obowiązek naturalny płacenie rocznych wkładek na rzecz instytucji oświatowych, które w najbardziej uregulowanych warunkach, mają zawsze duże zadanie do spełnienia.

O ileż ważniejsze są zadania takich Towarzystw w odrodzonej Rzeczypospolitej, w której jednostki i zrzeszenia wspólnie z Rządem państwowym muszą przyszłość państwa utrwalić.

Towarzystwo Szkoły Ludowej częścią swojej działalności zastępuje i uzupełnia działalność organów państwowych, przede wszystkim dziedziny pracy szkolnej. Przyczyną tego i dawniejsze zobowiązania wobec prac szkolnych, prowadzonych pod rządami obcemi, a obecnie konieczność indywidualizowania pracy w okolicach o ludności mieszanej, głównie na kresach, gdzie jak zaznaczyliśmy poprzednio, dotychczas obowiązujące ustawy o organizacji i budowie szkół nie mogą w wielu wypadkach zaspokoić potrzeb ludności polskiej, przede wszystkim w gminach, gdzie ludność niepolaska żyje w znacznych skupieniach. Stąd wytykają pewne postulaty Towarzystwa do Władz szkolnych, dotyczące prac organizacyjnych oraz współdziałania w pracach budowlanych. W tem miejscu ponownie stwierdzić musimy pełne zrozumienie traktowanie naszych postulatów przez Władze szkolne, a przede wszystkim Kuratorjum Okręgu Szkolnego we Lwowie, które stykając się bezpośrednio z naszą działalnością i wynikami pracy, może najlepiej ocenić słuszność jej metody, celowość programu, oraz bezinteresowność usiłowań. Wraz ze zrozumieniem i poparciem działalności, korzystaliśmy z pomocy finansowej Kuratorjum także na cele budowy szkół, która wyrażając się w kwotach bezpośrednio nam składanych, była w stosunku do potrzeb nieduża, ale sięgała najwyższych granic rozporządzalnych na ten cel funduszy i kredytów. Uzupełnieniem tej pomocy jest ze strony Kuratorjum udzielanie osadnikom zasiłków w porozumieniu z T. S. L.

Z Ministerstwem Robót Publicznych i podległemi mu Urzędami Odbudowy stykaliśmy się w sprawach odbudowy zniszczonych wojną naszych budynków szkolnych, Eurs, Ochronek i Domów Ludowych, oraz odbudowy nabytych na cele szkolne budynków na dawnych obszarach dworskich w nowych osadach. Przedstawione Ministerstwu postulaty w sprawie uzupełnienia i przychylnego wyjaśnienia postanowień ustaw i rozporządzeń, znalazły zrozumienie i uwzględnienie, zaś w Okręgowej Dyrekcji Odbudowy we Lwowie spotykamy się zawsze z życzliwą oceną i poparciem naszych starań w sprawach odbudowy placówek kulturalnych.

Z innemi Instytucjami społecznymi utrzymywaliśmy stosunki dla koordynacji pracy, bowiem w całości pracy społecznej, tak gospodarczej, jak i kulturalno-oświatowej istnieje związek, prace te

z jednej strony uzupełniają się, a z drugiej przygotowują sobie nawzajem korzystniejsze warunki rozwoju. Ścisłejsze stosunki utrzymywaliśmy z Towarzystwami oświatowymi o zbliżonym do T. S. L. zakresie działania, jak Macierz Szkolna w Warszawie, Cieszyńie, Wilnie, Wołyniu i Gdańsku, Towarzystwo Czytelni Ludowych w Poznaniu. Dla ujednolajnienia pracy, oraz ułatwienia jej, odbyliśmy kilka wspólnych konferencji, a rezultatem ich jest utworzenie wspólnej Komisji wykonawczej Towarzystw Oświatowych w Warszawie, z udziałem delegatów poszczególnych Towarzystw. Pod koniec okresu sprawozdawczego ustalono program i zakres pracy Komisji. W przygotowaniu jest wydawanie wspólnego organu, oraz ściślejsze współdziałanie w pracy oświatowej pozaszkolnej.

VIII. Sprawozdanie finansowe

A) Pogląd na fundusze i wydatki T. S. L.

W sprawozdaniu finansowem za rok 1922 zamieszczamy zamknięcie rachunków Zarządu Głównego T. S. L., obejmujące dochody i wydatki otrzymane i wydane tak w biurze Zarządu Głównego T. S. L. w Krakowie, jak i w Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego T. S. L. we Lwowie. Nadto podajemy osobno dochody i wydatki samej Sekcji, dla ilustracji stosunku wydatków szkolnych na Kresach Wschodnich do innych działów pracy. W wydatkach na prace T. S. L. na Zachodzie najpoważniejsze kwoty idą na utrzymanie szkół. Wydatki na szkoły zachodnie były tem uciążliwsze, że musieliśmy wyrównywać zobowiązania z tytułu płac nauczycielskich, oraz spłaty rat hipotecznych i kosztu utrzymania budynków w obrębie Czechosłowacji w walucie koronowej czeskiej. Szybkie podnoszenie się kursu korony czeskiej nakładało na Towarzystwo wzrastające i nieprzewidziane wydatki.

W porównaniu z obrotami i wydatkami z lat poprzednich, skierował Zarząd Główny większe fundusze na prace oświatowe pozaszkolne, przede wszystkim na zakupno książek dla składnic w Krakowie i we Lwowie. Gdybyśmy nabyte książki sprzedawali po cenach zbliżonych do podwyżek mnożnika księgarskiego, rachunkowy dochód ze składnic byłby znacznie większy. Dochodu tego nie osiągnęliśmy, ponieważ składnice nasze obok ułatwienia w nabywaniu książek przez sprzedaż książek i bibliotek za gotówkę, udzielały, w Sekcji wschodniej zwłaszcza, wiele bibliotek bezpłatnie, celem umożliwienia zaczątków pracy powojennej, dawały również Kołom biblioteki na spłaty ratalne, zawsze po cenach niższych niż księgarskie. Zarządy szkół dawnych i w nowych osadach otrzymują pierwszą bibliotekę bezpłatnie.

Dla wzmożenia pracy oświatowej nabywał Zarząd Główny latarnie, odstępując je na spłaty ratalne Kołom a także udzielał zasiłki na nabywanie latarni oraz przeźroczy.

Przewodnik oświatowy jest również traktowany nie jako przedsiębiorstwo dochodowe, lecz jako czynnik instrukcyjny i informa-

cyjny w pracy Towarzystwa. Dlatego też mimo wzrostu ilości prenumeratów, dochody z prenumeraty Przewodnika oświatowego nie pokryły kosztów jego wydawnictwa.

W pozycji nieruchomości i ruchomości wydaliśmy 4,966.999. Kwota ta była użyta na spłatę długów hipotecznych od nieruchomości, pozostających pod bezpośrednią administracją Zarządu Głównego T. S. L., oraz na opłacanie należności przenośnych za grunty szkolne.

W wydatkach z tytułu darów i subwencji mieszczą się kwoty podane w osobnym wykazie. Największą wśród nich pozycją, wynoszącą 8,412.146 Mp. są zasiłki dla ochronek, gniazd sierocych, oraz zasiłki udzielone na restaurację i urządzenie odbudowanych Burs T. S. L. W tej kwocie mieści się również pomoc, udzielona młodzieży z poza granic (repatryjanci).

Podobnie jak wszystkie instytucje, odczuwamy również podwyższenie kosztów administracyjnych. Złożyły się na nie i podwyżki płac biurowych, utrzymywane zresztą w granicach niższych od wymiarów państwowych, koszty utrzymania lokalów biurowych, oraz koszty podróży. Wzrost kosztów podróży łączy się ściśle z podwyższeniem się ilości kursów oświatowych, tak ożywczo wpływających na rozwój pracy Towarzystwa.

W dziale dochodów otrzymaliśmy z własnych źródeł nadwyżki z książek oraz wydawnictw. „Dar Narodowy 3 go Maja” przyniósł w r. 1922 24,403.141 Mkp., wobec 3,171,351 Mkp. w r. 1921. Różnica ta jednak nie pokryła różnicy wartości marki w obu tych latach. Skutkiem następujących okresów dewaluacji wydatność dochodu z „Daru Narodowego” zmniejszyła się już po upływie paru miesięcy. Aby nie wstrzymać prowadzonych prac w najkosztowniejszym dziale szkolnym, musieliśmy zwracać się do Władz Państwowych o zasiłki na prace szkolne. Dlatego też subwencje rządowe zajmują w dziale dochodów nadal stosunkowo wysoką pozycję. Chociaż jako Instytucja społeczna dążymy do oparcia naszej działalności na ofiarności i świadczeniach społeczeństwa, oraz na własnych źródłach dochodu, nie możemy jednak zrezygnować z zasiłków rządowych, ze względu na zastępczy charakter najkosztowniejszej części naszej pracy t. j. pracy szkolnej. Subwencje państwowe zużywamy w zupełności na te cele zgodnie z ich przeznaczeniem i tytułami, pod którymi je otrzymujemy.

Idąc w kierunku oparcia pracy naszej na dochodach własnych, oraz z ofiarności społecznej, tak Zarząd Główny jak i Koła T. S. L. starają się o utworzenie takich przedsiębiorstw, któreby nie kolidując z charakterem Towarzystwa, przynosiły mu dochody na prace kulturalno-oświatowe. Dążenia te wyrażają się w organizacji przez Koła T. S. L. przedsiębiorstw, jak np. kramy T. S. L. (Trembowla, Rudki), warsztat introligatorski (Rudki), kinoteatry, biura ogłoszeń (Jarosław), wytwórnia zabawek „Kuliki” oraz księgarnia T. S. L. w Krakowie, zorganizowane przez Zarząd Główny jako spółki z ogr. odp.

Liczymy również na wzrost ofiarności społecznej na cele i prace

T. S. L. tak Zarządu Głównego, jak i Kół T. S. L., którego oczekujemy wraz ze wzrostem zrozumienia doniosłości i roli prac T. S. L. we własnym Państwie.

W czerwcu 1922 otrzymaliśmy spadek po śp. Leontynie Kocińskiej, nauczycielce w Dawidowie. Wartość daru wynosi około 5,000.000 Mk. Ponieważ sprawozdanie drukujemy w 2 połowie roku 1923, możemy już zaznaczyć częściowo różnice w ogólnych dochodach i rozchodach Zarządu Gł. w r. 1922 i I. półroczu 1923. Dla zobrazowania rozwoju robót Sekcji Wschod. Z. Gł. T. S. L. podajemy szczegółowy rozdział wydatków, o których wspomnieliśmy na innym miejscu, by wywołać żywszą ofiarność na potrzeby Kresów Wschodnich.

B) Zamknięcie rachunków T. S. L.

z dniem 31 grudnia 1922 r.

Obroty w roku 1922.

Wzrost

Kasa	135,018.020·29
Rachunki bieżące	219,055.256·70
Książki	9,773.054·01
Wydawnictwa	7,885.086·30
Klisze	788.513·—
Przewodnik Oświatowy	671.590·—
Nieruchomości i ruchomości	4,966.999·—
Szkoły	101,326.264·84
Dar Narodowy 3. Maja	5,706.850·—
Dary i subwencje	12,968.439·60
Lokacje funduszków	3,038.746·74
Administracja: Płace	9,176.515·60
Podróże	728.159·—
Kasa Chorych	74.103·—
Opał i światło	1,148.218·—
Portorja	171.750·66
Przybory biurowe	255.007·—
Prenumeraty	53.472·—
Odsetki	309.150·—
Podatki	175.446·81
Sekcja wycieczkowa	501.359·—
Różne	700.951·72
Sekcja wschodnia	994.500·—
	<u>14 288.632·79</u>

515,487.453 27

Ma

Kasa	132,701.074·59
Rachunki bieżące	198,918.076·15
Książki	8,580.383·75
Wydawnictwa	6,714.741·—
Klisze	575.091·—
Przewodnik Oświatowy	382.574·—
Nieruchomości i ruchomości	36.000·—
Szkoły	67,045.534·77
Dar Narodowy 3. Maja	24,403.141·83
Dary i subwencje	12,333.034·58
Długi hipoteczne	1,561.608·27
Fundusz Daru Grunwaldzkiego	150,579·36
im. Bandrowskiego	54.500·—
„ Spółki Wydawniczej	1,056.650·—
Inne fundusze	54,109.972·16
Czysty majątek	3,354.103·62
Wkładki	64.144·75
Administracja: Płace	2,041.468·84
Podróże	2.600·—
Kasa Chorych	21.746·60
Opał i światło	184.352·50
Odsetki	971.569·66
Podatki	17.840·84
Różne	206.665·—
	3,446.243·44

515,487.453·27

Rachunek strat i zysków za czas od 1/1 do 31/12 1922.

Winien (Straty)

Przewodnik Oświatowy	289.016·—
Nieruchomości i ruchomości	473.139·—
Szkoły	20,405.576·57
Dary i subwencje	637.505·02
Płace	7,135.046·76
Podróże	725.559·—
Kasa chorych	52.356·40
Opał i światło	963.865·50
Portorja	171.750·66
Przybory biurowe	255.007·—
Prenumeraty	53.472·—
Podatki	157.605·97
Sekcja wycieczkowa	501.359·—
Różne wydatki	494.286·72
Administracja Sekcji wschodniej	994.500·—
	2,547.374·08
	35,857.419·68

Ma (Zyski).

Książki	3,568.388.74
Wydawnictwa	7,099.596.70
Klisze	5,766.578.—
Dar narodowy 3. Maja	18,896.291.83
Wkładki	641.144.75
Odsetki	662.419.66
	<u>35,857.419.68</u>

Rachunek bilansu z dniem 31/12. 1922.

Stan czynny

Kasa	2,316.945.70
Rachunki bieżące (per saldo)	20,137.180.55
Książki	4,761.059.—
Wydawnictwa	8,269.942.—
Klisze	5,980.000.—
Nieruchomości i ruchomości	4,457.860.—
Lokacje funduszów	3,038.746.74
Szkoły	13,875.153.50
	<u>62,836.887.49</u>

Stan bierny

Długi hipoteczne	1,561.608.27
Fundusz Daru Grunwaldzkiego	152.679.36
im. Bandrowskiego	54.500.—
„ Spółki Wydawniczej	1,056.650.—
Inne fundusze	54,109.972.16
Czysty majątek	5,901.477.70
	<u>62,836.887.49</u>

Wykaz darów, subwencji i zasiłków w roku 1922.

	Winien	Ma
Dar Grunwaldzki		2.100.—
Noworoczny	82.000.—	298.827.50
dla T. S. L.		343.589.04
„ Bursy w Białej	100.000.—	100.000.—
„ Szkoły w Bielsku	5.000.—	
„ Bursy rękodzieln. w N. Sączu	10.000.—	
„ Koła Kopyczyńce	8.000.—	
„ Braci Albertów	1.000.—	
„ Seminarjum w Cieszynie	25.000.—	
„ Ochronki w Brzeszczach	25.600.—	
„ Ochronki na Grzegórkach	34.700.—	
Do przeniesienia	291.300.—	744.516.54

	Z przeniesienia	291.300.—	744.516·54
"	Gimnazjum w Gdańsku	110.000 —	
"	Dzieci w Hałcnowie	10 000·—	
"	Donu Polskiego (Koło Olesko)	24 924·—	
"	Domu Polsk. w Tyśmienicy	17.028·—	
"	M. Rączki w Hucisku	2.000·—	
	W książkach gratis	344.281·50	
	"Dar dzieci dla dzieci"	358.510 —	7,940.617·04
	Subwencja m. Krakowa		10.000 —
"	dla Seminarjum Biała	90.000·—	
"	" Internatu Biała	253.250·—	
"	na kościół w Łubnie	5.000·—	
"	dla szkół w Męcinie i Oder-		
	nem	50.000·—	
	Sekcja Wschodnia: Legat		10.260·—
"	" Dary		2,111.941·—
"	" Zapis ś. p. Koko-		
	cińskiej		1,000.000·—
"	" Banku Ziemiań		515.500·—
"	" Zasiłki dla Ochro-		
	nek i inne	8,412.148·—	
"	" dla bibliotek	3,000.000·—	
	Legat ś. p. Biechonskiej		200·—
	S-a	12,968.439·60	12,333.034·58

Wykaz funduszków z dniem 31/12 1922.

Fundusz Daru Grunwaldzkiego	152.679 36
" im. Bandrowskiego	54.500·—
" Spółki Wydawniczej	1,056.650·—
" Kulturalny	26,020.583·—
" Żelazny	107.164·59
Różne drobne fundusze	127.224·57
Fundusz Szkół śląskich	22,855.000·—
Fundusz nieściągalnych wierzytelności	5,000.000·—
S-a	55,373.801·52

Zestawił:

Juljan Sudolski

zaprzys. znawca sądowy.

Dochody i wydatki Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego T. S. L. w r. 1922.

Dochody

1. Pozostałość z r. 1921	5,472.880·—
2. Subwencje Kuratorjum O. S. L.	38,000.000·—
Do przeniesienia	43,472.880·—

	Z przeniesienia	43,472 880·—
3. Opłaty osadników na fundusz kultur.-oświatowy przez Inst. Parcel.		23,319.683·—
4. Dar Narodowy 3. Maja		4,482 662·—
5. Dar ś. p. L. Kokocińskiej na ochronkę		1,000.000·—
6. Dar Banku Ziemian we Lwowie		515.500·—
7. Różne dary i składki		1,638.461·—
8. Zwroty za książki, latarnie		473.379·—
9. % od lokaty r-ków w Bankach i P. K. O.		538.302·—
	Razem	75 441.867·—

Wydatki

1. Budowa szkół i opłaty gruntowe	46.683.617.—
2. Urządzenia i opał dla szkół	686.020.—
3. Bursy	5.017.670.—
4. Ochronki	874.476.—
5. Kaplice	500.000.—
6. Domy Ludowe	2.020 000.—
7. Książki, mapy, obrazy	2.627 084.—
8. Biblioteki miejskie	3.000.000.—
9. Latarnie projek., przeźrocza	916.300.—
10. Pogotowie wycieczkowe	153 000.—
11. „Kuliki“ udział w wytwórni zabawek	1.000.000 —
12. Administracja	994.500.—
13. Przeniesiono na rok 1923 (wpływy grudnio- we 1922)	10.969.200.—
Razem	75.441.867.—

ZARZĄD GŁÓWNY TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

Dr. Ernest Adam

prezes.

Aniela Alexandrowiczówna, *Witold Ostrowski,* *Wincenty Sikora,*
wiceprezesi.

Dr. Piotr Hrabyk, *Andrzej Nowak,* *Dr. Zdzisław Próchnicki,*
sekretarze

Józef Haydukiewicz *Inż. Kazimierz Wyczyński.*
skarbnik. zast. skarbnika.

RADA NADZORCZA TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ

Dr. Stefan Surzycki,
przewodniczący.

Edward Kostecki,
sekretarz.

Tadeusz Cieński, *Dr. Stanisław Głabiński,* *Antoni Kolarz,*
Dr. Kazimierz Kumaniecki, *Jan Zamorski,*
członkowie.

VIII. C. Wykaz wydatków Sekcji Wschodniej Za-

(Przedstawia rozwój pracy

	Powiat	Budowa szkół	Ryczałty, opał i czyn- sze	Bursy i Ochronki	Domy Ludowe
1	Bóbrka . . .	55.000			
2	Bohorodczany .			1,000.000	
3	Borszczów . .			2,251.100	
4	Brody	5,000.000	2,150.000	1,000.000	
5	Brzezany . . .	14,000.000			
6	Buczacz	7,287.180		2,000.000	
7	Gródek Jagiel. .			7,180.000	
8	Horodenka . . .		1,002.300	3,806.000	
9	Husiatyn	3,000.000		3,004.100	
10	Jaworów	15,052 300		5,000.000	
11	Kałuż		100.450		1,004.100
12	Lwów powiat . .	6,700 000		4,556.780	5,000.000
13	Lwów miasto . .			(2 545.000*)	
14	Nadwórna	5,000.000		16,125.000	
15	Kosów				500,000
16	Kołomyja	3,000.000	5.500.000	2,000.000	
17	Podhajce	1,654.445			
18	Przemyśl	1,000.000	1,000.000		
19	Przemyślany . .	11,000 000	2,000 000		500,000
20	Rawa Ruska . . .	23,140.848	2,500.000	1,000.000	
21	Rohatyn	3,000.000			
22	Rudki				
23	Skałat			1,400.000	
24	Sokal	5.000.000			
25	Stanisławów . . .	12,012.300		18.000	
26	Stryj			2,050.000	
27	Tarnopol		1,000.000	5,000.000	5,000.000
28	Tłumacz	100.410		1 000.000	1,010.300
29	Trembowła . . .	4,000.000			
30	Zaleszczyki . . .		1,500.000		2,000.000
31	Zbaraż	5,000.000	5,000.000	4,600.000	
32	Zborów	4,000.000		2,014.000	
33	Złoczów				165.000
34	Żółkiew	5,218.000		5,001.087	
35	Różne powiaty .	944.127			
	(należ. przenośne)				
	Razem	135,164.610	22 752.710	82,551 067	15,179,400

Ogółem wydano . . 343,223.907 Mk.

*) młodzież uchodźcza.

rzędu Gł. T. S. L. we Lwowie w I. półroczu 1923,
i różnicę z r. 1922)

Kościóły i Kaplice	Biblioteki i składnice książek	Latarnie i przeźrocza	Kurs zawod. i warsztaty	Pogotowie wycie- czkowe	Organizacja i admi- nistracja
2 500.000			966.000 2,000.000	1,893,300	
3,502.100					
2,000,000					
2,016.400			5,000.000		
	18,785 000	7,596.320			41,317.000
10.018 500	18 785.000	7,596 320	7,966.000	1,893.300	41 317.000

IX, Sprawozdanie Rady Nadzorczej T. S. L.

Rada Nadzorcza ma ustalony zakres działania obowiązującym obecnie statutem, jako organ i stała Komisja kontrolująca działalność Zarządu Głównego T. S. L. w sprawach kasowych, rachunkowych i majątkowych Towarzystwa. Towarzystwo Szkoły Ludowej zajmuje się finansami dla uzyskania środków na wypełnianie swoich zadań i celów oświatowych. Objawia się to w wyszukiwaniu i wyzyskiwaniu źródeł dochodów na prace oświatowe, w zarządzeniu i wydatkowaniu funduszków, aby najmniejszymi wkładami uzyskać największe rezultaty w swej działalności oświatowej, wreszcie w pieczy nad ruchomym i nieruchomym majątkiem Towarzystwa, służącym do wypełnienia programu jego pracy.

Cele i zadania T. S. L. w dzisiejszem położeniu narodu we własnem Państwie są tak rozległe i nieograniczone, że potrzeba stałych i wydatnych dochodów, aby Towarzystwo mogło podjąć ciężarom utrzymania i rozwijania dawnych i tworzenia nowych placówek kulturalnych.

To też Rada Nadzorcza z zadowoleniem stwierdza starania Towarzystwa, tak Zarządu Głównego, jak i Kół T. S. L. o pozyskanie społecznych źródeł dochodów, jako materialnych podstaw swej pracy. Źródeł tych szuka w rozbudzaniu ofiarności społecznej na prace kulturalno oświatowe, oraz tworzeniu przedsiębiorstw, związanych z potrzebami kulturalno-oświatowymi, z których dochód obraca na prace T. S. L.

Również z uznaniem zaznaczyć należy rozszerzenie zakresu i programu niektórych kierunków pracy Towarzystwa, intensywne działania i pomyślne wyniki, szczególnie w działach budowy szkół i opieki nad potrzebami kulturalno-oświatowymi osadnictwa, opieki nad uchodźcami i repatriantami, oraz młodzieżą w ochronkach i bursach.

Rada Nadzorcza brała udział w posiedzeniach Zarządu Głównego i posiedzeniach organów, stale kierujących pracą Towarzystwa, t. j. Wydziału ścisłego i Sekcji Wschodniej, prowadziła kontrolę nad poszczególnymi działami pracy Zarządu Głównego, zbadała księgi kasowe i rachunkowe, oraz stan majątku, funduszków, depozytów i długów Towarzystwa. Na tej podstawie Rada Nadzorcza stwierdza, że działalność Zarządu Głównego była prowadzona prawidłowo, z przestrzeganiem zasad oszczędności tak w administracji jak i w wydatkowaniu na prace programowe Towarzystwa.

Rada Nadzorcza wnosi, Walny Zjazd Towarzystwa uchwali:

1. Sprawozdanie Zarządu Głównego i Rady Nadzorczej T. S. L. przyjmuje Walny Zjazd T. S. L. do zatwierdzającej wiadomości.

2. Walny Zjazd T. S. L. udziela Zarządowi Głównemu T. S. L. absolutorjum z czynności i rachunków za rok 1922.

RADA NADZORCZA T. S. L.

Dr. Stefan Surzycki
przewodniczący

Edward Kostecki
sekretarz

Tadeusz Cieński,

Dr. Stanisław Głabiński,

Antoni Kolarski,

Dr. Kazimierz Kumaniecki,

Jan Zamorski.

członkowie

X. Członkowie Honorowi T. S. L.

Aniela Alexandrowiczówna	† Erazm Jerzmanowski
Dr. Ernest Adam	† Marja Konopnicka
† Adam Asnyk	† Zygmunt Miłkowski
† Arc. Ks. Dr. Józef Bilczewski	† Eliza Orzeszkowa
† Dr. Ernest Bandrowski	† K. Prószyński (K. Promyk)
† Hilary Filasiewicz	Marja Siedlecka

Członkowie Założyciele T. S. L., przybyli w r. 1922:

Klementyna Niedziałkowska (Koło T. S. L. im. W. Niedziałkowskiej
Lwów).

Program

XXVIII. Walnego Zjazdu Towarzystwa Szkoły Ludowej

w dniach 29 i 30 września 1923 r. we Lwowie.

I. Dzień obrad: sobota 29 września 1923 r.

1. godz. 9 rano: Uroczyste Nabożeństwo w Bazylice.
2. „ 10 rano: Inauguracyjne posiedzenie Walnego Zjazdu w sali Ratuszowej.
 - a) Przemówienie Prezesa T. S. L. Dra E. Adama.
 - b) Przemówienie Reprezentantów Władz i Towarzystw.
 - c) Referat: Postulaty polskiej pracy społecznej na Kresach.
 - d) Wybory Komisji:
 1. Sprawozdawczo-finansowej.
 2. Organizacyjnej i programowej.
 3. Pracy szkolnej i opieki nad młodzieżą.
 4. Opieki kult.-oświatowej nad osadnictwem.
3. godz. 4 popoł.: Obrady Komisyjne w salach szkoły im. A. Mickiewicza, ul. Rutowskiego 15.

II. Dzień obrad: niedziela, 30 września 1923 roku.

4. godz. 9 rano: Obrady plenarne Walnego Zjazdu w sali Ratuszowej
 - a) Referat Komisji sprawozdawczo-finansowej.
 - b) Sprawozdanie Rady Nadzorczej i głosowanie nad jej wnioskami w sprawie absolutorjum dla Zarządu Głównego T. S. L.
 - c) Wybory do Zarządu Głównego i Rady Nadzorczej T. S. L.
 - d) Referat Komisji organizacyjnej i programowej.
5. godz. 4 popoł.: Dalszy ciąg obrad plenarnych Walnego Zjazdu w sali Ratuszowej:
 - e) Referat Komisji szkolnej i opieki nad młodzieżą.
 - f) „ „ opieki kult.-oświat. nad osadnictwem.
 - g) Wnioski i zapytania.
 - h) Zamknięcie Walnego Zjazdu.

U W A G A: W przeddzień Zjazdu, w piątek 28 września wieczorem odbędzie się w lokalu Sekcji Wschodniej Zarządu Głównego T. S. L. we Lwowie ul. Fredry 1. 3, I. p. zebranie zapoznawcze Delegatów, w tymże lokalu będzie czynną Komisja Kwaterunkowa. Koła i Związki Okręgowe zechcą zgłaszać wcześniej ilość Delegatów wprost do biura Sekcji.

SPIS TREŚCI.

	Strona
I. Uwagi wstępne. Charakterystyka działalności i warunki pracy; ewolucja poglądów o roli społecznej pracy kulturalno-oświatowej; wzrost zainteresowania społeczeństwa Kresami w związku z osadnictwem i agresywnością obcych elementów; rozszerzenie terenu działalności (Górny Śląsk, Wołyń); rozwój metod pracy i organizacji T. S. L.; kierunki rozwoju i nasilenia pracy T. S. L.; ogólny obraz sprawozdania; wspomnienia pośmiertne	1
II. Organizacja wewnętrzna	10
A. Zarząd Główny, Wydział Ścisły, Sekcja Wschodnia, Rada Nadzorcza, Komisje, Referenci	10
B. Biura Zarządu Głównego T. S. L. w Krakowie i we Lwowie	13
C. Związki Okręgowe i Delegatury T. S. L.	13
D. Koła T. S. L.	15
III. Prace Szkolne i opieka nad młodzieżą	16
1. Szkoły na Zachodzie i poza granicami Rzeczypospolitej	16
2. Prace szkolne T. S. L. na Kresach Wschodnich	17
3. Ochronki, gniazda sieroce, opieka nad młodzieżą z poza granic (repatrijanci), „Dar dla dzieci“	20
4. Bursy i opieka pozaszkolna nad młodzieżą	21
IV. Prace nad potrzebami kulturalno oświatowymi osadnictwa na Kresach	23
A. Prace nad organizacją i budową szkół dla osadników	24
B. Pomoc w budowie kaplic i Domów Ludowych	26
C. Pomoc i porady organizacyjne dla osadników	27
V. Praca oświatowa pozaszkolna	28
1. Walka z analfabetyzmem (komitety i kursy dla dorosłych)	29
2. Biblioteki miejskie i wiejskie, czytelnie, wystawy książek	29
2. Składowice książek w Krakowie i Lwowie, organizacja księgarni T. S. L.	31

	Strona
4. Odczyty, pogadanki, wykłady	33
5. Wypożyczalnie przeźroczy w Krakowie i we Lwowie, latarnie magiczne, kinoteatry, środki pomocnicze w pracy odczytowej	33
6. Kursy oświatowe, wiece oświatowe i Zjazdy	34
7. Domy Ludowe	35
8. Wycieczki krajoznawcze, szkolne i ludowe (Komisja wycieczkowa T. S. L. w Krakowie i Pogotowie wycieczkowe we Lwowie)	36
9. Teatry i przedstawienia amatorskie, wieczornice ludowe	37
10. Obchody narodowe, 3 Maj i wydawnictwa	38
11. Przewodnik Oświatowy	38
12. Kursy zawodowe i uzupełniające	38
13. Muzea prowincjonalne	39
VI. Przegląd stanu i działalności Kół T. S. L.	39
A. Wykaz Kół T. S. L.	39
B. Cyfrowy obraz sprawozdania	64
VII. Stosunek T. S. L. do Władz i Innych Instytucji oświatowych	64
VIII. Sprawozdanie finansowe	65
A. Pogląd na fundusze i wydatki T. S. L.	65
B. Zestawienie rachunków Zarządu Głównego T. S. L. za rok 1922 (zamknięcie i bilans)	67
C. Wykaz wydatków na poszczególne działy pracy według powiatów	72
IX. Sprawozdanie Rady Nadzorczej T. S. L.	74
X. Członkowie Honorowi T. S. L. i Członkowie Założyciele z roku 1922	75
XI. Program Walnego Zjazdu T. S. L. we Lwowie w dniach 29 i 30 września 1923	76

BEDAKTOR: ANDRZEJ NOWAK.

NAKŁADEM ZARZĄDU GŁÓWNEGO TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ.

DRUKARNIA „DZIENNIKA POLSKIEGO” WE LWOWIE, UL. CICHĄ 5. TEL. 203.